

არსენალი

სამხედრო-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 3 ლარი

ახალი უბედურები
მთავარსარდალი,
ახალი გენშტაბი...

რამდენად დაიხვავს
თბილისს სააკაშვილის
თხრილები?!

1425

2013

თბილისური
დაზვერა

საიერიშო ხიდი
ქართულად

„ჭარისკაცური ულუფა“
— ვის მოსწონს და
ვის იწამლება...

ISSN 1987-5061

9 771987 506007

N16 (189) ნოემბერი, 2013

49

71

44

81

4 კალეიდოსკოპი

სამხედრო სიხსლიები

8 პოლიტიკა

ახალი შხაღლესი მთავარსარდალი, ახალი გენერალები...

10 პრობლემა

„აარისკაჲსური ზღაჲა“
— შინ შონონს და შინ ინაშლია...

12 რეალობა

რამდენად დაიცავს თბილისს ხააკაშვილის თხრილები?

14 სამშვიდობო ოკერაცია

„შე მინია განსხვავებული იყოს“

16 ქართული პროექტი

საინფორმაციო ხიდი ქართულად

20 რეგიონი

ფაქტები, მოვლენები, შემთხვევები...

24 საფრთხე

სირიის ომის „კავკასიური“ შტრიხები

27 ფარული ფრონტი

ბრალდებათ რეალურია თუ „კადიანებაზე ნადირობა“ შაინყურ?

33 ოკუპირებული ტერიტორია

რუსულ-აფხაზური აღლუგის

34 ძველი საქე

საქართველოს ეროვნული არქივის დაბრუნების საინფორმაციო

38 ინოვაციური ტექნოლოგიები

კონტრსაარბიტრაჲოტი ბრძოლა

44 საბრძოლო განენაენები

რაკეტული შენაკები

რედაქციისგან

საემოქმედო სახეები 49

საპანაშვილი საფალო

ავიაცია 52

თვითმფრინავები „ემოქმედი გლიტ“

გღვთისმეტყველების წარსული 55

რითხმით აღწერა ეპოქის?

საიდუმლო ფრონტი 59

ბიულეტენი იმერეთი:
XXI საუკუნის მთავარი საფრთხე

გერმანული კულტურის 62

ოქმის სახეობა რუსეთში

100 დიდი მხედრული მეთაური 64

მთავარი დიპლომატი

გერმანია 66

500 წლის მემორიალის მემორიალი

სხვალი წერილები 71

ლაქოვა

კომპიუტერი 73

კომპიუტერი
გადასახელებული

აფხაზეთის ომი 75

„ხელმძღვანელებმა გაგვიჩვენა...
აფხაზეთი გერმანიის დაგვიჩვენა“

ქველი იარაღი 77

თბილისური
დაგვიჩვენა

კომპიუტერი 80

არსებული კომპიუტერი

იარაღის გაღწევა 81

მხედრული მეთაურის მხედრული მეთაური
მხედრული მეთაური

საქართველოს ახალი პრეზიდენტი შავსი დასრულდა კობიტაცის ერთობლივი პროექტი. ახალი მთავრობა და ახალი პრეზიდენტი ევროპის მომხრეებთან არსებობდა, რომ კობიტაცის გამო ისინი ვერ ახორციელებენ მნიშვნელოვან საკადრო ცვლილებებს და ვერ სვლიან წინა ხელოვნების დროინდელ დანაშაულებს.

გასულიყოებისა და განახლების პროცესი უფრო სწრაფი ტემპით უნდა გაგრძელდეს თავდაცვის სამინისტროსა და მთლიანად შეიარაღებულ ძალებში, რათა ყველა დონის შეთავაზება იგრძნოს, რომ მათგან მოლოდინი არაა შენედაცხლების მიმართ საბრძოლო მზადყოფნის ითხოვნი და არა მშარბული პარტიკულარი მანერ მომჩილებს.

დემოკრატიზირებული და განათავსებული მთელი არმია ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის სიმტკიცის გარანტი უნდა გახდეს...

**მთავარი რედაქტორი
ირაკლი ალადაშვილი**

**განხილვისმთავარი რედაქტორი
თემურ ჩაჩანიძე**

**კომპიუტერული უზრუნველყოფა
დათო მონიანიანი**

ყვარდუღა!
გამოიწვიეთ „არსენალი“ და მიიღეთ მინ. თვეში ერთხელ!
თელ: (+995 32) 238-26-74
(+995 32) 238-26-73

რედაქციის დაპირება
განხილვისმთავარი გადაგვიჩვენა
პარტიკულარი

გამოიწვიეთ დაგვიჩვენა
28.10.2013

**გამოიწვიეთ „კვირის კალიტრის“
დაგვიჩვენა**
რედაქციის მისამართი:
თბილისი, იოსებოძლის ქ. N49
თელ: 238-83-07 (221)

სარედაქციო განყოფილება:
თელ: (+995 32) 237 78 07
(+995 32) 2 38 78 70

გალიტრისმთავრის სხვალი ხაზი:
თელ: (+995 32) 2 19 60 13
(+995 32) 2 19 60 53
Email: contact@palitra.ge

რუსული წყალქვეშა ნავი პილანის ცენტრში

ახლახან მილანის ერთ-ერთი ცენტრალური ქუჩის მობინადრენი და ტურისტები უცნაური სანახაობის მომსრენი გახდნენ – მათ თვალწინ შინა გაიხსნა და ქვესკნელიდან რუსულმა წყალქვეშა ნავმა „ამოიყვინთა“.

ეს ყველაფერი ფანტასტიკური ფილმის სიუჟეტს ჰგავდა, თუმცა ამჟამად ცხადში ხდებოდა: სუბმარინამ ასფალტი ამომტერია და იქვე პარკირებული ავტომობილი „სმარტივ“ დააზიანა. შემთხვევის ადგილზე სასწრაფო დახმარების ბრიგადა და პოლიცია გამოიწვიდა. ნავიდან გადმოსვლა რუსმა მეზღვაურებმა დაიწყეს, მათმა კაპიტანმა, გვარად ვასილევმა კი ურე-

სის ნარმომადგენლებთან მომზადრზე კომენტარის გაკეთება დამტრეული ინგლისურით დაიწყო.

სინამდვილეში ეს ყველაფერი დადგმული სცენა იყო სარეკლამო აქციისთვის, რომელიც ადგილობრივმა სადაზღვევო კომპანია Europ Assistance IT-მა დაუკვეთა და სააგენტო M&C Saatchi-მ შეასრულა. კომპანიამ ასეთი ორიგინალური გზით გადანაცვრება საზოგადოების ყურადღება იმ ფაქტისადმი მიექცრო, რომ მოულოდნელობა ყველგან და ყოველთვის ხდება და მისგან დაზღვევა აუცილებელია. ნავის ეკიპაჟის, მამველების, ჟურნალისტებისა და ექიმების როლებს მსახიობები ასრულებდნენ.

„გაცოცხლებული“ ომი

ევროპის მრავალ ქვეყანაში არსებობს ისტორიული მოვლენების გაცოცხლების ტრადიცია. ადამიანები იცვამენ და აღიჭურვებიან იმ ეპოქის შესაბამისად, რომელსაც მოვლენა უკავშირდება და დგამენ საბრძოლო თუ სხვა სცენებს.

ასეთი ტრადიცია პოლონეთშიც აქვთ – აი, ახლაც ქალაქ ლოზანკიში 75 წლის წინანდელი ბრძოლის ამ-

ბავი ორიგინალურად გაიხსენეს. ცნობისთვის, 1939 წლის 19 სექტემბერს პოლონეთის არმია გერმანულ ჯარს ვებრუნლად შეებრძოლა.

რეკონსტრუქცია მაქსიმალურად ბუნებრივი რომ გამოსულიყო, ორგანიზატორებმა „ბრძოლის ველზე“ ტანკები, არტილერია და თვითმფრინავებიც კი გამოიყენეს.

არწივია თუ უპილოტო?

საზოგადოდ, უპილოტო საფრენი აპარატებისთვის ფრინველის ფორმების მიცემა პერსპექტიულ მიმდინარეობად ითვლება. ასეთია ერთ-ერთი უახლესი მოდელი Shepherd-MIL-ი, რომელიც ისე ჰგავს არწივს, რომ ნამდვილისგან მართლა ვერ გააჩნევთ.

გარდა იმისა, რომ ასეთ აპარატს მონიშნაღმდეგე შედგომაში შეჰყავს, ფსიქოლოგიურადაც მოქმედებს მასზე. უკვე დღეს აღვანეთსა და პაკისტანში მოსახლეობას ცაში გამოჩენილი ყოველი დიდი ფრინველი უპილოტო ჰგონია.

უპილოტო Shepherd-MIL-ი ესპანურმა კომპანიამ შექმნა და ხელიდან აფრენისთვისაა განკუთვნილი. იმისათვის, რომ სპეციალისტებს აპარატი უდაბნოს არწივისთვის მიემსგავსებინათ, მხოლოდ საღებავისა და სპეციალური ფირის გამოყენება დასჭირდათ. მომცრო უპილოტო საკმარა იაფიცაა – ათას გირვანქა სტერლინგამდე ღირს და ორ, არცთუ დიდ ჩანაიში თავსდება. ის ალტურელია ავტოპილოტით, საკომუნიკაციო სისტემით, თბოვიზორებით, ვიდეოკამერით და უპირველესად სადაზვერეო დავალებებს ასრულებს.

პოლონეთმა მოგავლის სტელს-ტანკი ბაზირებული

პოლონელებმა წარმოადგინეს თავიანთი მომავლის სტელს-ტანკი PL-01-ის საექსპოზიციო მოდელი, რომლის შესახებ მწირი ინფორმაცია ვერ კიდევ ამა წლის თებერვალში გავრცელდა. მასზე მუშაობა, სავარაუდოდ, 2020 წელს უნდა დასრულდეს. მომავლის ტანკის შექმნაში კომპანია BAE Systems-ის სპეციალისტებზე მონაწილეობენ და ის 120 მმ-იანი ქვემეხითა და ტყვიამფრეველს UKM-2013C-ით არის აღჭურვილი. 7 მეტრი სიგრძის, 3,8 მ სიგანისა და 2,8 მ სიმაღლის მანქანა სრული ჯავშნით 35 ტონას იწონის, ხოლო ეკიპაჟი 3 კაცზეა გათვლილი. ტანკს აქვს რობოტიზებული კოშკი, ღამის ხედვის სისტემა და ლაზერული მანიპულაზორი. დაკუთხული ფორმებისა და დაბალი რადიოლოკაციური შეშინეადობის ტანკში მრავალმნიშვნელოვანი კერამიკა-არამიდის ჯავშანი გამოყენებული და ტანკის წინა ნაწილს — მუხთუფ, ხოლო გვერდითა და უკანა მხარეებს კი მეოთხე დონის შესაბამისი დაცვით უზრუნველყოფს.

მილიტარისტული ნატიურბორტი

მილიტარისტული ნატიურბორტი – ალბათ, ასე უნდა ვუხმოდით წარმოდგენილ სურათს. საერთოდ კი, ცეცხლსასროლი იარაღიც, ისევე როგორც სხვა ნებისმიერი ნივთი, შეიძლება ხელოვნების ნიმუშად ვაქციოთ. მთავარი წარმოსახვა...

სწორედ წარმოსახვას შეუძლია ერთი შეხედვით ერთმანეთთან სრულებით შეუსაბამო საგნები, ამ შემთხვევაში ტყვიამფრეველი, ყველი და ყურმენი, ისე დააკავშიროს ერთმანეთთან, რომ მნახველი აღაფრთოვანოს.

ხელოვნებაც ხომ სწორედ ესაა და აქაც, როგორც სხვა ყველაფერში, მიზანი ამართლებს საშუალებას. იმედია, ნატიურბორტი თქვენც მოგეწონათ.

პოლიციელმა თავის კლონს მიაგნო

საინტერესო ამბავი მოხდა დიდ ბრიტანეთში, სადაც პოლიციის თანამშრომელმა, ვინმე რობ ტომასმა, სათამაშოების ფირმა Lego-ს კონსტრუქტორის ფიგურებში თავისი კლონი აღმოაჩინა.

რობი ვინმე ვიგინდარა არ გვეგონოთ, მუნდირს უკვე 27 წელია ატარებს და თან, თუკი მის ფოტოსა და ფიგურას დააკვირდებით, მსგავსებას თქვენც აღმოაჩენთ. საინტერესო კი ისაა, რომ სათამაშო კონსტრუქციის იმავე ტაბელურ ნომერს ატარებს, რასაც 48 წლის რობი - 1337-ს.

სხვათა შორის, სათამაშოს მწარმოებლებისგან შედგენილ კონსტრუქციის ოფიციალურ ბიოგრაფიაში ვკითხულობთ: „კონსტრუქციის - მონერსიგებელი პოლიციელია. ის არ გადაადგილდება მოდური ავტომობილით ან მოტოციკლით. ქუჩის პატრულირებას ის ქვეითად, ხელკეტშიმარჯვებული ამჯობინებს. მან ყველა კანონი ზეპირად იცის“.

„ბუნებითაც“ ჰგავს თუ არა სათამაშო თავის ცოცხალ ორეულს, ვერაფერს გეტყვით.

ბრძოლისუნარიანი ეძლი უნარშეზღუდულთათვის

ამერიკის შტატ არიზონაში მცხოვრებმა ინჟინერმა ლანს გრიტპაუსმა თავი საბრძოლო ინვალიდის ეტილის შექმნით გაითქვა.

ლანსი სტომატოლოგიური კაბინეტებისთვის საჭირო აღჭურვილობას აკეთებს. თავისუფალ დროს კი ისეთ ინვალიდთა ეტილებს ქმნის, რომლითაც უნარშეზღუდულ ადამიანს თავის დაცვა შეუძლია. ალბათ, იკითხავეთ, თავის დაცვას რისგან ან ვისგან? ამას ინჟინერი არ აკონკრეტებს, სამაგიეროდ, პროდუქციას შთამბეჭდავ ფასს ადებს — ეტილის შეკვეთა ათასი დოლარი ღირს.

52 წლის ამერიკელი ამბობს, რომ პირველი საბრძოლო ეტილი თავისთვის გააკეთა, თუმცა შემდეგ ის სხვებსაც მოენიშნათ და ახლა უკვე შეკვეთებს პატივსუფთად იღებს.

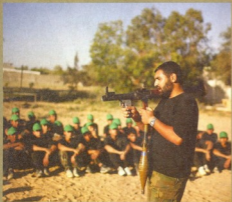

„რკინის კაცის“ კოსტიუმი რეალურია?

კოსტიუმ Tactical Assault Light Operator Suit-ის შექმნაზე ამერიკელი მეცნიერები უკვე მუშაობენ და მასში გავრთიანებული იქნება საიმედო ტყვიავაუმტარი ზოლტისა და ეკზოზონონის ფუნქციები. ჯამში კი ამ ყველაფერმა ჩვეულებრივი მებრძოლის შესაძლებლობები უნდა გააათამაგოს.

უფრო გასაგებად რომ ვთქვათ, საუბარი ფანტასტიკური ფრანკიზის, „რკინის კაცის“ მთავარი გმირის

„როგორ გავატარე ფაფხული“ კალესტინურად

ქართულ პედაგოგებს, ალბათ, თმა ყალფეზე დაუდგებოდათ, მათ მოსწონებდათ თემაში „როგორ გავატარე ფაფხული“. ის ამბები აღწერათ, რაც მთიიან პალესტინელი თანატოლების თავს არდადეგებზე ხდება ხოლმე.

თუ დაინტერესდით, როგორ ატარებენ პალესტინელი მოსწავლეები ფაფხულის არდადეგებს, გირჩევთ, ინტერნეტში სააგენტო Reuters-ის ფოტოკორესპონდენტის, შოჰამედ სალეს სპეციალური ფოტორეპორტაჟი მოიძიოთ. ეს ბატონი ღაზის სექტორში მოძრაობა „ჰამასის“ საზაფხულო ბანაკებს იქ არსებული ვითარების ფორზე აღსაბუქდად, სავანგებოდ სტუმრობდა.

ჩვენი ჟურნალის გერდზე ერთ, მეტ-ნაკლებად მრავლისთქმელ კადრს წარმოგიდგევთ. ბოლოს კი თავში ნათქვამს განვაზოგადებთ — ვარჯიში და მომზადება ზედმეტი არავისთვისაა, თუმცა ამ შემთხვევაში პალესტინელი მოზარდების სიბრაღული ნამდვილად გვიკარობს.

წავახანახანა შეიხისტვის

არაბ შეიხთა შორის ერთობ პოპულარულია ავტომობილი Mercedes-Benz G63 AMG 6x6-ი, რომელიც მათი ჯიბის საზომებით „სულ რაღაც“ 500 ათასი დოლარი ღირს. მანქანა კარგია, სწრაფია და ძლიერი, მაგრამ უსაფრთხოება ხომ მთავარია და პატივცემული შეიხები მზად არიან, კიდევ ერთი ამდენი და ცოტა მეტი თანხაც გაიღონ, ოღონდ კი ავტომობილი ყოველმხრივ უნაკლო იყოს.

პოდა, ეს ყველაფერი კარგად ანონ-დანონა კომპანია Texas Armoring-მა და ბაზარზე ზემოთ ნახსენები ექვსბორბლიანი მონსტრის დაჯავშნული მოდიფიკაციის გამოშვება დააანონსა.

ერთი სიტყვით, ნახსენები კომპანია Mercedes-Benz G63 AMG 6x6-ს B6+ კლასის ჯავშნით „შემოსავს“, რაც იმას ნიშნავს, რომ სალონი მყოფი მძღო-

ლი და მგზავრები ავტომობილს „კალამნიკოსი“ ან შამანა M16-ის ცეცხლისგან საიმედოდ იქნებიან დაცულნი.

უკვე შეჯავშნული, მზა ავტომობილის ღირებულება მილიონ 335 ათასი დოლარია, შეკეთებისთვის კი დეპოზიტად მილიონის ნინასწარ გადახდაა აუცილებელი, თუმცა, როცა შეიხი გვქვია, რა პრობლემაა?!

მრავალფუნქციური საბრძოლო კოსტიუმის მსგავს „აბუჯარზეა“, რომელშიც სხვადასხვა ერთად ინტეგრირებულია ღამის ხედვის მოწყობილობა, საბორტო კომპიუტერი, სხეულის ტემპერატურისა და გულის რითმის მაკონტროლებელი სენსორები.

ამჟამის არმიის სარდლობის დავეითი მომუშავე მეცნიერებს საკმაოდ მსუბუქი, მაგრამ ძალიან საიმედო ჯავშნის შექმნა მართებთ, რომელმაც ადამიანის მოძრაობა არ უნდა შეაფერხოს. გამოიცხადებული არ არის, ამ კოსტიუმისთვის ამერიკელებმა ე. წ. თხევადი ჯავშნის ტექნოლოგიაც გამოიყენონ, რომლის შექმნაზეც ბოლო წლებში ცნობილი პროფესორი გარეთ მაკინიონი მუშაობს.

საპრეზიდენტო არჩევნებში გამარჯვებული ბიორგი მარბვილაშვილი აღდგენილ გენერალურ შტაბში ახალ უფროსს დანიშნავს

საქართველო
საპრეზიდენტო
არჩევნები

ახალი უმაღლესი მთავარსარდალი, ახალი გენშტაბი...

2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნები იმითაც იყო განსხვავებული წინა არჩევნებისგან, რომ სამხედრო მოსამსახურეებსა თუ პოლიციელებს მეთაურობა არ აძალბებდა ხმა მიეცა სახელისუფლებო კანდიდატისთვის.

ეს იმ სამხედროებისთვის ერთგვარ მოულოდნელობადაც კი იქცა, ვისაც ედუარდ შევარდნაძისა თუ მიხეილ სააკაშვილის კანდიდატურების შემოხაზვაზე ინსტრუქციებს სამხედრო ნაწილებში მათ არჩევნებამდე მთელი თვე უტარებდნენ.

ნამდვილად მისასალმებელია, რომ არც თავდაცვის მინისტრმა ირაკლი ალასანიამ და არც შს მინისტრმა ირაკლი ლარიბაშვილმა არ გააგრძელეს თავიანთ ნინამორბედების ეს უკანონო ქმედებები, რის შემდეგაც როგორც არმიის, ისე პოლიციის პირად შემადგენლობას სრული თავისუფლება ჰქონდა საპრეზიდენტო არჩევნებში — ხმა მიეცა მისთვის სასურველი კანდიდატურისთვის.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ შეიარაღებულ ძალების პირადი შემადგენლობის მხოლოდ 30%-მა მისცა ხმა სამხედრო ნაწილებში გახსნილ სპეციალურ უბნებში, დანარჩენმა სამხედროებმა კი ოჯახის წევრებთან ერთად საცხოვრებელი სახლების მიმდებარე ჩვეულებრივ საარჩევნო უბნებში მისცეს ხმა.

წინა არჩევნების დროს ხელისუფლება პირიქით, როგორც წესი, ცდილობდა, რაც შეიძლება მეტ სამხედროს ხმა დახურულ საარჩევნო უბნებზე მიეცა, სადაც არასამთავრობო ორგანიზაციების, პარტიებისა და ჟურნალისტების კონტროლი ნაკლები იყო, რადგან ამ უკანას-

ქართული სამხედროები საპრეზიდენტო არჩევნებზე

კნელებს უზრალოდ არ უშვებდნენ სამხედრო ნაწილის ტერიტორიაზე. შესაბამისად, იოლი მისახვედრია, ვინ აიღებდა უმრავლეს ხმას ასეთ დახურულ საარჩევნო უბნებზე... 2013 წლის ოქტომბრის საპრეზიდენტო არჩევნების დროს სამხედრო მოსამსახურეებზე რომ არ იყო მეთაურების ზენოლა, ამაზე მეტყველებს თუნდაც ავღანეთში მყოფი ქართული სამხედრო კონტინგენტიდან მიღებული შედეგი. ავღანეთში არჩევნები ორ უბანზე, „ერედვისა“ და „ლეზერნიკზე“ ჩატარდა და თუკი გიორგი მარგველაშვილის კანდიდატურამ „ლეზერნიკას“ ბაზაზე 415 ხმით მოუგო დავით ბაქრაძის კანდიდატურას (278 ხმა), „ერედვის“ უბანზე უკვე გამარჯვება ბაქრაძეს ერგო — 318 ხმა მარგველაშვილის 285 ხმის ნივანდამდე. საერთო ჯამში ავღანეთში გახსნილ საარჩევნო უბნებზე მარგველაშვილმა გაიმარჯვა 700 ხმით ბაქრაძის 596 ხმასთან შედარებით.

ეს შედეგი მოუთითებს საპრეზიდენტო არჩევნების დროს გაზრდილ დემოკრატიულობაზე სამხედრო ნაწილებში გახსნილ საარჩევნო უბნებზე, თუმცა ლოგიკურად იბადება კითხვა — იმ სამხედროებს, რომლებმაც ბაქრაძის სახით ისევ „ნაციონალურ მოძრაობას“ მისცეს ხმა, უტყობა, დაიფიცეს, ბაზო ახალაის თავდაცვის მინისტრობის დროს რა დღეში იმყოფებოდნენ და ალბათ ისიც — თუ როგორ ილაზებოდა მათი ღირსება ყოველდღიურად...

საქართველოს ახალი პრეზიდენტი გიორგი მარგველაშვილი, კონსტიტუციის თანხმად ქვეყნის შეიარაღებული ძალების უმაღლეს მთავარსარდლად ინიშნება და მის პრეროგატივაშია მთავარი სამხედროს ახალი კანდიდატურის დასახელებაც.

კონსტიტუციაში უკვე იყო ჩანიშნული, რომ 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ საქართველოს შეიარაღებული ძალების გაერთიანებულ მტკბულ დაუბრუნებლობა ძველი სახელი — გენერალ-ლეიტენანტის

შესაბამისად, დასანიშნა გენშტაბის ახალი უფროსიც, რადგან გაერთიანებული შტაბის დღევანდელი უფროსი პოლკოვნიკი ირაკლი ძნელაძე ამ მაღალ პოსტზე ფაქტობრივად კოაბიტაციური შეთანხმების საფუძველზე დაინიშნა, რაც მაშინდელ პრეზიდენტ სააკაშვილსა და პრემიერ-მინისტრ ივანიშვილს შორის შედეგა.

აღდგენილი გენერალური შტაბის უფროსის პოსტზე დასანიშნად სავარაუდოდ მოიაზრება დღევანდელი გაერთიანებული შტაბის უფროსის მოადგილეები — ბრიგადის გენერალი ვახტანგ კაპანაძე ან პოლკოვნიკი ვლადიმერ ჩაჩიბაია. საგულისხმოა, რომ ორივე მათგანს უკვე ეკავა ეს მაღალი თანამდებობა. კაპანაძე 2004-2005 წლებში გენშტაბის უფროსი იყო, ხოლო ჩაჩიბაია 2008-2009 წლებში ხელმძღვანელობდა გაერთიანებულ შტაბს. საგულისხმოა, რომ ორივემ ეს პოსტი მაშინდელ თავდაცვის მინისტრებთან სერიოზული დაპირისპირების შემდეგ დატოვა: ვახტანგ კაპანაძემ ირაკლი ოქრუაშვილთან, ხოლო ვლადიმერ ჩაჩიბაიამ — ბაზო ახალაისთან უთანხმოების შემდეგ. ამ დღეებში გაირკვევა, თუ ვისზე გააკეთებენ არჩევანს ახალი პრეზიდენტი გიორგი მარგველაშვილი და მის უკან მდგარი პრემიერ-მინისტრი ბიძინა ივანიშვილი და დემთხვევა თუ არა გენშტაბის უფროსის პოსტზე მათი კანდიდატურის ვინაობა თავდაცვის მინისტრ ირაკლი ალასანიას არჩევანს...

ირაკლი ალასანიანი

ყოველთვის, როდესაც ამა თუ იმ ჯარისკაცს, ჩემს ყოფილ თუ მომავალ რესპონდენტებს, სხვადასხვა სამხედრო თემაზე სტატუსის მომზადებისას ვეკითხები, თუ რა კითხვას დაუსკამდნენ ამა თუ იმ სამხედრო მაღალჩინოსანს, მუდმივად ამბობენ, რომ მათთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია სოციალური საკითხები, ჯანმრთელობის დაზღვევა და კვების პრობლემა, რომელიც უკვე ნღებია მოუგვარებელია...

„ჭარისკაცური ულუფა“ — ვის მოსწონს და ვინ იწამლება...

ბოლო დროს საკვები პროდუქტებით სამხედროების ინტოქსიკაციის შემთხვევები საზოგადოების ყურადღების ცენტრში მოექცა და მომხდარზე უამრავი ვერსია გამოითქვა. საქმე ის არის, რომ ეს პრობლემა ბოლო წლებში როგორც თავდაცვის სამინისტროს, ასევე შს სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფ ნაწილებში მუდმივად იდგა. თუმცა, ეს არავითარ შემთხვევაში არ ამართლებს კვების საკითხის მიმართ დაუდევარ დამოკიდებულებას.

ჩვენი რესპონდენტები წინა ხელმძღვანელობის პერიოდს იხსენებენ და ამბობენ, რომ მაშინ უზარისხო კვებას ნაკლებ ყურადღებას აქცევდნენ, ეს თემა მეორეხარისხიანად მიანდათ.

ბიორატი, 32 წლის, 31-ე ბატალიონის ჯარისკაცი:

— თავდაცვის სამინისტროს კონტრაქტს მესამედ მოვანერე ხელი და თამამად შემოიღია ვთქვა და ჩამოეთვალე ბოლო 9 წლის განმავლობაში, რომელ სამხედრო ნაწილში, რადგან რა პრობლემა იყო, რადგან ყველა მათგანი თავად ვიფხენი.

ირაკლი ოქრუაშვილის თავდაცვის მინისტრობის დროს უაზროდ ბევრი საკვები ვეჭონდა. მიჭირს ამის თქმა, სამხედრო პირისგან ძველი მოსასმენია, მაგრამ იცი, რომ იყვნენ ისეთი ჯარისკაცებიც, ვინც კალორიული კვების გამო იჩჩევდა სამხედრო სამსახურს. ბიჭებმა რამდენიმეც ძალიან ცუდი სახელი — „ლორც“ კი შევარქვით.

შემდგომ ეს მხარე თანდათან დაიხვეწა და ნორმირებული გახდა. თუმცა, მონამულაც ხშირი იყო. დიმიტრი შამკინის მინისტრობის დროს, მახსოვს, მომუშაული ხორციის კონსერვება, შემდეგ კი თევზმა მთელი ოცეული მონამლა, მაგრამ ეს ამბავი არც კი გახმაურდა. ასეთი ფაქტები ყველაზე ხშირად საველე პრობლებში ხდებოდა, მაგრამ არც ამაზე იღებდა ვინმე ხმას...

— რატომ?

— იმიტომ, რომ მაშინაც და შემდგომშიც ისეთი რაღაცები ხდებოდა, რომ უზარისხო კვება იმასთან შედარებით, უზარალოდ, ხუმრობა იყო. ჩვენთვის მთავარი იყო, დღე ისე დაღამებულიყო და ღამე ისე გათენებულიყო, რომ რომელიმე მეთაურს ცუდ გუნებაზე არსად გადაეწყობოდი და ვინმე ცემაში არ შემოაკვდიოდა. ვერც ერთმანეთთან ვიტყვოდი, რომ კვებით ან ნებისმიერი რამით უკმაყოფილო ვიყავით, რადგან ჩვენ შორის ვიღაც მაინც დაგვასმენდა მეთაურობასთან, ისედაც სულ „მუქთახორებს“ გვეძახდნენ. ერთხელ ერთი ბიჭი პირდაპირ ნერთიების დროს გახდა ცუდად...

— ასეთი შემთხვევების დროს, მზარეული ან სამხარეულის თანამშრომლების პასუხისმგებლობის საკითხი არ დამდგარა?

— მსგავსი არაფერი გამიგია... მონამულ ჯარისკაცს ჰკითხება, რა დაგეშართაო, რა თქმა უნდა, ვერ გახდება, ეთქვას, მოვინამლო და მზემ დამკრაო, უთხრა. მეთაურმა უთხრა, რეკიდრონს მიეძალეო. იმავე დღეს კიდევ 13 გახდა ცუდად...

იყო ერთიანი ნორმალური ადამიანი, რომელიც დაეინტეგრირებოდა ითხოვდა, რომ მონამულე ჯარისკაცებისთვის ნეთოვანი დაეღდათ. ზოლო დროს, სანამ ხელისუფლება შეიცვლებოდა, კიდევ ერთხელ მოვიწინამულეთ და მაშინ კი გაგვიკეთეს გადასამბეზი, რადგან ძალიან იყენენ დამფრთხალინი.

თუმცა, ერთი-ერთმა მეთაურმა თქვა, ამ უბედურებმა ძლიერ ნორმალური საკვები ნახეს და თვალეში დაუბნენლდათ.

ზოგი ირონიულად გვეუბნებოდა, ქამის წინ ხელეების დაბანაა საჭირო, მაგრამ საველე პრობლემა ამის გაკეთება წარმოუდგენელია. ასე რომ, მართლაც იყო შემთხვევა, როდესაც მონამულას პიგიენის დარღვევა ენტროპიური იწვევდა. თუმცა, იმ ხელმძღვანელს დროს დროს ასეთი რაღაცების გაპროტესტება ორმაგად მოგებრუნდებოდა უკან და ჩუმად ყოფნას ვამჯობინებდით.

— ყველაზე ხშირად რომელი საკვები იწვევდა ინტოქსიკაციას?

დაიძი, 26 ნლის, მე-4 ქვეითი ბრიგადის ჯარისკაცი:

— კვერცხი, თევზი და ხორციანი წვნისები. არაერთი შემთხვევა ყოფილა, ფაღარათიანი ჯარისკაცები სირილის ნორმატივებს ვაბარებდით. ღამე კარავში ურჩებოდით, გამოსაცვლელ ფორმას აქ გვაძლევდნენ და დილას სველ ტანსაცმელს ვიცვამდით. მუხებრუნებდა ამის თქმა, მაგრამ ასე იყო.

— ვიცო, რომ ვერც ახალი ხელმძღვანელობის პირებშიც გადაურჩით საკვებით მონამულას... ამჯერად რითი მოინამულეთ?

— ამჯერად ამომუშული ხორცის კონსერვით. ეს მონამულა სიმძიმით არაფრით განსხვავდებოდა დანარჩენებისგან, მაგრამ მეთაურობისგან მეტი ყურადღება იყო, რათა ვარაუდებოდა არ გამოეხეცა...

ერთი თამ მოკვირს, ჯარში არსებულ კვების პრობლემებს ის ადამიანები პროტესტებენ, ვინც მაშინაც ჯარში მოუპობდნენ, მაგრამ ამაზე ხმა არასდროს ამოუვლიათ.

ირაკლი, 28 ნლის, მე-4 ქვეითი ბრიგადის ჯარისკაცი:

— მთელი ღამე ისე ცუდად ვიყავი, ჩემ გვერდით სანოლში მიძინარე ჯარისკაცის გაღვიძება ვერ შევძელი... თურმე ისიც ცუდად იყო. გამთენიისას ასამდე ჯარისკაცი გორის სამხედრო მოსპიტალიში გადავვიყვანეს, სადაც ორი დღე დავრჩით.

იქ ყოფნისას გავიგე, რომ საქმლით მოინამულა ჩემი ძმაც, რომელიც ქუთაისში მსახურობს. ოჯახის წევრები ღამის შეიძალნენ მიმსგან. იქ რამდენიმე ჯარისკაცი იყო მონამულე, მაგრამ რამდენიმე დღეში, როგორც ჩვენთან, ისე ქუთაისში, ჯარისკაცების კვებაზე პასუხისმგებელი პირი გაათავისუფლეს.

ალექსი, 19 ნლის, ზუგდიდის განსაკუთრებულ დავალებათა სამმართველოს ჯარისკაცი:

— სოკოთი მოინამულე და რანიმილით ზუგდიდთან თბილისში ვიფარავიყვანეს. მახსოვს, ჯერ ძლიერი თავბრუსხვევა დაემწყო, რასაც თავის ტკივილი და გულის რევის შეგრძნება მოჰყვა. ჩემი მეგობრებიც ცუდად იყვნენ.

— სოკოს კერძი მზარეულმა მოამზადა?

— არა, ჩვენ თვითონ დავკრიფეთ ტყეში... საჯაროდ, ორი საათის შემდეგ ვიგრძინე, რომ გონებას ვკარგავდი... რამდენიმე დღე მიხალის სააქტიურობაში ვიყავით და შემდეგ გამოვსერეს. ბავშვობისთვის ვინამდე სოკოთი და კინალამ მოვკვდი. ამიტომ ნელით ვერიდები, მაგრამ იმ დღეს ბიჭების ხათრით ვჭამე, თან გვიმოდა.

ირაკლი, 18 ნლის, განსაკუთრებულ დავალებათა სამმართველოს ჯარისკაცი:

— კარანტინი თბილისში ვარკითლის სამხედრო ბაზაში ვავიარე. კვება ძალიან ნორმალური გვემოდა, საყვედური ნამდვილად არ მეთქმის, მაგრამ სხვა მხრივ იყო პრობლემები, მაგალითად, წვევამდღებს შორის დაპირისპირება, რასაც მეთაურობა მკაცრად აკონტროლებდა. სამხედრო ცხოვრების წესისთვის სრულად მუღუგველ ადამიანს იქ ყოფნა ძალიან მიჭირდა. კარანტინის დასრულების შემდეგ დასაუფლო საქართველოში გამამხსენს. მიზეზთა გამო, ქალაქ ვერ დავასახელებ.

ვიფიქრე, რასან ჩემს კუთხეში ვარ, უკვე აღარაფერი მიჭირს-მეთქი, მაგრამ ასე არ აღმოჩნდა, — ჯარის ცხოვრებასა და დისციპლინას თანდათან როგორღაც შევეგუე, მაგრამ აქ დღემდე გამოუსწორებელი პრობლემაა კვება.

დღლით საუზმზე ჩაი, პური და კარაქია, შუადღეს — „თერი“ სუპი (ტომატის გარეშე), რომელსაც ფაქტობრივად ცხელი ყავილია, სადაც კარტოფლის ნაგლეჯი ყოველ მესამე ჯარისკაცს თუ შეხედება, სხვა ინგრედიენტზე არავფიქრებს ვამბობ.

სუპი არავის ანაყრებს და მუდმივად გეშთა. არადა, დატვირთული გრავიკი გვაქვს. განსაკუთრებით ცუდი მდგომარეობაა მაშინ, როდესაც პოსტზე ვართ, კონკრეტულად კონფლიქტის ზონის ე.წ. ადმინისტრაციულ საზღვართან, სადაც დაახლოებით რამდენიმე დღე მხოლოდ პურზე ვართ.

რაციონში არის კონსერვიც, მაგრამ ეს არის ყველაზე დაბალი ხარისხის საკვები, ადრე მიწაზეა, რომ ძალეებს აქმედებენ.

რამდენჯერმე იყო მსუბუქად მონამულის ფაქტები, რაზეც ჯარისკაცები ერთმანეთს დაეცინოდნენ, შემდეგ კი გამოსავალი ვიპოვეთ და როდესაც პოსტზე ვართ, მხოლოდ პურს ვჭამთ, რათა ფაღარათისგან თავი დავიზღვიოთ. ეს შემთხვევები განსაკუთრებით მაშინ არის მძიმე, როდესაც პოსტზე 40-კილოგრამიანი აღჭურვილობა გვაქვს მოკიდებულ და გაუნძირველად დგაბარ...

ამას წინათ ერთმა სამხედრომ 5 მომუშული ხორცის კონსერვი ერთ მოზრდილ და ხარისხიანში გადაცვალა.

ვის გადაუცვალა?

— არ ვიცი, სავარაუდოდ, სანყოფში აიღო... მიმშილი ძნელია, თუმცა, შეიძლება მასაც შეეჩვიო. ეს ნახევრად ზუმბობით... დასაუფლო, მოგვარებებით, თხილის სამშობლოა და ერთხელ, როდესაც პოსტზე გავვიმეხს, ჩვენს ახლოს თხილნარი იყო. გავგინარდა, თხილი მაშინც გვექნებოდა, მაგრამ ეტყობა, პატრონის მშობიერ ჯარისკაცების იქ ყოფნის გამოძლივდა უკვე ჰქონდა, იქაურობა პირწმინდად მოესუფთავებინა და ხეზე ერთი ცალი თხილიც კი არ ჰქონდა შეტოვებული.

რამდენად დაიცავს თბილისს სააპოკალიფსის თხრილები?!

მოუხედავად იმისა, რომ აფეთქების ომის შემდეგ თბილისის მოსადავობებთან სხვადასხვა მიმართულებით თხრილების გაჭრა და ბეტონირებული ბუნკერების აშენების პროცესი გასაიდუმლოებულად ითვლებოდა, მის შესახებ მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა იცოდა, თუნდაც იმიტომ, რომ მცხეთასთან, ტრასიდან, ისევე, როგორც ნითელი ხიდისკენ მიმავალი გზიდან, კარგად ჩანდა ეს საშუალებები.

მაშინ რომ ამ თემაზე რამე დავგვეჩერა, რა თქმა უნდა, რუსეთის აგენტობას დავგაპრალებდნენ, არადა, ამ თავდაცვითი ნაგებობების მშენებლობების პროცესი ჩანდა როგორც „გუფლის“ რუკებზე ინტერნეტში, ისე — რუსული კოსმოსური სადაზვერვო თანამგზავრების გადაღებულ ფოტოებზე. მცხეთასთან მშენებარე ბეტონირებულ ბუნკერებს დროდადრო ის პატარა უპილოტო სადაზვერვო საფრენი აპარატები გადაუფრენდნენ, რომლებსაც რუსეთის სამხედრო დაზვერვის სპეციალისტები ოკუპირებული ახალგორის რაიონიდან უშვებდნენ...

იმ ტანკსანიანალმდეგო თხრილს, რომელშიც ვერ კიდეც პრეზიდენტის სტატუსის მქონე სააკაშვილი იდგა და ამით ამაყოფდა, ჩვენდა სამწუხაროდ, არ შეუძლია მონინაალმდეგის ჯავშანსატანკო კოლონის არათუ შეჩერება, არამედ რამდენიმე საათით შეყოვნებაც კი.

მიზეზი ძალზე მარტივია — თუკი 100 მ ტანკსანიანალმდეგო თხრილის გასათხრელად ექსკავატორს 20-25 სთ სჭირდება, მის გადასალახავად საკმარისია... 3 წუთი! სწორედ 2,5-5 წუთი სჭირდება რუსეთის არმიის შეიარაღებაში არსებული T-72 ტიპის ტანკის ბაზაზე შექმ-

ნილ ხიდგამებზე MTY-72-ს, რომ მაქსიმალურ 18 მ სიგანის თხრილზე ხიდი გადოს (არადა, სააკაშვილის თხრილის სიგანე სამი მეტრიც არ იყო), რომელსაც 50 ტონამდე მასის ნებისმიერ ტანკსა და სხვა საბრძოლო ტექნიკას შეუძლია გადასვლა, ამ ხიდებს საიერიშოსაც უწოდებენ, რადგან ეკიპაჟს ჯავშანიანი მანქანიდან გადმოუსვლელად მონინაალმდეგის ციხეების ქვეშ შეუძლია ხიდის გადგება.

რუსეთის არმიის სატანკო პოლკში შტაბით სამი MTY-72 ირიცხება, გარდა ამისა, პოლკის ალტურგილოპაშია მექანიზებული ხიდის TMM-ის ოთხი ნაწილი, ანუ სულ შეიძლება სწრაფად გასაშლელი ხიდი გამოდის. თუკი ხიდის გადგება ტანკსანიანალმდეგო თხრილზე რამე მიზეზით შეუძლებელია, საქმეში ის ტანკები ერთევიან, რომლებსაც წინ ჩამოსაკიდი სატანკო ბულოვრები აქვთ დამაგრებული. თითო პოლკს ცხრა ასეთი ბულოვრებიანი ტანკი ჰყავს, რომლებსაც ტანკსანიანალმდეგო თხრილის პატარა მონაკვეთის მონით შეესება და მასზე გადასასვლელის გაკეთება ერთ საათში შეუძლიათ.

როგორც ხედავთ, ტანკსანიანალმდეგო თხრილები დღევანდელი ჯავშანტექნიკისა და საინჟინრო ტექნიკისთვის გადაუღალახავი პრობლემა აღარ არის. ტანკსანიანალმდეგო თხრილის მოსადავობების ტანკსანიანალმდეგო ნალმებით დანალმის შემთხვევაში შეტევაზე გადმოსული მონინაალმდეგის წინსვლა შეფერხდება, თუმცა სწრაფი განალმითი ოპერაციის შემდეგ (მაგალითად, დისტანციური განალმის სისტემის YP-77-ის გამოყენების შემთხვევაში) ისევ სწრაფი ტემპით გაგრძელდება.

რუსული MTY-72 18 მ სიგანის თხრილზე 2,5-5 წუთში იდგმს ხიდი

რაც შეეხება ბეტონირებულ საცეცხლე ნერტილებს, რომელთა აშენებაც ძალიან ძვირი დაუჯდა, ისინი აღჭურვილია ამბრაზურებით, საიდანაც სროლა ტანკებსა და ქვემეხებსაც შეუძლიათ. ერთი შეხედვით, რამდენიმე მეტრიანი არმირებული ბეტონის კედლები საუკეთესო დაცვაა შიგ ვანთავსებული ტანკებისა და საარტილერიო დანადგარების ეკიპაჟებისთვის, მაგრამ მხოლოდ ერთი შეხედვით. ასეთი ბუნკერების მთავარი სისუსტე — სტაციონარული განთავსება და მათი უზუსტესი კოორდინატები — დიდი ხანია, ცნობილია ჩვენი ყველაზე რეალური მონინალმდევს — რუსეთის გენშტაბისთვის.

თანამედროვე ბუნკერსაინალმდევგო „ჰაერი-მინა“ კლასის მართვადი რაკეტები და მართვადი ბომბები მიზანში მოხვედრის დიდი სიზუსტითა და განსაკუთრებული დამანგრეველი ძალით გამოირჩევა, რადგან მათი ქობინები შედნევადი ტიპისა და ფეთქდება მიზანში რამდენიმე მეტრზე ჩასვლის შემდეგ.

მაგალითად, რუსულ საფრონტო ბომბდამშენ Cy-24M-ს მაქსიმალური 120 კმ-ის სიშორიდან (ისე, რომ მას ვერც ერთი ქართული საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი ვერ მისწვდება) შეუძლია გამოუშვას 930 კგ მასის „ჰაერი-მინა“ კლასის მართვადი რაკეტა X-59M Овод-М-ი, რომელიც სახმელეთო მიზანს 2-3 მ-ის სიზუსტით ხედავს, ხოლო 320 კგ მასის შედნევადი მოქმედების საბრძოლო ქობინს რამდენიმე მეტრიანი სისქის ბეტონის ვარღვევაც შეუძლია.

როგორც ხედავთ, სააკაშვილის თავდაცვის ზღუდეები პანაცეა ნამდვილად არ არის და დღეს, როდესაც რუსეთს შეუძლია შეუღღმფრენებიდან ყველა სტრატეგიული ობიექტის სიახლოვეს (თბილისის ცენტრის ცაფელით) მოულოდნელად გადმოსხას დესანტი, ტანკ-საინალმდევგო თხრილების გაჭრა და მთის კალთებზე ბეტონის კედლების ჩასხმა, რბილად რომ ვთქვათ, ცოტა უცნაური ჩანს.

ამასთანავე არსებობს ეჭვი, რომ სააკაშვილის თავდაცვის ზოლის მონყობაში უზარმაზარი თინზა (ზოგიერთი არაოფიციალური მონაცემით 600 მლნ ლარიც კი) დაიხარჯა, რომლის დიდი ნაწილი „ატკატებად“ წავიდა, თავდაცვის სამინისტროს მაღალჩინოსნების ვიბემში. არადა, თხრილების გათხრაზე მომუშავე ექსკავატორის მძღოლებს თურმე ზელფასს უგვიანებდნენ ან საერთოდ არ აძლევდნენ...

ირაკლი პალაშვილი

Cy-24M-ს 120 კმ-იდან შეუძლია ამ X-59M Овод-М ტიპის „ჰაერი-მინა კლასის“ ბუნკერსაინალმდევგო მართვადი რაკეტის გამოშვება, ისე, რომ თავად ბომბდამშენი ქართული საზენიტო საშუალებებისთვის მიუწვდომელი დარჩება

YP-77-ს დისტანციურად 90 მ სიგრძისა და 6 მ სიგანის გასასვლელის განაღმა ბუთიოდ ნუთში შეუძლია

TMM ტიპის მექანიზებული გასასვლელი ხიდი ფრონტის ხაზის ზურგში გამოიყენება

**რას ვყვებიან
ავღანეთიდან
დაბრუნებული
სამხედროები**

„ეს შიშია ბანსხვაგვებელი იყრ“

„სამშობლოში დაბრუნებისთანავე დაღუპული ბიჭების ოჯახებს ვესტუმრეთ, შემდეგ კი ის ბიჭები მოვიჩინაშულეთ, ვისაც ჯანმრთელობა შეერყა. დაღუპულების ოჯახში მისვლა ყველაზე ძნელი მომენტი იყო ჩემს ცხოვრებაში, რადგან ავღანეთში წასვლის დროს იმ ბიჭების მშობლებიც გვაცილებდნენ, მისიიდან კი მათ გარეშე მოვივინა დაბრუნებამ. მათ მშობლებს თან უხარიათ ჩვენი ნახვა, რადგან მათი შვილებს ქირისა და ლხინის გამზიარებელი ვიყავით, მაგრამ იმასაც ვხვდებით, თუ რა ძნელია მშობლისთვის დაღუპულ შვილზე საუბარი.

5 დაღუპულის ოჯახში ვიყავით, ამ დღეებში სხვებთანაც მივდივართ. ნებისმიერი ჩვენგანი შეიძლება მათ შორის ყოფილიყო ასეთია ჯარისკაცის ბუდი“ - ამბობს 42-ე ბატალიონის ჯარისკაცი, 25 წლის ბექა, რომელიც პილმენდის პროვინციიდან რამდენიმე დღის წინ დაბრუნდა.

როგორ იყო ეს მისია და რით განსხვავდებოდა წინამორბედებისგან, ამის შესახებ ჩვენი რესპონდენტი ბი პეკებინა:

ბექა, 25 წლის (მისივე სურვილით, სახელი შეცვლილი):
— საქართველოდან რომ მივდიოდით, ერთმანეთის გასაგონად ვამბობდით, რა უნდა მოხდეს ისეთი, ცოცხალი რომ ვერ დავბრუნდეთო, მაგრამ არ არის ასე, სინამდვილეში ნებისმიერი ჩვენგანის დაბრუნება ბუნებრივი შემთხვევის წყალობაა, რადგან იქ არავინ არაფერსგან არ არის დაცული.

ივნისში მომხდარი აფეთქების შემდეგ, უსაფრთხოების ზომები გაიზარდა. დეტალებს ვერ მოგიყვებით, მაგრამ ბოლო თვეებში თავს უფრო დაცულად ვგრძნობდით.

— ვიცი, რომ ერთ-ერთი აფეთქების დროს, როდესაც

საც თქვენი თანამებრძოლები დაიღუპნენ, თქვენც იქ იყავით.

— დიახ, რამდენიმე ისე მძიმედ დაშავდა, რომ სუნთქვის აპარატზეც კი იყო შეერთებული, მაგრამ, სამდენიეროდ, გადარჩნენ. მიზეზთა გამო, აფეთქების დროს დაღუპული ბიჭების გვარებს ვერ ვაგვიზნელით. ყველაფერი ჩემ თვალწინ მოხდა და მართლაც სასწაულებრივად გადაურჩი. ბაზის ტერიტორიაზე, განაპირას ვიყავით. ერთ-ერთმა, თითქოს გული უგრძნობდაო, აიწემა, წავიდეთო...

— **სად უნდა წასულიყავით?**

— უფრო შიგნით, ბაზის სიღრმისკენ... კარგი, წავიდეთ-მეთქი და წამოვდექი, მაგრამ ცუდი რამ აზრადაც არ მომხვლია.

ამ დროს თვალეზში დამიბნელდა და აფეთქების ძალამ ჰარში ამავდე. გონება დავკარგე... გონს რომ მოვედდი, მხოლოდ ვარშემოყალიბდა ტუჩების მოძრაობით ვხვდებოდი, რომ რალაცას მეუბნებოდნენ, მე კი ყურში არ მესმოდა. შემეშინდა, ხომ არ დავყრუვდი-მეთქი... შეიძლება ძალიან სასტიკი განაჩინა საკუთარი თავის მიმართ, მაგრამ დასაბიძრების იმდენად მეშინია, სიკვდილი მირჩევნია. რამდენიმე ჩემმა მეგობარმა კი ფეხები დაკარგა და მაინც ღვთის მადლობელი ვარ, რომ გადადარჩნენ. მთავარა, ახლა სახელმწიფომ არ მიატოვოს და მათაც ის ბედი არ ენიოს, რაც სამაჩაბლოსა და აფხაზეთის ომში დაინვალიდებულეს.

ჩემთან ერთად გადაარჩა რამდენიმე ბიჭი, რომლებიც სამხედრო კარვის კედელთან იდგნენ და კარისკენ ჯერ კიდევ არ იყვნენ დაძრულნი.

— აფეთქება რამ გამოიწვია?

— კარგის კედლიდან დაახლოებით 100 მეტრში თვითმკვლელობა კამიკაძემ თავი აიფეთქა... ჩემს სიზარულს სახელვარ არ ჰქონდა, როდესაც მიხვდი, რომ დაკრუტება გადაეფურჩა. ალბათ, აფეთქების წნევის ბრალი იყო, ცხვირიდან სისხლი თურიალით მიდიოდა და ექიმმა მითხრა, რომ ამან გადაამარჩინა, თორემ შეიძლება მოემკვდარიყავი.

მას შემდეგ კარგა ხანი გავიდა, მაგრამ დღემდე ძლიერ სიცხეში ან სიცივეში, ან გადაღლილობის დროს, ან როდესაც ვერუთულობ, ცხვირიდან სისხლი წამსვდება ხოლმე, ეტყობა, სისხლძარღვები დამიზინდა... თუმცა, ეს სერიოზული რა მოსატანია იმასთან, რაც ბიჭებს შეეშთხათ.

რამდენიმე დღის შემდეგ თანდათან ყველაფერი აღედგინე, — ის ბიჭი, რომელიც კართან იყო, გადარჩა. ერთი კი, რომელიც კედლთან ყველაზე ახლოს იდგა, ნაფლეთებად იქცა. ერთ-ერთი, ჩემი უახლოესი მეგობარი, რომელიც ნაფლეთი, გვეტყვებოდა, აფეთქების წნევისგან დაიღუპა, ფილტვები გაუსკდა. მედიკოსების თქმით, ფილტვები რომ არ დახტოქდა, სასიკვდილო ქრილობა არ ჰქონია. სახეზე დარტყმისგან მიღებული ლაქები ეტყობოდა... მას შემდეგ ყურადღება გაასამაგდა. მეთათურობამ კი კიდევ ერთხელ მოგვიწინადა მაქსიმალური სიფრთხილისკენ. თუმცა, ამის თქმის აუცილებლობა არ იყო. მოვიგინებით კოტეჯებში გადაგვიყვანეს, სადაც ასევე მაქსიმალურად დაცულია უსაფრთხოების ზომები და პრობოებიც უკეთესია.

— ადრე როგორი პირობები იყო?

— ჯარისკაცური...

— ბევრმა თქვა, ადრე მეტად გექონდა ადგილობრივებთან ურთიერთობის საშუალება და ბოლო ხანებში შეგვხლავდესო.

— არა, თავდაპირველი შემონების შემდეგ ახლაც ჩვეულებრივი ურთიერთობა გქონდა. ძალიან მზიარული ხალხია, განსაკუთრებით, პატარები. უამრავი ბავშვის ფოტო წამოვიღე, რადგან ასე მგონია, მსოფლიოს არც ერთ ქვეყანაში ისეთი თბილი და მზიარული ბავშვები არ არიან, როგორიც ავღანეთში.

ერთ გოგონას, რომელიც დაახლოებით 5 წლის არის (ზუსტი ასაკი თავადაც არ იცის), ბიჭები ყოველდღე ხელ-პირს გზანდით და თმას ვუვარჯნიდით. მხოლოდ ამის შემდეგ ვაძლევდით წყალსა და მოკოლადს, რადგან თავიდან ეს პროცედურები სასტიკად არ მოსწონდა, გვეურჩებოდა და იძულებული ვაგვიბო, „ქრთამი“ მიგვქცა.

ცოტა ხნის შემდეგ ვიღაც მისივე ტოლი ბიჭი მოვიყვანა, ჩემი ძმა არისო. ბიჭებმა მასზეც დაიზნყეთ ზრუნვა, რადგან ავღანელ ბავშვებთან ურთიერთობა რაღაც სხვა ფენომენია... რამდენიმე კვირის შემდეგ, ჩვენმა იაიმ (ასე ერქვა ჩვენს შვილობილ გოგონას) ოცამდე ბავშვი მოიყვანა, თავად ყოჩივით მოუძღოდა წინ. ტკბილეული უნდოდათ, თორემ ხელ-პირის დაბანა მათთვის სასეველია. უფროსები ბიჭების კვირივით გაურბიან. ამიტომაც ისეთი სპეციფიკური სუნე აქვთ, თვალდაუხუჭული გავარჩე 10 სხვადასხვა ეროვნების ადამიანისგან ავღანელს.

თქვენ წინა მისიებისგან განსხვავება მკითხეთ, — შეიძლება პირველი მისით ჩასულმა ჯარისკაცმა ვერ გარჩიოს, მაგრამ მე ადგილობრივი მოსახლეობა უფრო გამინათურებული მომიქცენა. ისე აღარ გვიფრთხიან, როგორც

ადრე. არც თაღლებების თავდასხმა იყო ისეთივე წმინდი, როგორც წინა წლებში. თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ დასოცდნენ, მაშინ არიან ყველაზე საშიში, როდესაც ჩვენს ხანას ტალიბანის ჯარისკაცები:

— ამ ექვს თვეში, რაც ავღანეთში ვიყავი, ჯოჯოხეთით ენახე დედამიწაზე. ის ბიჭები, ვინც პილმენდში ადრეც იყვნენ ნამყოფი, ამბობდნენ, რომ ახლა ბევრად უკეთესი სიტუაციაა, ვიდრე შარშან ან იმის წინ. ნამდვილად არ ვიცი, ამაზე უარესი რა უნდა ყოფილიყო. ამ ხალხს ყველაფერი თავის ქუთაზე აქვს მორგებული, რელიგია, ცხოვრების წესები... მათთვის ჩვენ ოკუპანტები ვართ, რომელთაც ყველაფრის, ოჯახის წევრებისა და საკუთარი სიცოცხლის ფასად უბრძვიან. ძალიან მიკვირს მათი, ვინც კიდევ ერთხელ წავა იქ და იქ გატარებულ დღეებს გამოცდილებას უწოდებს. მე ენახე მოლა, რომელიც უძლიერეს ნარკოტიკს იღებდა. ეს განსაკუთრებული „მონასტეა“. წეროდ საცერში ცრინ მარხუხანას, მას ობიექტში ზღვრე და როდესაც გამოებდა, ჩიზებით ეწვინა. არადა, მათი რელიგია ამას უმეტიეს ცოდვად მიიჩნევს, მაგრამ ის თავის „შრეველიან“ ერთად ეწოდა... ნამდვილად ვერ ვითხვადი, რატომ აკეთებდა ამას. გამრმობო სულ ახალგაზრდები ჰყავდა შემოხვეულად და მცემინერად ერთობობდნენ. სხვათა შორის, მარხუხანის მოწვევაზე არც ქალები ამბობენ უარს. არ ვიცი, როგორ იყვნენ ადრე, მაგრამ რაც ვნახე, მგონია, კიდევ 5 საუკუნე არავფერი ეშვებოდათ. საყოფაღებოებში ავეცი მათთვის ზედმეტია, სეფა-სანოლები (დაბალი სანოლები) აქვთ.

მშმა, 28 წლის, ჯარისკაცი:

— ეს ჩემი მეორე მისია იყო და კიდევ ვაპირებ წასვლას... ბარემ გასამდვს. კიდევ ერთხელ წავალ და შემდეგ, თუ სახელმწიფომ აფრიკაში, მალშიმ წასვლა საბოლოოდ გადაწყვიტა, იქაც წავალ ერთი მისიით. ძალიან მაინტერესებს ის ქვეყანა და არა მგონია, ისეთი საშიში იყოს, როგორიც ავღანეთია. კლიმატი ავღანეთშიც ცხელია. აფრიკა, ალბათ, უფრო სანტრესო და საკლებად სახიფათო იქნება... სანამ საქართველოში ჩამოვიდებით, ჯერ ყრფივებში ჩავედით, ფურნალისტები მოგვცევიდნენ, როგორი იყო ავღანეთი, დაუწინიარი-მეთი, ვუთხარი და გაეცინათ, საქართველისთანა სამოხის მერე ავღანეთზე ასეთ შეფასებას მაინც ვარაინ დავიჯერებო.

ლალი პაპასპირი

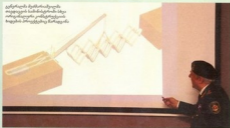
ავღანელი ბავშვები სიმბოლო და სიმბოლოებით გამორჩეულები არიან

საიერიშო ხიდი ქართულად

მინორალ-მეიორ
 ძელგზაა მძიმარიამხვილის მიერ
 მართვადი საზენიტურთანთნის
 მითაპნაზიგულზე საიერიშო
 ხიდზე ხხპა მპნაზიგულის
 არმთაზის მითქლზეა
 ტაიინფორმის

დერვინი მართაპულა
 ძელგზის სანაზინოს სხვა
 არმთაპული კომპლექსების
 ზაგის სპექტრული მარგულის

ქართული ზინალიონქი

MINORAL მეიორ სარკინოვო სპეციალური
 ძელგზის მართვადი საზენიტურთანთნის
 მითაპნაზიგულზე საიერიშო
 ხიდზე ხხპა მპნაზიგულის
 არმთაზის მითქლზეა

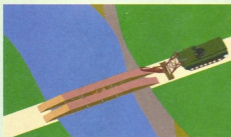
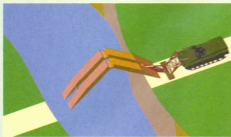
სამხილო ობრთაყვის დროს, როგორც შეფერას ისე დაივლივს დროს უფლივი სოხელური
 მითქი სეგნო კომპლექსების ექვთხივრე გარგუნას
 რეკომ 1992 წლის 2 აგვისტოს იკვ დონილელი
 ხელ-იკვეთებლის ეს-მინიგულელი ვერცხლელი
 ღლის სარკინოვო დატროლის გარკინელი
 აგვი ასე სოხელი რომ არ სეფელი, 2008 წლის 8
 აგვისტოს დღის რივის გარანის ამ სოხელი იქვის
 ვაი-ცნობილელი სოხელი ორთაფელი ვის ივე
 იქვის მინიგულელი შედებელი რივის ვინ-სეგნ
 სარკინოვო ზინალიონქის სარკინი

სეგნო სოხელი 2 აგვისტოს იქის დროს როვის ვე-რის
 ვინის ვეფის რივის სარკინოვო ტანკების და
 ვანგანტების გარე, სოხელი ვის ამ სოხელი
 სოხელი შეფერას, როგორ სოხის აგვისტოს მეს-
 ილევი დროლის ვანგანტების გარკინელის
 შედებელი სარკინოვო ვინალიონქის ვინალიონქის
 სოხელი რივის ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის

როხილელი T-72M1 ტანკების სარკინოვო შეფერას
 დი მის ზვის ვეფის შეფერას 18 აგვისტოს
 2008 წლის იქის რივის ვინალიონქის 30 ტანკების
 ტანკის ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის სარკინოვო ვინალიონქის
 გრის და ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის

დერვინი მართაპულა ძელგზის სანაზინოს
 ძელგზის ობრთაყვის AYL T-72 MLC-75 სარკინოვო
 ვინალიონქის სარკინოვო ვინალიონქის ვინალიონქის
 რამე შეფერას ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის
 ვინალიონქის ვინალიონქის ვინალიონქის

ქართული საიერიშო
ხიდგამდგმის მოქმედების
სქემა

ჩვენს ფოსტა: პროექტი ხიდგამდგმის კავკასიონი-07 AVLB T-72 MLC-75 ითვალისწინებს საბრტოთა T-72 ტიპის ტანკზე ამერიკული JAB ტიპის ხიდგამდგმის კონსტრუქციისა და ხიდის გასაშლელი მექანიზმების მონტაჟს. ეს ხიდგამდგმები მოზილური საიერიშო ხიდის ფუნქციასაც შეასრულებს ბრძოლის წინა ხაზზე, რადგან ეკიპაჟი ჯავშანმანქანიდან გამოუსვლელად არანაკლებ 22 მ-ზე გაშლის 4,15 მ სიგანის ალუმინის ხიდს, რომელზეც 75 ტ-მდე მანის ტექნიკის შეუძლია გადასვლა. ხიდის რესურსი 120 გაშლა-დაკეცვაა კაპიტალურ რემონტამდე, ასევე 3500-მდე ჯავშანტექნიკის გატარება.

JAB-ის ხიდის კიდევ ერთი პლუსი საბჭოთა MTY-72-თან შედარებით ისიც იქნება, რომ ალუმინის ხიდი არ იქნება შედუღებული და არც მისი ხშირად გატყდომა და მწყობრიდან გამოსვლაა მოსალოდნელი, რაც MTY-72-ის მუდმივი პრობლემაა. ქართველი ინჟინრები ალუმინის ხიდზე შედუღების ნაცვლად მოქლონების დაყენებას ამირებენ. ხიდის საკუთარი მასა 15 ტონა იქნება, ხოლო ხიდის გასაშლელი კონსტრუქციისა კი არანაკლებ 3 ტონა, თუმცა კომკურა და ლულამისხნილი, ასევე საბრძოლო საჭურვლის გარეშე დარჩენილი და შესაბამისად, შემსუბუქებული, T-72-ისთვის მძიმედ სატარებელი არ უნდა გახდეს.

ტეს 50-ტონიანი ტექნიკის გადასვლის გარანტირება შეძლეს, როგორ მოახერხეს ქართველმა ინჟინრებმა იმავე ტანკის ბაზაზე უფრო ეფექტური ხიდგამდგმის დაპროექტება?

პასუხი მარტივი და ამასთან, ორიგინალურია — აკადემიკოსი ელგუჯა მეძმარიაშვილი და მისი საინჟინრო ჯგუფი თავდაცვის სამინისტროს სთავაზობენ, T-72 ტიპის ტანკებზე დამონტაჟდეს ამერიკული ხიდგამდგმის სისტემა JAB-ი, რომელიც ტაქტი-

რუსულ MTY-72-ი 18 მ-ზე დებს ხიდებს, თუმცა ხშირად გამოდის მწყობრიდან...

თანამედროვე M104 Wolverine-ი პენტაგონმა მისი მალალი ლივრებულების გამო დაინუნა

კურ-ტექნიკური მონაცემებით აღემატება საბჭოთა მოდელს.

ძირითადი განსხვავება მაინც კონსტრუქციულ თავისებურებაშია — თუკი საბჭოთა MTY-72 დამონტაჟებულ ხიდს ორი დასაკეცი ფერმა აქვს, ამერიკული „მაკრატლის“ სქემით იხსნება, რაც ტექნიკურად უფრო მარტივია და ისე ხშირად არ გამოდის მწყობრიდან, როგორც MTY-72-ის ხიდგამდები მექანიზმი. თუმცა „მაკრატლის“ გაშლის ნაკლი ის არის, რომ გაშლის მომენტში ის 12 მ სიმაღლეზე იწევა და მონინააღმდეგე შეიძლება შორიდანაც შეამჩნიოს და ცეცხლი დამიზნებით გაუხსნას.

სხვათა შორის, აშშ-ის არმიამ გასულ წელს M60 AVLB-ის შემდგომი შექმნა გადაიფიქრა მათი მორალური მოძველების გამო, ისე, როგორც „აბრაშის“ ბაზაზე დამზადებული თანამედროვე M104 Wolverine-ის ყოველი მათი მალალი ლივრებულების გამო. M104-ის მალალი ფასი კი განპირობებული იყო იმით, რომ მის ბაზად ასევე შეიქმნა ლივრებული ტანკი M1A1 Abrams-ი იყო გამოყენებული.

ქართველი ინჟინრების გათვლა — ბაზად გამოყენებულ იქნეს ბევრად იაფი და ამასთან, მსოფლიოში ძალზე გავრცელებული T-72 ტიპის ტანკები, ხოლო გა-

საშუალო ხიდად JAB-ის კონსტრუქცია, ამ ნაშრომების პერსპექტივას ფინანსურად მომგებიანს ხდის, რადგან ამ პროექტით შეიძლება იმ ქვეყნების არმიების დაინტერესება, რომელთა შეიარაღებაში T-72-ები კიდევ რჩებიან.

ირაკლი ალადაშვილი

კორეული K1 AVLB-ს ხიდის გაშლის მექანიზმმა ქართველი სპეციალისტების ყურადღება მიიპყრო

ფაქტები, მოვლენები, შემთხვევები...

- დაკარგული პირობების ძეგლის დროს ფრანგულ ხაზის მხლოდ 6 ოქტომბერს ნაღმზე სამეზობრო ბიჯანელი მწყემსი აფეთქდა. ერთ-ერთი, ცხელ უბნებზე, გარდაიცვალა და სომხების კონტროლდარჩენილი რიტორიაზე დარწა, ხოლო ორი დაჭრილი კი საავადმყოფოში მოათავსეს.
- მიმდინარე წლის ცხრა თვეში აზერბაიჯანის შეიარაღებულ ძალებში 73 სამხედრო დაიღუპა, 78 დაიჭრა. საბრძოლო მოქმედებებში 9 არასაბრძოლო ვითარებაში კი 64 სამხედრო (16-მა თავი მოიკლა, 13 ავტოსაგზაო შემთხვევაში შეწირა, 10 ავადმყოფობით, 9 უზედურ შემთხვევათა და 6 არასანქცეფო ურთიერთობათა შედეგად დაიღუპა და ა.შ.) გარდაიცვალა.

ბაქო BMD-4M-ის შექმნას გეგმავს

- დაპატიმრებულია შეიარაღებული ძალების მთავარი კლინიკური პოსპიტლის თანამშრომელი პოლკოვნიკი-ლიტენანტი ვასილ ადიგეზოვი. ოფიცრის დაკავების მიზეზი გახდა 2012 წლის 29 სექტემბერს გარდაცვლილი ჯარისკაცის მშობლების მოთხოვნა, სადაც ისინი სამხედრო ექიმს მათი შვილისთვის არასწორი დიაგნოზის დასმამი ადანაშაულებდნენ.
- 5 ოქტომბერს ქვეყნის სამხედრო-საპირობო ძალების სარდალმა, გენერალ-მაიორმა ალტაი მუხდიევიმ განაცხადა, რომ რუსეთისგან გაბალისრადიოლოკაციური სადგურის მიღება საბოლოოდ დასრულდა და ახლა მას აზერბაიჯანის მხარე სრულად აკონტროლებს.
- 7 ოქტომბერს ნახჭევანში ერთ-ერთი სამხედრო ნაწილის „ურალის“ მარკის სატვირთო ავტომობილი ხევიმ გადავარდა და მძღოლი იმსხვერპლა.

აპერაბიპანი

- ფრანგულმა კომპანია THALES Group-მა უარყო ინფორმაცია, რომ სომხეთის შეიარაღებული ძალებისთვის კავშირის საშუალებათა მიყიდვას აპირებდა.
- 2014 წლიდან რუსეთი აზერბაიჯანისთვის დამრტყმელი სარაკეტო კომპლექსების ურან-3-ს მიწოდებას დაიწყებს. კომპლექსებით ეროვნული სამხედრო-საზღვაო ძალების ხომალდები აღიჭურვება. კონტრაქტის ღირებულება 75 მლნ დოლარია.
- აზერბაიჯანი დაინტერესდა რუსული წარმოების სადესანტო საბრძოლო მანქანებით და აზერბაიჯანული დელეგაცია ქალაქ ნიჟნი-ტაგისის ქარხანა „ურალავაგონზაოდში“ უახლესი მოდელის BMD-4M-ის შესაძლებლობებს უკვე გაეცნო.
- 1-ელ ოქტომბერს აზერბაიჯანის არმიის 33 სამხედრო მოსამსახურე ავღანეთში ISAF-ის ოპერაციამო მონაწილეობისთვის გაემგზავრა, სადაც ისინი 2014 წლის აპრილამდე დარჩებიან. ამჟამად ავღანეთში თურქული ბატალიონის შემადგენლობაში სამსახურს 94 აზერბაიჯანელი სამხედრო გადის. მათი მოვალეობა ქაბულის სატელევიზიო ანდის, ISAF-ის იარაღისა და საბრძოლო მასალების ცენტრალური საწყობის დაცვა, აგრეთვე საპატრულო სამსახური.
- სექტემბერში სომხეთის არმიამ ცეცხლის შეწყვეტის რეჟიმში 181-ჯერ დაარღვია, საბუნძიროდ, აზერბაიჯანის არმიის პირად შემადგენლობას დანაკარგი არ შეჰინია.

- 2014 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტით თავდაცვისთვის გათვალისწინებულია 1 მლრდ 637 მლნ 362 ათასი მანათი (დაახლოებით 2 მლრდ 90 მლნ დოლარი) ანუ ბიუჯეტის ხარჯებით ნაწილის 14,7%. 2013 წელს თავდაცვისთვის გამოიყო 1 მლრდ 528 მლნ 582 ათასი მანათი.
- ამჟამად ავღანეთიდან ISAF-ის ტვირთის 30% აზერბაიჯანის გავლით მოემართება, — განაცხადა ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილემ არაზ აზიშოვამ.
- პრეზიდენტ ილჰამ ალიევის მიერ 22 ოქტომბერს დამტკიცებულ მინისტრთა კაბინეტში თავდაცვის მინისტრი გენერალ-პოლკოვნიკი აბდუ აზიშოვი არ მოხვდა. მისი ადგილი გენერალ-პოლკოვნიკმა ზაქარ ჰასანოვმა დაიკავა.

სომხეთი

- 2013 წლის პირველ ნახევარში სომხეთის არმიამ სამხედრო მოსამსახურეთა შორის სიკვდილის 14 შემთხვევა აღინიშნა. 2010 წელს სიკვდილის 43, 2011-ში — 35 და 2012-ში 29 შემთხვევა იყო.
- 4 ოქტომბერს გაიხსნა „კამაზ-სომხეთის“ ცენტრი, რომელმაც თავდაცვის სამინისტრო და სხვა ძალადგანი უწყებები შესაბამისი ტე-

ქნიკით უნდა უზრუნველყოს. გარდა ამისა, ცენტრი შეიარაღებისა და სამხედრო ტექნიკის რემონტითაც დაკავდება.

- 14 ოქტომბერს ქრთამის ალბის ფაქტზე დააკავეს ქალაქ არმავირის სამხედრო კომისარიატის თანამშრომელი მაიორი სარდარიანი.

- 17 ოქტომბერს სასაზღვრო ზონის ჩრდილო-აღმოსავლეთ მონაკვეთზე ნალმის აფეთქებისგან სასიკვდილოდ დაიჭრა საინჟინრო-მესანგრეთა ასეულის მეთაური კაპიტანი გვეორქ მნაცაკანიანი, სხვადასხვა სიმძიმის ქრილობები მიიღეს ლეიტენანტმა და ორმა ჯარისკაცმა.

- პრეზიდენტ სერგ სარგსიანის ბრძანებულებით საინჟინრო-მესანგრეთა ასეულის მეთაური კაპიტანი გვეორქ მნაცაკანიანი სივდილის შემდგომ II ხარისხის საბრძოლო ჯვრის ორდენით დაჯილდოვდა, ხოლო 3 ოფიცერი და 2 ჯარისკაცი სხვადასხვა სახელმწიფო ჯილდოზეა წარდგენილი.

- 18 ოქტომბერს მუადლისა ერთი სამხედრო ნაწილის ჯარისკაცმა პირადი ავტომობილი თავი მოიკლა.

- 22 ოქტომბერს ბერდი-იჯევანის გზაზე აზერბაიჯანის მხრიდან გახსნილ სროლაში ავტოკოლონა მოყვა. სროლის დროს დაიღუპა 1 ჯარისკაცი, 3 კი დაიჭრა.

საოკუპაციო ჯარებმა ცხინვალის რეგიონში საბატალიონო სწავლება დაიწყარეს

კონფლიქტის რეგიონებში

ოკუპირებული აფხაზეთი

- აღექსანდრე ანჭეაბის ბრძანებულებით სეპარატისტთა თავდაცვის მინისტრი, არმიის გენერალი მირაბ ჭოშარია, თადარიგის გენერალ-მაიორი სლავიკ ანჭეაბი და გენერალ-ლეიტენანტი ბესლან წიფეზა გამირობის ორდენით დაჯილდოვდნენ.

- აღექსანდრე ანჭეაბის ბრძანებულებით: ვლადიმერ ვასილენკოს (სეპარატისტთა გენერალური

შტაბის უფროსს), გენერალ-ლეიტენანტ ასლან ანქეაბს (სეპარატისტთა თავდაცვის მინისტრის მოადგილეს, ტექნიკური უზრუნველყოფის სამმართველოს უფროსს), გენერალ-მაიორ ადგორ გუმბას (სეპარატისტთა სამხედრო-საპაერო ძალების სარდალს), გენერალ-მაიორ გურამ ირუკოლის (სეპარატისტთა თავდაცვის მინისტრის მოადგილეს, მატერიალური უზრუნველყოფის სამმართველოს უფროსს) გენერალ-მაიორის წოდება მიენიჭათ.

- 6 ოქტომბერს რუსეთის საოკუპაციო სასაზღვრო ძალების ფაქმანტრანსპორტიორი БТР-82A ხე-ეში გადაეარდა და საბრძოლო მანქანის მეთაური დაიღუპა, ხოლო 4 დაჭრილი კი სოხუმის რესპუბლიკურ საავადმყოფოში გადაიყვანეს.

- კრანსოდარის მხარეში მოლკინოს სასწავლო-სანვრითელ კომპლექსში 18 ოქტომბერს დასრულდა აფხაზეთში რუსეთის საოკუპაციო ჯარების მე-7 ბაზის ერთ-ერთი ბატალიონის ტაქტიკური სწავლება საბრძოლო სროლების შესრულებით. სწავლებას ხელმძღვანელობდა მე-7 ბაზის მეთაური გენერალ-მაიორი იაკოვ რეზანცევი და მასში მონაწილეობდა 400-მდე სამხედრო და საბრძოლო ტექნიკის 50-ზე მეტი ერთეული. სწავლების დასკვნით ეტაპზე ქვედანაყოფებმა ტანკებიდან (T-90A), ფაქმანტრანსპორტიორები (БТР-80), 120 მმ-იანი ნაღმ-სატყორცნები (2С12 Сани) და ცეცხლსატყორცნებით (Шмель) საბრძოლო სროლები შესრულეს.

ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონი

- 7 ოქტომბერს დასრულდა საოკუპაციო ჯარების მე-4 ბაზის ერთ-ერთი ბატალიონის ტაქტიკური სწავლება 400-მდე სამხედრო მოსამსახურისა და საბრძოლო ტექნიკის 50-მდე ერთეულის მონაწილეობით.

თვითღარებული ყარაბაღი

- 11 ოქტომბერს აღმოსავლეთის მიმართულების ერთ-ერთი სამხედრო ნაწილის სატყირთი ავტომობილი 20 ჯარისკაცით ავტოსაგზაო შემთხვევაში მოყვა, რის შედეგადაც 1 ჯარისკაცი გარდაიცვალა, სამმა კი — სხვადასხვა სახის დაზიანება მიიღო.

4 ოქტომბერს ერევანში საჯარო სერვისცენტრი „კაფე-არმენია“ გახსნა

ფაქტები, მოვლენები, შემთხვევები...

ავიაბაზამ ორი ახალი **მი-35M** ტიპის შვეულმფრენი მიიღო. 2012-13 წლებში ეს ავიაბაზა აღწერს ტექნიკის 20 შვეულმფრენი შეიქვს.

თურქეთი

● ქვეყნის სამხედრო-საჰაერო ძალები **A400M** ტიპის სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავების პირველი პარტიის მისაღებად ემზადება. თვითმფრინავების ჩამოსვლა ნოემბერშია მოსალოდნელი.

● თურქეთის თავდაცვის სამინისტრო უახლოეს რამდენიმე წელს ახალი საკუთარი კონსტრუქციის გამანადგურებლის **TF-X**-ის შექმნა-შესყიდვაზე 31-33 მლრდ დოლარს დახარჯავს. თუ გაგრძელდება ამერიკული გამანადგურებლების **F-35 Lightning II**-ის შესყიდვები, მაშინ ავიაციის საერთო ხარჯები 50 მლრდ დოლარს გადააჭარბებს.

● ახალი კანონის მიღების გამო, რომელიც სამხედრო სამსახურის ვადის შემცირებას ეხება, შეიარაღებული ძალებიდან 280 ათასი სამხედრო მოსამსახურე დემობილიზდება. სავალდებულო სამხედრო სამსახურის ვადა თურქეთის შეიარაღებულ ძალებში 15-დან 12 თვემდე შემცირდა.

● თურქეთის შეიარაღებული ძალების გენერალურმა შტაბმა გამოაქვეყნა დისტანციურად მართვადი უპილოტო საფრენი აპარატებით ქვეყნის სამხრეთ-აღმოსავლეთ რაიონში წარმატებით ჩატარებული ანტიტერორისტული ოპერაციის რეზიუმე. 13 ოქტომბერს იუკესკოვის რაიონის ეანდარმერის სამმართველომ სოფლის

მცხოვრებლისგან ინფორმაცია მიიღო, რომ მისი ძმა გამოსასყიდის მიღების მიზნით ორმა შეიარაღებულმა პირმა გაიტაცა. გამტაცებლებმა ფული მიიღეს და ამის შემდეგ მათ ყოველ ნაბიჯს პაერდან უპილოტო აპარატები აკონტროლებდნენ, რის საფუძველზეც ტერორისტთა ადგილსამყოფელი დადგინდა და დაკავებაც მოხერხდა.

● შეიარაღებულ ძალებში შეიქმნა კიბერდანაშაულებთან ბრძოლის ქვედანაყოფი. ასევე მზადდება კიბერდანაშაულებთან ბრძოლისთვის საჭირო კანონორეაქტი.

სამხედრო მშენებელი დარიალის პოლიგონზე ვარჯიშის დროს

რუსეთის სახმრეთის სამხედრო ოლქი

● 23 სექტემბერს საღამოს კრასნოდარის მხარეში სასწავლო-საწვრთნელი ფრენის დროს მოიერიშე **Cy-25** ჩამოვარდა. მფრინავი დაიღუპა.

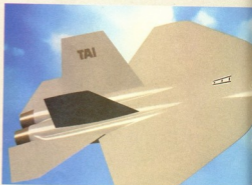
● ამჟამად ოლქის შემადგენლობაში 3 მოტომსროლელი ბრიგადაა, რომლებიც 100%-ით კონტრაქტით მოსამსახურეებით არიან დაკომპლექტებული. სამივე ბრიგადა ჩქრნეთშია დისლოცირებული. მიმდინარე წელს კონტრაქტით სამსახური ოლქში 6 ათას 500-მა კაცმა ისურვა. წლის ბოლომდე საკონტრაქტო სამსახურისთვის 9 ათასი კაცის შერჩევაა დაგეგმილი.

● 4 ოქტომბერს სამხრეთის სამხედრო ოლქის შტაბის უფროსად გენერალ-ლეიტენანტი ანდრეი სერდუკოვი დაინიშნა, რომელიც მანამდე ამავე ოლქის სარდლის მოადგილე იყო.

● 15 ოქტომბერს ჩრდილო ოსეთში დარიალის პოლიგონზე სამხრეთის სამხედრო ოლქის 400-ზე მეტი მშვერავის ორთვიანი მომზადება დაიწყო, რომლის დროსაც სამხედროები 1,5-2,5 კმ სიმაღლეებზე სპეციალურ სამთო-საბავირო გზას გამოიყენებენ.

● მიმდინარე წლის დასაწყისიდან ჩქრნეთის რეს-პუბლიკაში დისლოცირებული ორი მოტომსროლელი ბრიგადა კონტრაქტით მოსამსახურე 700-ზე სამხედრო მოსამსახურეთ შეიქვს.

● 22 ოქტომბერს როსტოვის ოლქის ერთ-ერთმა

● 17 ოქტომბერს თურქულმა გამანადგურებლებმა პროვინცია პატაის თავზე სირიის სამხედრო-საჰაერო ძალების თვითმფრინავს ქვეყნის საჰაერო სივრცის დარღვევის საშუალება არ მისცეს.

● 18 ოქტომბერს ქვეყნის შინაგან საქმეთა მინისტრმა მუამერ გოლერმა უარყო ინფორმაცია სირიის საზღვარზე დამცავი კედლის მშენებლობის შესახებ. მინისტრის თქმით, თურქეთ-სირიის საზღვარზე შენდება დაბრკოლებები, რომლებმაც საზღვრისპირა დანაშაულ ტერიტორიებზე თურქეთის მოქალაქეთა შესვლა უნდა აღკვეთოს.

● თურქეთი კავშირის მე-3 თანამგზავრის **Turksat 5A**-ს გაშვებასა და ექსპლუატაციაში მიღებას 2016 წლისთვის აპირებს. მისი დაპროექტება უახლოეს მომავალში დაიწყება, ხოლო დაშნადება კი მომავალი წლიდან დაიწყება. თურქულ პირველი მხვერავი თანამგზავრი **RASAT**-ი ორბიტაზე 2011 წელს გავიდა. ასევე თავდაცვითი მიზნებისთვის გაუშვეს ჩინური კოსმოდრომიდან 2012 წლის 18 დეკემბერს მე-2 თანამგზავრი **Gokturk-2**.

● გამოცემა **Taraf**-ის ინფორმაციით, აშშ-მა შეაჩერა ხელშეკრულება თურქეთისთვის 10 უპილოტო საფრენი აპარატის **MQ-1 Predator**-ის მინოდებაზე იმის გამო, რომ ანკარამ თიერანს ისრაელის დახვეწვაზე "მოსადზე" მომუშავე 10 აგენტი გასცა. თურქეთის დახვეწვის შეფხმა ხაკან ფიდანმა ირანელ კოლეგას მიანოდა მონაცემები იმ ირანელების შესახებ, რომლებიც თურქეთის ტერიტორიაზე "მოსადის" აგენტებს ხედავდნენ.

● გენერალური შტაბის შესაბამისი ბრძანების გამოსვლის შემდეგ შეიარაღებული ძალებიდან დემობილიზაციის პირველი ეტაპი 2014 წლის 1-ლი იანვრიდან დაიწყო და ის 70 ათას სამხედროს შეეხება, — განაცხადა ვიცე-პრემიერმა ბიულენთ არინჯმა.

ირანი

● როგორც ჩანს, მოსკოვი და თიერანი ახლოს არიან საჰაერო თავდაცვის კომპლექს **C-300**-თან

ირანის „პირთულ პროვინციები“ მიეკუთვნება ბუშირი, სადაც ქტომური, ელექტროსადგურია აგებული

დაკავშირებული პრობლემის განმუხტვასთან. ირანი, ალბათ, უარს იტყვის კომპლექსის მიუწოდებლობის გამო რუსეთისგან 4 მლრდ 200 მლნ დოლარის მიღებაზე, ხოლო მოსკოვს კი მოლაპარაკებათა გააქტიურებით ამ პრობლემის დაძლევის იმედი აქვს.

● 20 ოქტომბერს ირანის სამხედრო-საზღვაო ძალების სარდლის მოადგილემ, კონტრადმირალმა სიაევუმ ჯარეშმა განაცხადა, რომ ადენის ყურეში ირანულმა სარაკეტო ფრეგატმა **Sabalan**-მა და სამხედრო ტანკერმა **Kharg**-მა რამდენიმე საათიანი სროლით მეკობრეთა გემები აიძულეს, არიით დატვირთულ ირანულ ტანკერზე შეტევა შეეწყვიტათ.

● ისლამური რევოლუციის დამცველთა კორპუსის მეთაურის, გენერალ-მაიორ მოჰამად ალი ჯაფარის თქმით, ირანის სპეცსამსახურებმა ქვეყნის საზღვრით და აღმოსავლეთ რეგიონებში ტერორისტი-კამიკადების მომზადებული 11 ტერორისტული აქტის აღკვეთა შეძლეს.

● 21 ოქტომბერს ირანში ვიზიტად მყოფ რუსეთის სამხედრო-საჰაერო ძალების სარდლს, გენერალ-ლეიტენანტ ვიტორ ბონდარეცს, ისლამური რევოლუციის დამცველთა კორპუსის აეროკოსმოსური ძალების სარდალმა, ბრიგადის გენერალმა ამირ ალი ჰაფიზადეშმა ამერიკული უპილოტო საფრენი აპარატ **Scan Eagle**-ს ანალოგი გადასცა, რომელიც ირანის ერთ-ერთ სანარმოში დაშნადდა.

● 23 ოქტომბერს ლონდონში შეხვედრავზე სირიის მებრძოარმა 11 ქვეყნის წარმომადგენელმა თიერანს, „ქუზბოლასა“ და სხვა დაჯგუფებებს სირიიდან ბოეიკთა გამოყვანის თხოვნით მიმართა.

● ირანის სამოქალაქო თავდაცვის უფროსის, ბრიგადის გენერლის გოლამ-რეზე ჯალაღის თქმით, მისი სამსახურისთვის პრიორიტეტულია „პირთული პროვინციები“ მარკაზი, ბუშირი და ისპაჰანი. პირთული ობიექტები ქვეყნის 12 პროვინციაშია განლაგებული და მთავარ საფრთხეებდ ტერაქტები, დიფერსიები და პირთული ნარჩენების გაფრთვა განიხილება. მან ასევე ისაუბრა კიბერშეტევებზე და განაცხადა, რომ ამ საფრთხის ასაცილებლად მუშაობა უქვე მიმდინარეობს.

თურქული პერსპექტიული გამანადგურებელი TF-X-ი

სირიის ომის „კავკასიური“ შტრიხები

საქართველოს ახალი გამოწვევა ელის

სირიაში მიმდინარე სამოქალაქო ომმა უკვე მიიღო „ცივილიზაციური“ ელფერი და სრულმასშტაბიან ლოკალურ ომში გადაიზარდა.

ლოკალურ ომს კი შემდეგი განმარტება აქვს ომი, რომელიც მცირე ტერიტორიულ რაიონში (რეგიონში) მიმდინარეობს შეზღუდული სამხედრო-სტრატეგიული მიზნით და რომელსაც ანარმობებს ერთი სახელმწიფო (სირია) ლიმიტირებული შეიარაღებული ძალების მეშვეობით ერთი ან რამდენიმე სახელმწიფოს წინააღმდეგ (შბედეულობაშია სირიის გაერთიანებული ოპოზიციის ძალები და აგრეთვე აშშ, თურქეთი, საუდის არაბეთი, საფრანგეთი და სხვ.).

ასეთი კლასიფიკაციით ლოკალური ომი ახლო აღმოსავლეთში შესაძლოა დახასიათდეს იქ განვითარებული მოვლენების ჩამონათვალის მიხედვით: ეგვიპტის „არაბული გაზაფხული“, პალესტინა-ისრაელის ურთიერთობის დაძაბვა ლაზის სექტორში და ბოლოს სირიაში მიმდინარე საომარი მოქმედებები, რომელშიც მონაწილეობს ირანის ისლამური რევოლუციის გუმავთვა კორპუსის ოთხთასიანი საექსპედიციო კონტინგენტი, სირიის მეზობელი ლბანის მმართველი პოლიტიკური ძალის „ჰეზბოლას“ ფორმირებები, ლაზის სექტორის მმართველი „ჰამასის“ რაზმები, კავკასიიდან და სხვა რეგიონებიდან ჩასული ათიათასობით უცხოელი მეზრძოლი.

სირიის ომში იკვეთება „კავკასიური“ შტრიხებიც. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ვასული საუკუნის 90-იან წლებში სირიის ფაქტორმა, უფრო სწორად, მოსკოვისა და დამასკოს სტრატეგიულმა თანამშრომლობამ დიდი როლი ითამაშა, რუსეთის ფედერაციის მამინდელი ხელისუფლების მიერ ე. წ. „კავკასიური პოლიტიკის“ შემუშავებაში. მაგალითად, სირიის სამხედრო დაზერვის მონაწილეობა 1992-1993 წლის აფხაზეთის ომში, პრინაკოვის პირადი კონტაქტები ასაღის რეგიონის ხელმძღვანელებთან, აჰმად და რამზან კადიროვების ადმინისტრაციაში სირიულ მრჩეველთა ჯგუფის აქტიური მონაწილეობა ვინმე სისანის მეთაურობით და ა.შ.

ეს საკითხი ცალკე განხილვის საგანია. ამჯერად საინტერესოა ყურადღების გამახვილება იმ გარემოებაზე, რომ დღევანდელი მონაცემებით უკვე ასობით თუ ათასობით დაქირავებული მეზრძოლი თუ იდეოლოგორად მოტივირებული ისლამისტი კავკასიის რეგიონიდან სირიის ლოკალური ომის მონაწილეა.

კავკასიელი ისლამისტების ფაქტობრივი ლოზუნგია, ალბათ, ასეთია: „ყველა კავკასიელი ისლამისტი, გაერთიანდით სირიაში“.

ჯერ კიდევ 2013 წლის ივნისში კავკასიის სიერცეში, მათ შორის სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, მოქმედმა „კავკასიის ისლამური ემირატის“ მეთაურმა დოკუ უმაროვმა თავის ერთ-ერთ ვიდეოგამოსვლაში განაცხადა, რომ კავკასიელი მოჯაჰედები გლობალურ ჯიჰადს, ანუ „ალ-ჯიჰადს“ საერთაშორისო ტერორისტულ ქსელს შეუერთდებიან.

ამიტომაც ვასაკვირი არ არის, რომ სირიაში კავკასიური ნარმოშობის ისლამისტი მეზრძოლები ჩაედინენ და

ილამური წინააღმდეგობის ფრონტის სამხედრო დაჯგუფებათა რიგებში იბრძვიან. არსებული მონაცემებით მათ შორის სამ ათეულამდე ქისტია.

ამჟამად სირიის ანტიასადურ ძალებში დაახლოებით 100 ათასზე მეტი მებრძოლი და საერთაშორისო დონეზე მოქმედი 21 ისლამისტური დაჯგუფებაა (მათ შორის „ალ-ქაიდა“, „მუსლიმანი მემბი“, „ერაყისა და სირიის ისლამური სახელმწიფო“, თქირქი-ი-თალიბანი პაკისტანი“, „ჯაბჰათი ან-ნუსრა“ და ა.შ.) გაერთიანებული.

სხვათა შორის, კავკასიელი ისლამისტები ახლო აღმოსავლეთსა და სირიაში ისა უმაროვსა და მოვლად უღელგოვს გადაჰყავდათ.

დოკუ უმაროვის (ამგამინდელი „კავკასიის ისლამური ემირატის“ მეთაური და კავკასიელ ისლამისტთა ლიდერი) ძმა, ისა უმაროვი, თავის ძმა აჰმად უმაროვ-

თან ერთად ფიჯუორიბდა 2012 წლის ზაფხულში ე. წ. „ლოპოტის ოპერაციის“ მიზნადგებაში, ხელყო მოვლად უღელგოვი „კავკასიის ისლამური იმარათის“ „საინჟინერო-მაციო სამსახურის“ უფროსად ითვლებად და ამჟამად კატარის დედაქალაქ დოჰაში საზღვარგარეთ მოქმედი კავკასიის ემირატის საინფორმაციო-ანალიტიკურ ცენტრს ხელმძღვანელობს.

სირიაში მოქმედ იმ ისლამისტურ დაჯგუფებათა რაოდენობა, რომელთა რიგებშიც კავკასიელი მოვაჰედები იბრძვიან, ბევრი არ არის, მაგრამ ისინი დიდი გავლენით სარგებლობენ და კარგი მებრძოლები არიან. ამას განაპირობებს ის გარემოებაც, რომ სირიაში კავკასიელი მუჰაჯირების, ანუ ჰერქეზულ-ვინანზური დიასპორა სირიის მოსახლეობის საკმაოდ სოლიდურ ნაწილს შეადგენს და მათ შორის აფხაზური წარმომავლობის ეთნიკური მოსახლეობაც იცვლისხმება.

ამ ისლამისტური დაჯგუფებებიდან გამოსაყოფია: ერაყისა და სირიის (შამის) ისლამური სახელმწიფო, ვეი-ილ-მუჰაჯირინ ვალ-ანსარი (მუჰაჯირების თავისუფალი არმია) და ჯაბჰათი ან-ნუსრა (ნუსრას ფრონტი), რომელიც 2013 წლის 23 იანვარს შეიქმნა და სირიაში „ალ-ქაიდას“ დამრტყმელ დაჯგუფებას წარმოადგენს.

სირიის გაერთიანებული ისლამური ფრონტი იყენებს ბრიგადა-ბატალიონ-ასეულის საშაფეხურიან სტრუქტურას.

ბრიგადა — 5-6 ბატალიონისგან შედგება, ხოლო თითოეული ბატალიონი 250-დან 900-მდე მებრძოლს ითვლის, თუმცა ეს რიცხონობა მუდმივი არ არის და ხშირად იცვლება.

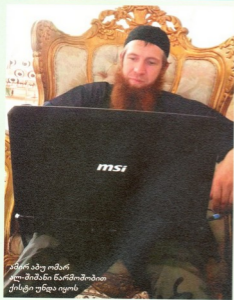
ისლამისტურ დაჯგუფებათა საველე მეთაურებიც დიდი გავლენისა და მაღალი სამხედრო-პოლიტიკური ლიდერის სტატუსის მქონე პირებს წარმოადგენენ. მათგან გამოიყოფა სამი საველე მეთაური, ანუ ამირა:

— ამირ აბუ ომარ ალ-შამანი (სავარაუდოდ თარხან ბათირაშვილი) — წარმოშობით ქისტია და „ერაყისა და

მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის ისლამისტი სირიის სამოქალაქო ომში მონაწილეობას წმინდა საქმედ თვლის

ამირ აბუ ომარ
„ლომოტის“ წარმოშობით
ქისტრი უნდა იყოს

სირიაში გაივ ზენა. „მუჰაჯირების თავისუფალი არმიის“ ერთ-ერთი ლიდერია და მის დაქვემდებარებაშია დაახლოებით 3 ათასამდე მებრძოლი; ერ. ქ. 12.5.2015

— ამირ სიფულა შიშანი — წარმოშობით ქისტანელი (სავარაუდოდ, საიდუღევი). იგი იყო „კავკასიის ისლამური ემირატის“ ერთ-ერთი დამფუძნებელი და გამორჩეული საველე მეთაური. სწორედ მან გამოაცხადა 2007 წელს ამ ისლამისტური გაერთიანებული დაჯგუფების შექმნა. სირიაში „თავისუფალი მუჰაჯირების არმიის“ სპეციალური დანიშნულების ბრიგადის მეთაურია და, სავარაუდოდ, 2 ათას 500 მებრძოლი ჰყავს.

ზემოთ დასახელებულ სამ საველე მეთაურს შორის ურთიერთობა არცთუ მარტივია, მაგრამ ისინი სტრატეგიული მოკავშირეები არიან და „კავკასიის ისლამურ ემირატთან“ მჭიდრო კავშირი აქვთ.

ბოლო პერიოდში ამირ აბუ ომარ აღ შიშანს სხვა მეთაურებმა ე.წ. „ლომოტის ოპერაციაში“ ისლამისტური მებრძოლების ლაღატი და საკუთარი მებრძოლების უფურადღებოდ მიტოვება დააბრალებს. ეს ფაქტი ყურადსაღებია, შეიძლება დაეასკვნათ, რომ იმ ოპერაციაში სირიაში მყოფი მებრძოლებიც მონაწილეობდნენ.

როგორც ჩანს, „ლომოტის ოპერაციის“ ერთ-ერთი მიზანი იყო ე.წ. „სატრანზიტო კორიდორის“ გაჭრა საქართველოს გავლით ჩრდილოეთ კავკასიასა და ახლო აღმოსავლეთს შორის საბოლოო პუნქტით სირიაში. ლონდონში მოქმედი იჩქერია-ჩენევის რესპუბლიკის მთავრობის (ხელმძღვანელი ამჟამად ზაკევი) მიერ შექმნილი სპეციალური საგამოძიებო კომისიის დასკვნით, რუსეთის სპეცსამსახურებმა ვანო მერაბიშვილის მემკვიბით მოახერხეს ამ ოპერაციის ჩაშლა. თუმცაღა სატრანზიტო კორიდორის საკითხი დროებით გადაიდო, სირიის ლოკალური ომის უფრო ინტენსიურად წარმართვის შემთხვევაში „კორიდორის“ ამოქმედება კვლავ აქტუალური გახდება, რასაც ხელს უწყობს სირიის მიმართულეებით „ალ-ქაიდასა“ და „თალიბანის“ გააქტიურება. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, საქართველო კვლავ ახალი პოლიტიკური გამოწვევების წინაშე დდგება.

მამუკა პარპიძე, ვახტანგ მაისია

სირიის ისლამური სახელმწიფოს“ ჩრდილოეთ ფრონტის სარდალია, პასუხისმგებელია ალემოსა და დამასკოს მიმართულეებზე წარმოებულ საბრძოლო ოპერაციებზე. მისი ფორმირებები დაახლოებით 5-8 ათასამდე მებრძოლს აერთიანებს;

— ამირ აბუ ალ-ბანატი — წარმოშობით დაღესტნელია (სახელი და გვარი უცნობია) და ადრე დაღესტნის პოლიციის სპეციალური დანიშნულების რაზმში მსახურობდა. შემდეგ „დაღესტნური ჯამაათის“ მხარეს გადავიდა და ჩრდილოეთ კავკასიაში იბრძოდა. „კავკასიის ისლამური ემირატის“ ხელმძღვანელობის დაფალებით

სირიაში ვინც
ემირატის ახლა ადგილი
განარკვევი არ არის

ბრალდებები რეალურია თუ „კუდიანებზე ნადირობა“ დაიწყო?

საქართველოს პოლიტიკური სისტემა მძიმედ არის ავად. ამაზე თუნდაც ორ ასეულზე მეტი რეგისტრირებული პოლიტიკური პარტიისა და ორ ათეულზე მეტი პრეზიდენტობის ამბიციის მქონე პოლიტიკური ლიდერის არსებობა მეტყველებს.

ერთი ბენო ქვეყნისთვის ეს ნამდვილი კატასტროფაა! იმიტომ, რომ რაც უფრო დიდი სიჭრელეა პოლიტიკურ სექტორში, სექცსამსახურისთვის (ჩვენი და უცხო ქვეყნისაც) უფრო იოლია იქ შეღწევა და აგენტურული ქსელის შექმნა.

პოლიტიკური პარტიების სიმრავლეს და სიჭრელეს კიდევ აიტანდა კაცი, რომ არა ერთი დამაფიქრებელი გარემოება – ვიცით კი ვინ აღინანსებს და რეალურად ვინ დგას რომელიმე პოლიტიკური ძალის უკან?

ხშირად თვით პოლიტიკელთაგანაც არ იცის, თუ საკუთარი მოქმედება-უმოქმედობით ვის ნისქელიზე ასხამს წყალს. საინფორმაციო საშუალებებით თუ პირად საუბრებში ხშირად გაიგონებთ: ეს და ეს ამა და ამ ოპოზიციურ პარტიაში მეგ ზავნილია და კონკურენტი პარტიის (ან ხელისუფლების) სასარგებლოდ ჯაშუშობსო. საინტერესოა, აქვს თუ არა საფუძველი ამგვარ

მოსაზრებას და საზოგადოდ, რამდენად კანონიერია აგენტურის ჩანერგვა პოლიტიკურ პარტიებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში?

პოლიტიკურ პარტიებში ჩანერგილი აგენტების თემა მაშინ ხდება განსაკუთრებით აქტუალური, როდესაც სხვადასხვა პარტიის ლიდერები არჩევნების წინ ან არჩევნებში დამარცხების შემდეგ ერთმანეთს „კრემლის“, „ამერიკის“, „ზიმბაბუეს“ ან კონკურენტი პარტიის აგენტობას აბრალებენ.

იქნებ ზოგიერთი არის კიდევ? იქნებთან და ეს გასაკვირი არც უნდა იყოს — ბევრი ქვეყანა ცდილობდა და ცდილობს საქართველოს პოლიტიკურ ელიტაში, ისევე როგორც ბიზნესელიტაში, მასშედიანში, სამეცნიერო წრეებში და ა. შ. საკუთარი დასაყრდენი მკაფედეს.

ერთი ნუთით წარმოიდგინეთ, რა რუდუნებით ზრდიდნენ ჰონიერულ-კომკავშირული ასაკიდან ან პრესტიჟულ უცხოურ უნივერსიტეტებში სწავლისას მომავალ „გაულების აგენტებს“, რამდენი დრო, ენერჯია და ფულია დახარჯული მათზე, მათ პოლიტიკურ და სამეცნიერო კარიერაზე, „ბიზნესნარმატებებზე“ — მათაც ხომ უნდა გაამართლონ იმედი.

თბილისის საკრებულოს არჩევნების შემდეგ სააკაშვილსა და ნათელაშვილს შორის გაირივება შედეგი

თას. არჩევნების წინა პერიოდში მასობრივად ხდებოდა ჩვენი კომისიის წევრების კომისიიდან და პარტიიდან ამოშლა. იმ ადამიანების ამოყრა, რომლებიც მათთვის მიუღებელი იყვნენ... შალვამ გვითხრა, პარლამენტში რომ გავსულიყავით, პირობა მჭონდა დადებული, მხარი ვანი მერაბიშვილის გაპრემიერებისთვის დაგვეჭირაო. თუ გავიდოდით პარლამენტში და პრემიერ-მინისტრობის კანდიდატები იქნებოდნენ მერაბიშვილი და ივანიშვილი, ჩვენ მხარი მერაბიშვილისთვის უნდა დაგვეჭირა აუცილებლად. როგორც კი აღმოვაჩინეთ, რომ პარტიის ლიდერი „ნაციონალური მოძრაობის“ „მეხამრდის“ როლი იმყოფებოდა და „ნაციონალების“ კარნახით და დირექტივებით მოქმედებდა, იქ გაქურება უკვე შეუძლებელი იყო და მაშინვე წამოვედით“.

თავად შალვა ნათელაშვილმა პარტიამ განხეთქილება ბიძინა ივანიშვილს დააბრალა და განაცხადა, რომ პრემიერი ივანიშვილი ფულისა და სუცესამსახურის საშუალებით ცდილობდა მისგან უმართავი და დაუმორჩილებელი ლეიბორისტული პარტიის დაშლას ან დისკრედიტაციას. ის კონკრეტულ თანხას — 5-7 მილიონ დოლარს ასახელებს.

ფულის სენი არა აქვს, განსაკუთრებით პოლიტიკაში, მეორამ თუ შეტყვი ვინ გაფინანსებს — მაშინ გატყვი ვის ემსახურები

ლეიბორისტების ლიდერს „ნაციონალების“ ხელი-სუფლების ზოგიერთ წევრთან გაირივებაში ცეზარ ჩოჩელიც ადანაშაულებს.

ქვემოთ ვთავაზობთ მცირე ამონარიდს მისი ინტერვიუებიდან: „მაგ პერიოდში (ივლისისხმება 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნები. — ბ. ა.) მოხდა ჩვენი პირველი დაპირისპირება. ჩვენ მაშინ შევთანხმდით, რომ ნათელაშვილს არ უნდა დაეყენებინა თავისი კანდიდატურა, თუ უნდოდა, რომ ოპოზიციურად განწყობილ კანდიდატს მოეგო.“

ნათელაშვილი პირველად მაშინ გაურიგდა ხელისუფლებას და დაეყოყნა კანდიდატურა... ის, რაც ბოლო პერიოდში ხდებოდა, ეს მარტო შალვას იდეები არ იყო.

ჩემი აზრით, მას რაღაც დონის სახელმწიფო მოხელეები და ჩინოვნიკები უწყობდნენ ხელს... ვინ იყვნენ ეს ადამიანები? ალბათ, ძალიან მალე ეველფერის თავისი სახელი დაერქმევა და ზუსტად მეცოდინება... ვინ აქეზებდა და ვინ აფინანსებდა ნათელაშვილს“.

ორი წლის წინ კი „ქართუ ფაუნდამ“ ნათელაშვილის სახელზე ღია წერილი გაავრცელა, სადაც აღნიშნული იყო: „თქვენი ბრალეულობა ხომ სინამდვილეში მხოლოდ იმაში გამოიხატება, რომ თქვენი სუსტი ნებისყოფის გამო სინუნქეს ვერ სძლიეთ და როგორც ამობენ, ერთხელ აიღეთ ფული იქ, სადაც არ შეიძლებოდა (რუსეთის სუცესამსახურების თანამშრომლებისგან, არჩევნებისთვის ავტოლების გაყიდვით და სხვ.). შესაძლებელია, ეს გაიმეორეთ კიდევ ერთხელ ან რამდენჯერმეც“.

არ ვიცი, რა მტკიცებულებები აქვთ ამის გამცხადებლებს, თუმცა მართლაც რომ მიმიმე ბრალდებებია. ვიმედოვნებთ, მეორე მხარე ამას უპასუხოდ არ დატოვებს.

„აბემაბის“ ბამბოვანა ქსაროზსლამბოთა

მასმედიაში გავრცელებული ინფორმაციისა და სხვადასხვა პარტიის წარმომადგენელთა ინტერვიუებისა და განცხადებების საფუძველზე შთაბეჭდილება რჩება, რომ საქართველოში მოქმედი პარტიები შევზავნილი ავტენტურით არის საეეს.

არც პოლიტიკილტა და აღმასრულებელი ხელისუფლება განიცდის აგენტურის ნაკლებობას... ერთი სიტყვით, „მხიარული“ ცხოვრება გვაქვს.

„აგენტების“ გამოვლენის უმნიშვნელოვანესი თემა ზოგიერთი საინფორმაციო საშუალებისთვის უკვე მომგებიან და კარგად გასაყიდ „საქონლად“ იქცა. ერთ-ერთმა ქართულმა გაზეთმა ჯერ კიდევ 2007 წლის მაისში „კა-გე-ბუს აგენტების სიების“ ბეჭდვა დაიწყო.

თავადვე აღიარებდნენ, რომ აგენტების მონაცემების ქსეროასლები „შემოუგდეს“ (?). მათ კი აჯახებს და სენსაციური სათაურით: „კა-გე-ბუს აგენტები, ძრწოდეთ! თქვენი ვინაობა ცნობილია“, გაზეთის მთელ გვერდებზე, კაცმარ იცის, ვისგან „შეგდებულ“ გაურკვეველი სიები დაბეჭდეს. მათი თქმით, სუკ-ის აგენტთა სიის გამოქვეყნებას (ლესტრიურებას) იწყებენ“. თან ირწმუნებოდნენ: „ამ აგენტების მეტსახელების უკან ცნობილი პირები იმალებიან და არა მარტო მათი ვინაობა ჩვენთვის ცნობილი, არამედ იმათი ვინაობაც, ვინც ისინი აგენტებად გადაიბირა“.

იმავე გაზეთმა ახლახან „100 ქართული კა-გე-ბუს აგენტის(?) სიის“ ბეჭდვა დაიწყო. „სიები“ თითქმის ადრინდელის იდეტურია!

თითი გაზეთში დაბეჭდილ „სიებში“ ინტერესი ცნობა (ეროვნება, დაბეჭდვა, პარტიულობა, განათლება, სამუშაო ადგილი გადაბირების დროს და გადაბირების თარიღი), რომ ბევრი ე. წ. აგენტის“ ვინაობის დადგენა დიდ სირთულეს არ წარმოადგენს.

დიდი შერლოკოლმოსობა არ უნდა იმის დადგენას, თუ ვინ იყო აგენტი, მეტსახელად „ედუარდი“, რამდენი უზბეკი ეროვნების პარტიის წევრი მუშაობდა საქართველოს პოლიტიკეტიკური ინსტიტუტის სამხედრო კათედრის მასნაღებულად 1986 წლის ივლისში, რომ მისმა თანამშრომლებმა აგენტი „ედუარდში“ ვერ ამოიცნო?

მეორე ქართულმა გაზეთმა უფრო დიდი სენსაცია ააგორა და „ქართულ ოცნებაში“ შინაგან საქმეთა სამინისტროს კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის „აგენტების“ „დამადასტურებელი დოკუმენტების“ გამოქვეყნება დაიწყო.

კუდ-ის აგენტებად მოხსენიებულნი არიან „ქართული ოცნების“ ლიდერები: დ. საგნელიძე, ზ. ქუცნაშვილი, ი. იმერლიშვილი და სხვ., დასტურად კი გამოქვეყნდა შემდეგი დოკუმენტების ქსეროასლები: კუდ-ის ოპერატიული თანამშრომლის „ცნობა“ გადაბირების შესახებ და „გადაბირებულების“ თანხმობა თანამშრომლების შესახებ.

„აგენტების“ მეტსახელებისა და „თანამშრომელთა დოკუმენტების“ ქსეროასლების გამოქვეყნებით დაედაგვენთ კი სიმართლეს?

რა კრიტერიუმებით შემონდა და რომელი კრიმინალისტიკური ექსპერტით დადგინდა, რომ ეს ქსეროასლები სარწმუნოა და რა ფუყით უდანაშაულობის პრეზუმეციას?

სექცსამსახურების აგენტურასთან დამოკიდებულების ეს ფორმა ამკარად მცდარი და მოულებელია.

მაქსიმალურად მონესრიგებული სექცსამსახურების არქივების გამოქვეყნებაც კი უამრავ მორალურ-პოლიტიკურ პრობლემას შექმნის. ამიტომ ამგვარი „ქსეროასლების“ პერში აფრიალება, საზოგადოების ერთიანობასა და სიმშვიდეს ნამდვილად ვერ შეუწყობს ხელს. სამწუხაროდ, ამ გზით სიმართლეს ვერ დავადგენთ.

ვის აქლავს ხელს ქოსი?

სად არის ვარანტია იმისა, რომ ბევრი პოლიტიკოსი თუ ჟურნალისტი თავად არ არის „დავერბოკებული“ და უცხო ქვეყნების სექცსამსახურებისგან არ იღებს მოქმედების ინსტრუქციებს?

სამაგიეროდ დაძაბულობა-ქოსს, ჩვენ მოქალაქეთა დასაშინტაყებლად ან მათთვის არასასურველი, ნამდვილი პატრიოტების ნინაღმდეგ საზოგადოებრივი აზრის შექმნას უმაღ გამოიყენებენ სხვა ქვეყნების სექცსამსახურები.

არსებობს რეალური საშომროება, რომ „სენსაციების შევიზრებაში“ პოლიტიკური ქულების მოპოვებას ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესები შეეწინოს.

ზანის ალადაშვილი

ექსპერტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, უშიშროების გადამდგარი პოლიკონიკი

პარტიების ლიდერების მიერ ერთმანეთისთვის „კრწმლის“, „მეორის“, „ზიმამბევის“ ან კონკურენტი პარტიის აგენტობის ვადამარლება პოლიტიკური მრწმლის ერთ-ერთი გაურკვეველუი მეთოდია.

Magna

შენი ცხოვრება,
შენი წესები!

საერთაშორისო
საწარმოო კომპანია

საერთაშორისო საწარმოო კომპანია

გეგნა გეგნა გეგნა

მოწევა
კლავს

მოწევა
კლავს

1,70*^ლ

შენ იმსახურებ ხარისხს!

* სასაქონლო ნაწილის ფასი შეიქმნა განსხვავებული

მოწევა კლავს
მოწევა იწვევს კანის
ნაადრევ დაბერებას

დროშაზე იკითხება საბრძოლო ტექნიკის წარმომავლობის ადგილი — შეიარაღებისა და ტექნიკის შენახვის ბაზა

რუსულ- აფხაზური აღლუმი

1992-93 წლების ქართულ-აფხაზურ ომში მდინარე ენგურზე გასვლის მე-20 წელი აფხაზმა სეპარატისტებმა სოხუმში 30 სექტემბერს სამხედრო აღლუმით აღნიშნეს. აღლუმები, როგორც წესი, სამხედრო ძლიერებასა და ძალის დემონსტრირებას ემსახურება, რომელიც მოსახლეობას უსაფრთხოდ ყოფნის საფუძველს უქმნის და მეზობლებისთვის გაფრთხილებაა. ამ მხრივ აფხაზეთში ჩატარებულმა რიგით მე-4 სამხედრო აღლუმმა სულ სხვა შთაბეჭდილება დატოვა და ეჭვიც გააჩინა.

მონაწილეთა რაოდენობითა და წარმოდგენილი საბრძოლო ტექნიკით სოხუმის 30 სექტემბრის აღლუმი ადგილობრივი მასშტაბით მართლაც შთაბეჭდავი იყო და წინა აღლუმებისგან დიდად, ალბათ, არც განსხვავდებოდა.

აფხაზეთის არმია წარმოდგენილი იყო თავდაცვის სამინისტროსა და გენშტაბის მმართველობით, გენშტაბის საკომენდანტო ასეულით, ოპერატიული მმართველთა „ვისტოკის“ სარდლობით, 1-ლი და მე-2 ცალკეული მოტომსროლელი ბატალიონებით, მე-7 საარტილერიო პოლკით, სამხედრო-საჰაერო ძალების დანაყოფით და სხვ.

სოხუმის ცენტრალურ მოედანზე ჩამოიარეს ასევე მეტაფეხმა, საგანგებო სიტუაციების სამსახურის მძველებმა, სოხუმის მილიციის სკოლის კურსანტებმა, სპეცდანიშნულების ბატალიონის, სახელმწიფო დაცვის სამსახურის, სპეციალური დანიშნულების ცენტრისა და სხვა სტრუქტურების წარმომადგენლებმა.

მსვლელობაში ასევე მონაწილეობდნენ საოკუპაციო რუსეთის არმიის მე-7 ბაზისა და სასახლერო სამ-

მართველის ქვედანაყოფები, აფხაზეთის, ყუბანისა და დონის კაზაკები და სხვ.

აღლუმზე საბრძოლო ტექნიკის მსვლელობა დაახლოებით 20 წუთს გაგრძელდა. კოლონის თავში მიმავალ ჯავშნიან საბრძოლო მანქანაზე ფრიალებდა დროშა, რომელზეც იკითხებოდა „შეიარაღებისა და ტექნიკის შენახვის ბაზა“. მართალია, დიქტორი აცხადებდა, რომ საბრძოლო ტექნიკის უდიდესი ნაწილი ნაალაფარია, ანუ ადრე ქართულ არმიას ეკუთვნოდა, მაგრამ თითოეულ საბრძოლო ერთეულს საგულდაგულო შენახვა-მოვლა ამკარად ეტყობოდა.

ტრიბუნის წინ ათმა T-55 ტიპის ტანკმა ჩაიარა და

ნათხოვარი საზენიტო კომპლექსი „ოსა“

ოცივე ქარხნიდან ახალმოღებულს ჰგავდა. ცხინველის ალუმუმებისგან განსხვავებით, სადაც ადგილობრივი ფორმირებები ნაალაფარი T-72-ებით იწონებენ თავს, 2008 წლის ომის დროს სენაკის ბაზიდან ნაყვანილი იმავე ტიპის რამდენიმე ტანკი რუსებმა, როგორც ჩანს, თავად დაიტოვეს და აფხაზებს არ აწდევს. ახალი ჩანდა შეიარაღებისა და ტექნიკის შენახვის ბაზიდან გამოყვანილი სხვა საშუალებებიც — ქვეითთა საბრძოლო მანქანები БМП-1-ები და БМП-2-ები, ჯავშანტრანსპორტიორები БТР-80-ები, ზალალური ცეცხლის რაკეტული სისტემა БМ-21 Град-ის მთელი დივიზიონი, მრავალმხრივი დანიშნულების მსუბუქად ჯავშანტრანსპორტიორები და სხვა ტექნიკა.

აფხაზეთის არმიამი არტილერია ისევ მოძველებული 120 მმ-იანი ნაღმსატყორცების 2Б11-ის, 85 მმ-იანი ტანკსანიანალმდეგო ქვემების Д-44-ისა და 122 მმ-იანი პაუბცის Д-30-ის დონეზე დარჩა.

საზოგადოება კი უფრო მეტს ელოდა და მისი მოლოდინის როგორმე გასამართლებლად ალუმუმზე საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსებმა ОСА-АК-ებმა ჩამოიარეს, ოღონდ აფხაზურ ვარიანტში საზენიტო რაკეტების რაოდენობა რატომღაც ექვსიდან ორამდე იყო შემცირებული.

თვალში საცემი იყო „ოსების“ გახუნებული ფერი და „იკითხებოდა“, რომ ისინი ექსპლუატაციამი კარგა ხანია არიან, რა თქმა უნდა, არა აფხაზეთის არმიამი.

წინა ალუმუმებისგან განსხვავებით, ამჯერად მონაწილე ქვედანაყოფებს შორის სამხედრო მეზღვაურები და საზღვაო ქვეითები არ აღმოჩნდნენ, რაც საფუძვლიან ეჭვს ბადებს, რომ აფხაზურმა სამხედრო-საზღვაო ფლოტმა არსებობა დაასრულა.

აფხაზეთა მოძველებული „გრიფების“ შეცვლას კი რუსები საქართველოს ოკუპირებული ნაწილის სანაპირო ზოლის თავიანთი „სობოლებითა“ და „მანგუსტებით“ გაკონტროლებას ამჯობინებენ.

გამორიცხული არ არის, რომ მალე დასრულდება აფხაზური სამხედრო-საჰაერო ძალების არსებობაც. მოძველებული „ალბატროსები“ არაეის აღარ სჭირდება. შვეულმფრენების პარკის განახლებაში კი რუსეთი აფხაზებს ისევ დაეხმარება.

ალუმუმის შემდეგ გავრცელდა ინფორმაცია, რომ ჯავშანტრანსპორტიორები БТР-80-ები და საზენიტო-

სარაკეტო კომპლექსები ОСА-АК-ში რუსეთის საოკუპაციო ჯარების გუდაუთის მე-7 ბაზის უკუთვნიდა და აფხაზებს ალუმუმისთვის ათხოვნი.

ლაპარაკობენ იმის შესახებაც, რომ რუსეთის ადის დასრულების შემდეგ აფხაზეთის არმიას რუსები იმავე სახის რეფორმას ჩაუტარებენ, რომელიც 2008 წლის ომის შემდეგ ცხინვალში კოკოთის ფორმირებებს უკვე ჩაუტარდა: გაუქმდება სამხედრო ფლოტი, მას მიჰყვება ავიაცია, არმიას ჩამოართმევენ მძიმე ჯავშანტექნიკას და ამას თავისთავად მოჰყვება არმიის რიცხობორეი რაოდენობის შემცირება.

შესაძლებელია ტრანსფორმირებული არმია გვარდიად გადაიქცეს და მის ფუნქციად დარჩეს დამხმარე მოვალეობათა შესრულება, საგანგებო სიტუაციებში მოქმედება, ტერიტორიისა და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლა და სხვ. სხვა ამოცანების შესრულება კი მთლიანად რუსეთის საოკუპაციო ჯარების გუდაუთის მე-7 ბაზის მოვალეობა იქნება. შეიძლება რუსებმა ბაზის შემადგენლობაში სიმბოლურად ჩამოაყალიბონ აფხაზური ბატალიონი, ისეთივე, როგორისაც ცხინველის მე-4 ბაზაში აპირებდნენ.

მოსკოვს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიები თავის ტყუაზე მოჰყავს და თამამი „აფხაზური სახელმწიფო“ ნელ-ნელა დასასრულისკენ მიემართება.

თეიმურ ჩანაშიძე

2008 წლის ალუმუმი და აფხაზი საზღვაო ქვეითები

ალუმუმე ნაწენები ყველა ტანკი ქარხნიდან ახალმოღებულს ჰგავდა

საქართველოს ეროვნული არქივის დაბრუნების საიდუმლო

ნებისმიერი ქვეყნის ისტორია სხვენზე მივიწყებულ ძველმანებით სავსე სკივრს წააგავს: ყველა ნივთი, ვაკეითლებული და ძნელად გასარჩევი ხელნაწერები თუ წიგნები მტვრითა და საიდუმლოების სურნელითაა გაფენილი. გადაფურცლავ ძველ ფოლიანტებს და კითხვები არ გასვენებს: როდის? რატომ? როგორ? საქართველოს ისტორიაც საიდუმლოებით სავსე სკივრია, თუმცა ვერდნაკლული ფოლიანტებით სავსე. მთავარი ფურცლები ამოხეულია, მერე კი განადგურებული ან სხვა ქვეყნების საიდუმლო არქივებში გადამალული. როგორ დაადგენ ქეშმარიტებას?

დღეს გვსურს მკითხველს ერთ-ერთი ამგვარი ისტორიული თვისაგნის ამოხსნა შევთავაზოთ. შეიძლება ბევრს გაუჩნდეს კითხვა, თუ რა კავშირშია საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის არქივის დაბრუნების ნახევარსაუკუნოვანი ეპოპეა სპეცსამსახურებთან? მოთმინება, მკითხველო, მოთმინება, ნუ ავჩქარდებით!

მოუხედავად იმისა, რომ ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზების გამო ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის არქივის საქართველოში დაბრუნების საკითხი ჯერ კიდევ ბურუსითაა მოცული, ჩვენი მიზანია, არ გამოვეკიდოთ სენსაციებს და დღეს ხელმისაწვდომი ისტორიული წყაროების, სამეცნიერო კვლევებისა და სხვადასხვა პუბლიკაციის ობიექტური ანალიზის საფუძველზე, „ემიგრაციის არქივთან“ დაკავშირებული ისტორიული მოვლენების კონსტრუირება მოვახდინოთ. მკითხველი კიდევ ერთხელ დაინახავს, რომ ისტორიული მოვლენების მხოლოდ საბოლოო შედეგია ზედაპირზე, იქით მიმაგალი ყველა ბოლიკი და დეტალი კი ზიზრად ისტორიისთვის საშუალოდ უცნობი რჩება. ამიტომ მთლიანი მოზაიკური პანოს დანახვა მხოლოდ მოზაიკის ნატყების გაერთიანებითაა შესაძლებელი.

მართალი ემიგრაციის ორი ბანძი

1921 წლის მარტში საზღვარგარეთ გაქცეულმა საქართველოს მთავრობამ ოკუპანტ ბოლშევიკებს ქართველი ერის ორი საგანძური გაართვა. ერის მატერიალური განძეულობა, საექლესიო თუ საერო, ასევე, სულიერი სიმდიდრე — პირველი რესპუბლიკის სახელმწიფო არქივები და სხვადასხვა ისტორიული დოკუმენტი. მაშინ საქართველოს მთავრობამ საფ-

რანგეთში გაიტანა: საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის არქივი 1893 წლიდან, საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის არქივი (1918-1921 წწ.) და იმ პერიოდის სხვა პარტიული და სახელმწიფო დოკუმენტები.

წლების გასვლასთან ერთად არქივი შეივსო: ემიგრაციაში მყოფი პოლიტიკური მოღვაწეების პირადი არქივებით, სხვადასხვა პოლიტიკოსთა უბის წინგაკეზითა თუ ჩანაწერებით და ა.შ.

„ემიგრაციის არქივი“ იყო აგრეთვე საქართველოს და კავკასიის ისტორიული, გეოგრაფიული თუ სხვა ხასიათის რუკები, ემიგრაციის ფოტოარქივი და კიდევ მრავალი, მკერ-მოყვრისთვის საინტერესო მასალა.

საბჭოთა სპეცსამსახურებისთვის განსაკუთრებულ ოპერატიული ინტერესს „ემიგრაციის არქივი“ ყველაზე საიდუმლო ნაწილი წარმოადგენდა, კერძოდ: — ემიგრაციის ანტიბოლშევიკური ბრძოლის ამსახველი დოკუმენტები — საიდუმლო მიმონერა, დაშიფრული წერილები და შიფრები;

— ემიგრაციაში მყოფი საქართველოს მთავრობისა და სამშობლოში დარჩენილი და ფარულად მოქმედი პოლიტიკური პარტიების კონტაქტების ამსახველი დოკუმენტები;

— ემიგრული ვეშაპელისა და ნოე რამიშვილის

მკვლევარების გამოძიებასთან დაკავშირებული დოკუმენტები;

— ემიგრაციაში მოქმედი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დიპლომატიური წარმომადგენლობების საიდუმლო კორესპონდენციები;

— რადიო „თავისუფლების“ სამხსახურებრივი დოკუმენტები;

— ქართული ემიგრაციის ლიდერების პირადი არქივები და სხვა;

ასე რომ, ის არ იყო მხოლოდ ერთი პოლიტიკური პარტიის არქივი, ვაცილებით მნიშვნელოვანი განძი იყო.

1945 წელს მატერიალური საგანძურის დაბრუნების ისტორია და ამ პროცესში საბჭოთა სპეცსამსახურების რუსი და ქართველი თანამშრომლებისა და აგენტების (გუზოვისკის, თავაძის, შარიას, ვეგელიას და სხვ.) აქტიური მონაწილეობა მეტ-ნაკლებად ცნობილია.

ამ დროს კი ეროვნული არქივის დასაბრუნებლად საბჭოთა და ზევერეისა და კონტრდაზვერვის ორგანოების მრავალწლიანი მცდელობა, მათ შიერ დაგეგმილი და ჩატარებული მრავალჯერადი და მრავალფეროვანი ოპერატიულ-აგენტურული ოპერაციები კვლავაც გასაიდუმლოებულია. უფრო მეტიც, საქართველოს დამოუკიდებლობის მეორედ მოპოვების შემდეგაც ეროვნული არქივის დაბრუნების ისტორია ტახუდადებული იყო და არის. რამდენ ხანს გაგრძელდება ასე?

დედალბები ჩაგაღული ეგაბი

საქართველოს ეროვნული არქივის (იგივე „ემიგრაციის არქივი“) ხელში ჩაგდებით ბერი ქვეყნის სპეც-სამსახური იყო დინტერესებული და საამისოდ საიდუმლო ოპერატიულ-აგენტურულ ღონისძიებებსაც გეგმავდა.

ეროვნული არქივის საფრანკეთში გატანის პირველი დღეებიდან საბჭოთა საგარეო დაზვერვამ (ინო),

ექვთიმე თყაიშვილი ის დიდი მამულიშვილი იყო, ვინც ემიგრაციაში საქართველოს წარსული შეუნახა და შემდეგ უკან დაუბრუნა

საქართველოს სსრ ჩეკას ქვედანაყოფის მონაწილეობით საზღვარგარეთ გატანილი ქართული (ისევე, როგორც სხვა ეროვნების) ემიგრაციის სახელმწიფო, პოლიტიკური პარტიების და ცალკეული პოლიტიკოსების პირადი არქივების ხელში ჩასაგდებად დაიწყო სპეციალური ოპერატიულ-აგენტურული ოპერაციები და დაგეგმვა-ჩატარება.

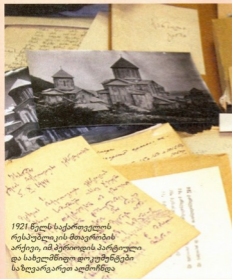
საქართველოს „ემიგრაციის არქივის“ ხელში ჩაგდება არც შემდგომ წლებში, თვით საბჭოთა კავშირის დაშლის წინა პერიოდში კარგავდა აქტუალურობას საბჭოთა სპეცსამსახურებისთვის. ჩვენი ვარაუდით, რასაც სხვადასხვა დოკუმენტური წყაროც ამაყრებს, ეს იყო საბჭოთა კომპარტიის სპეცსამსახურების მიცემული სრულიად საიდუმლო, უვადო დაავლება, რომელიც უცილობლად უნდა შესრულებულიყო.

არ არის გამორიცხული, ემიგრაციის არქივის* ხელში ჩასაგდება სპეცოპერაციები გრძელდებოდა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგაც. ამ მოსაზრებას ადასტურებს ის გარემოებაც, რომ „ემიგრაციის არქივი“ აერთიანებდა დოკუმენტებს, რომლებიც არა მარტო XX საუკუნის დასაწყისის პოლიტიკურ პერიუტეტივებს, არამედ 90-იანი წლების დასაწყისის ქართული ემიგრაციის შიდა დაპირისპირებასაც ასახავს.

საბჭოთა სპეცსამსახურების ფარულ „ოპერატიულ კომბინაციებში“ ჩართულნი იყვნენ ცნობილი ქართველი მეცნიერები და საზოგადო მოღვაწენი — ზოგი საკუთარი ნება-სურვილით, ზოგიც კომპრომატებით დაშინებული; უმცირესი ნაწილი კი შესაძლებელია ვერც კი ხედებოდა, ისე იყვნებდა მათ საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტში.

საბჭოთა პერიოდში საზოგადოების ფართო ფენების წარმომადგენლების (ხშირად ყველაზე ნიჭიერი ნაწილის) სუკ-თან თანამშრომლობა მათი ბრალი კი არა, არამედ დიდი ტრაგედია იყო.

ასე იქმნებოდა საზოგადოებაში საბჭოთა სპეცსამ-

1921 წელს საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის არქივი, იმ პერიოდის პარტიული და სახელმწიფო დოკუმენტები საზღვარგარეთ აღმოჩნდა

ქართული ემიგრაცია და მისი არქივი, საბჭოთა სპეცსამსახურების დიდ ინტელსს ინვესტიცია

სახურების შიში და ავტორიტეტი. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ გასული საუკუნის 60-80-იანი წლები ვერც კი შეედრება 30-50-იანი წლების დაუნდობელი რეპრესიების პერიოდს. მაშინ საბჭოთა სპეცსამსახურებს შეეძლოთ ნებისმიერი პიროვნება არადაამიანური წამებით აიძულებინათ ნებისმიერ დოკუმენტზე მოეწერა ხელი, მათ შორის „ნებაყოფლობით“ თანამშრომლობის ხელწერილზე, მიეცა ოპერატიული ფსევდონიმი, საქმეში ჩაეკრა ამ ვითომდა აგენტისაგან დანერვილი ცნობა და ა.შ. ასე ირეოდა ერთ სისხლიან სადღეებელში ჯალათი და მსხვერპლი, დამსმენი და დასმენილი.

რეპრესიების სისხლიანმა მანქანამ ყველაზე ღრმა და მძიმე კვალს დააჩნია ქართველ ინტელიგენციას. ბევრმა ვერ გაუძლო და ფიზიკური განადგურების შიშით იძულებული გახდა აგენტის სახელი, ხშირად ფორმალურად, ეტარებინა. ასე მიიღეს გამოჩენილმა ქართველმა მწერლებმა, ფილოსოფოსებმა, ისტორიკოსებმა, ენათმეცნიერებმა შინსახკომში „ქეზიშვიტის“, „ავგუსტოვსკის“, „კონსულის“, „ოურიის“, „მაიაკოვსკის“, „თურქელის“, „შმიდტის“, „არაბთის“, „კადრის“ და სხვა ოპერატიული ფსევდონიმები.

სტალინის გარდაცვალების შემდეგ საბჭოთა სპეცსამსახურებთან თანამშრომლობის იძულების მექანიზმი რადიკალურად შეიცვალა. სპეცსამსახურები მოქალაქეებს არა წამებით, არამედ კომპრომატების გამოყენებითა და დამინებით აიძულებდნენ თანამშრომლობას.

გადაბორევის მეთოდები „დაიხვეწა“: თანამშრომლობაზე უარის მთქმელს წამება და სიკვდილი არ ემუქრებოდა, თუმცა საბჭოთა რეპრესიული მანქანა მისი და მისი ოჯახის წინააღმდეგ ფარულად მუშაობდა და მათ მრავალ პრობლემას უქმნიდა.

სპეცსამსახურებთან „ლოიალური“ დამოკიდებუ-

ლების (ამ დროს შესაძლებელი ყოფილიყო ურთიერთობის ძალზე ფართო სპექტრი: აგენტობით დაწყებული და „სანდო პირით“ დამთავრებული) გარეშე გამოირჩებოდა იყო პიროვნების დანიანაურება, უცხოეთში გამგზავრება და ა.შ.

ასე რომ, არჩევანი ამგვარი იყო: ერთი მხრივ, სიცოცხლის გადარჩენა, მეორე შემთხვევაში, კეთილდღეობის მოპოვება ან შენარჩუნება.

ცაშვე მართალი იყო ბატონი აკაი ბაქრაძე, როცა წერდა: „წინასწარ არავინ უწყის, ვინ რას ჩადენს, როცა ყურში ნემსს გაუყრან... როცა თავდაყირა დაკიდებენ, როცა რკინის კეტით ძვლებს დაუმტკრევენ... თუ ყველაფერი ეს გადაგიტანია და არ გატეხილხარ, მაშინ გაქვს უფლება, შეხედო სხვას საყვედურით და მიმტკეველი მზერით. მაგრამ, როცა არაფერი გემუქრება და თბილ ლოგინში არხებინად ნებეირობ, მაშინ იოლია სხვათა განკითხვა და პატიისწენვის თამაში“.

საქართველოს ინტელიგენციას დიდად რცხვენოდა და ცდილობდა სიცოცხლის ბოლომდე დაემაღლა საბჭოთა სპეცსამსახურებთან თანამშრომლობა. შემდეგ კი მათი მთამომავლები მალავდნენ და დღემდე მალავენ. თუმცა მათ წინაპრებს ნორმადიული ნორმები არ დაურღვევიათ, აი, ეთიკურ ნორმებზე კი რა მოგახსენოთ!

ამგვარი რეალობა ნებისმიერი ქვეყნის სპეცსამსახურის ინტერესებშია. ისინი ყოფილი აგენტებისა და „სანდო პირების“ დაშინაქაქებას მათთან ადრინდელი თანამშრომლობის გამხველით ახდენენ.

ჩვენს ქვეყანაშიც ასე ჰყავდათ და ჰყავთ ანკესხე ნამოგებული რამდენიმე თაობა. სპეცსამსახურებთან თანამშრომლობა ინტელიგენციაში მუდამ ამორალურად ითვლებოდა, მით უფრო ისეთ ოდისოზურ სპეცსამსახურებთან, როგორებიც კა-გე-ბე და გე-ერ-უ იყვნენ.

საბჭოთა სექცსამსახურების მიერ მოქალაქეების სხვადასხვა ოპერატიულ „თამაშში“ ჩაბმა ისეთივე ჩვეულებრივი მოვლენა იყო, როგორც არაყზე რიგები რუსეთში.

ფაქტია, რომ საბჭოთა საზოგადოების დიდ ნაწილს უხედავდა საბჭოთა დაზვერვის ან კონტრდაზვერვის ერთ-ერთადი და ეპიზოდური დაფიქრებების შესრულება, რის შემდეგაც მათ უფრო სერიოზული ოპერატიული საქმეებისთვის გადაიხილებდნენ ხოლმე.

20-50-იან წლებში ამას „ხალხის მტრებთან ბრძოლას“ ეძახდნენ, ხოლო 60-90-იან წლებში „უცხოეთის მტრული იდეოლოგიური შეტევებისაგან“ ქვეყნის დაცვას.

მკითხველი მალევე დარწმუნდება, რომ ეროვნული არქივის დაბრუნების კონკრეტული პროცესის ანალიზი, გლობალურ პრობლემაზე: სუკ-ის არქივების გასაჯაროებისა და ლუსტრაციის საკითხებამდე მივყავართ.

დადი ილია ბრძანებდა: „აღდგენა ისტორიისა ერის გამოცოცხლება, გამომწვევაა, ანმყოს ვაგება და ნარმართება, მერმისის გამორკვევა სინდელისგან“. ავტორის მოკრძალებული მიზანიც სწორედ ის არის, რომ ჩვენს ხელთ არსებული ოფიციალური დოკუმენტებისა და ქართული მეცნიერების, ასევე იმ მოვლენებში მონაწილე სუკ-ის ყოფილი თანამშრომლების მოგონებების შესწავლისა და ობიექტური ანალიზის საშუალებით, ოდნავ მაინც მოაფინოს ნათელი იმ შორეულ ისტორიულ ფაქტებს.

სხვადასხვა საარქივო დოკუმენტის შესწავლასთან ერთად ემიგრანტებისა და მათი ოჯახის წევრების მემორებებისა და შემოურული ლიტერატურის ანალიზშიც მაც უნდა მოგვეცეს ობიექტური სურათი.

ამავე დროს მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ ეროვნული არქივის დასაბრუნებლად საბჭოთა სექცსამსახურების ოპერატიულ-აგენტურული ოპერაციების გამოძახილი ორი ათეული წლის შემდეგ ტრაგიკულად აისახა უშუალო მონაწილეთა ბედზე.

ამიტომ შევეცდებით ობიექტური ანალიზის საფუძველზე გავარკვიოთ ზემოაღნიშნული, კიდევ ბევრი სხვა მოვლენა და ფაქტი, ტრაგიკული შემთხვევითობა იყო თუ სექცსამსახურების ფარული ოპერაციების შედეგი.

კომუნისტური რეჟიმის პერიოდში ეს თემა გასაგები მიზეზების გამო საზოგადოებისათვის დახურული იყო. დღეს კი არანაირი გამართლება არა აქვს ქვიშაში თავმარგული სირაქლემის პოზაში ყოფნას. უკვე დროა საზოგადოებამ იცოდეს, ვინ ვინ იყო და არის!

თუმცა, ამავე დროს საზოგადოებაში ახალი დაპირისპირების პროვოცირებაც არა მიზნად. მხოლოდ ემოციებზე დაყრდნობით არ შეიძლება ამ სოციალურ-პოლიტიკურად და ზნეობრივად ურთულესი საკითხის გადაჭრა.

ბასიკ ალადაშვილი

(გაგრძელება იქნება)

1934
წლიდან

ყველა დროის
საყვარელი
საოცრადი გაზაფხი

კონტრსაარტილერიო ბრძოლა

საინჟინერო
ბრძოლა

ქვემეხების შესაძლებლობები გამოგონებისთანავე სათანადოდ შეფასდა. გავიდა ხანი და საჯარიმოს დანაყოფებად ჩამოყალიბებულმა არტილერიამ არმიებში მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა. პრაქტიკულად, არც ერთ ომსა თუ სამხედრო კონფლიქტს მის გარეშე არ ჩაუვლია.

არტილერიის განვითარება ერთდროულად რამდენიმე მიმართულებას მოიცავდა. ქვემეხებისა და ჭურვების სრულყოფასთან ერთად, სამხედროები არტილერიის გამოყენების კონცეფციის დახვეწაზეც მუშაობდნენ. განსაკუთრებული მნიშვნელობა მონინალმდევის პოზიციებისა და კოორდინატების ზუსტ დადგენას, საარტილერიო დაზვერვას დაეთმო. ბრძოლის დანებების წინ მასობრივი საარტილერიო მომზადება მონინალმდევზე დიდ ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას ახდენდა. თუმცა საბრძოლო მასალის უმისამართო ხარჯვაც ეკონომიკური თვალსაზრისით მომგებიანი არ იყო.

ყველა ქმედებას უკუქმედება აქვს. ბრძოლის ველზე ქვემეხებით ცეცხლის გახსნას მონინალმდევს საპასუხო დარტყმითა და მოპირდაპირე მხარის არტილერიის „დადუმების“ მცდელობით პასუხობს.

საარტილერიო დუელი – კონტრსაარტილერიო ბრძოლა განსაკუთრებით აქტუალური მეორე მსოფლიო ომისას გახდა. ხშირად საბრძოლო მოქმედებების რაიონში გავლილი საარტილერიო ბატარეების ერთადერთი მოვალეობა მონინალმდევის ქვემეხების განადგურება იყო. განსაკუთრებით გამწვავდა მდგომარეობა აღმოსავლეთის ფრონტზე. ლენინგრადის ბლოკადისას წითელი არმია საარტილერიო დუელში სავლესთან ერთად სანაპირო დაცვის,

სარკინიგზო და სახომალდო არტილერიის იყენებდა. კონტრსაარტილერიო ბრძოლაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა დაზვერვას, ინფორმაციის დროულ გადაცემასა და მონინალმდევს პოზიციებზე მაკორექტირებელ გათვლებს ექცევა. ღამით მოქმედებისას იშველებენ ავიაციასაც, რომელიც მონინალმდევის პოზიციებს გამანათებელ ბომბებს აყრის.

დანაკარგის შესამცირებლად, მაგალითად, გერმანელები, პოზიციებს ხშირად იცვლიდნენ. ამიტომაც კონტრსაარტილერიო ბრძოლა უმეტესად „ნადირობას“ ჰკავდა. საბჭოთა არტილერისტები საპასუხო ცეცხლს მხოლოდ გერმანული ქვემეხების ზალაქების შემდეგ ხსნიდნენ. ასეთი დაპირისპირება ეკონომიკურად ნამგებიანი იყო. მაგალითად, 1943 წლის 17 აპრილს ლენინგრადთან გერმანული ორი 170 მმ-იანი ქვემეხის გასანადგურებლად საბჭოთა რვა 130 მმ-იანმა სარკინიგზო საარტილერიო დანადგარმა 336 ჭურვი დახარჯა.

კონტრსაარტილერიო ბრძოლაში ინოვაციები მხოლოდ 50-იან წლებში დანერგეს. ქვემეხების ეფექტურობის გასაზრდელად სამხედროებმა რადიოლოკატორების გამოყენება გადაწყვიტეს. მათი მეშვეობით მონინალმდევის სახმელეთო სამიზნეებს ზვერავდნენ, საკუთარ საარტილერიო ცეცხლს აკორექტირებდნენ და კონტრსაარტილერიო ბრძოლას აწარმოებდნენ. რადიოლოკატორების არჩევა რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა. უპირველეს ყოვლისა, სხვა ტექნიკური საშუალებებისგან განსხვავებით, ლოკატორები დროის მცირე მონაკვეთში დიდ ფართობს აკონტროლებენ და ნებისმიერ მეტეოპირობებში ეფექტურად მოქმედებენ.

არტილერიისტა დასახმარებლად ორი ტიპის — საველე და მოძრავი სახმელეთო სამიზნეების დაზვერვის ლოკატორები გამოიყენება. ეს უკანასკნელი მონინალამდევის ჯარებისა და სამხედრო ტექნიკის გადაადგილების მიმართულებას, კოორდინატებსა და რაოდენობას განსაზღვრავს.

სსრკ პირველი იყო, სადაც 1958 წელს შეიარაღებაში სახმელეთო-საარტილერიო დაზვერვის მობილური სადგური **CHAP-2A** შევიდა. **AT-Л**-ის ტიპის მსუბუქ საარტილერიო გამწვანე დაყენებული სადგური მოძრავ სახმელეთო-საზღვაო სამიზნეების კოორდინატებსა და გადაადგილებას ადგენდა.

მონინალამდევის დაფიქსირებისთანავე მონაცემებს საარტილერიო ბატარეებს გადასცემდა და ცეცხლის გახსნის შემდეგ კორექტირებისთვის აუცილებელ მითითებებსაც იძლეოდა. ჯავშანტექნიკის შემთხვევაში სამიზნის აღმოჩენის დისტანცია 12-დან, ხოლო საზღვაოში კი 25 კმ-დან იწყებოდა.

1971 წელს საბჭოთა არტილერიისტებმა შეიარაღებაში მიიღეს სახმელეთო დაზვერვის ახალი სადგური **CHAP-10 Леопард**-ი. მასში განსაკუთრებული ყურადღება მობილურობასა და ავტონომიურობას დაეთმო, ამიტომაც წინამორბედისგან განსხვავებით „ლეოპარდს“ ორიენტაციის, ნავიგაციის, ტოპოგრაფიის, კავშირისა და ელექტრომომარაგების საკუთარი წყაროები ჰქონდა.

მასის სახით ახალი სადგურისთვის **MT-ЛБ**-ს ტიპის მსუბუქი საარტილერიო გამწვანე შეარჩიეს. პოზიციაზე გასვლის შემდეგ, სამკაცრიანი ეკიპაჟი ლოკატორის ანტენას შლის და მუშაობას იწყებს. მდგომარეობის შეცვლის გარეშე, პორიზონტალურ სიბრტყეში მილიმეტრულ დიაპაზონში მომუშავე რადიოლოკაციური სადგური **26¹**-იან სექტორს აკონტროლებს.

რელიეფიდან გამომდინარე, „ლეოპარდს“ სახმელეთო სამიზნეების აღმოჩენა 17, საზღვაოში კი 30

კმ-ზე შეუძლია. საარტილერიო ცეცხლის კორექციონს კალიბრიდან გამომდინარე ჭურვების აფეთქებების კოორდინატები 4-დან 10 კმ-ის დისტანციაში ფიქსირდება.

„ლეოპარდს“ სერიული წარმოება 1972 წელს დაიწყო და 1991 წელს შეწყდა. ამ პერიოდში 900-მდე სადგური დამზადდა. **CHAP-10**-ები ქართულ არმიასაც აქვს, მაგრამ მათი ამჟამინდელი ტექნიკური მდგომარეობა უცნობია.

90-იან წლებში რუსებმა „ლეოპარდს“ მოდერნიზაცია ჩაუტარეს და მანქანაზე ახალი **Кредо-1Е**-ს ტიპის რადიოლოკაციური სადგურის დაყენებით მოდიფიკაცია **CHAP-10М Пантера** შექმნეს.

АРК-1 Рысь — პირველი საბჭოური საარტილერიო რადიოლოკაციური კომპლექსი. **MT-ЛБ**-ს ბაზაზე განთავსებული კომპლექსი შეიარაღებაში 1977 წელს მიიღეს. პერეში მყოფი საბრძოლო მასალისგან არეკლილი სიგნალისა და „მეხსიერებაში“ დატული საარტილერიო სისტემების მახასიათებლების მიხედვით, საბორტე კომპიუტერი ჭურვის იდენტიფიცირებასა და მისი ფრენის ტრაექტორიას (გასროლისა და დაჯარდნის წერტილებს ჩათვლით) განსაზღვრავდა.

მონინალამდევის ნაღმსატყორცების, ქვემეხებისა და რეაქტიული არტილერიის შემთხვევაში, მათი აღმოჩენის მანძილი, შესაბამისად, 12, 9 და 16 კმ-ით განისაზღვრებოდა, რაც ეფექტური კონტრსარტილერიო ბრძოლისთვის არასაკმარისია.

კომპლექსის საბრძოლო გამოყენებას ავღანეთის ომში სცადეს. მთიანი რელიეფის პირობებში, როგორც მონინალამდევის პოზიციების აღმოჩენისას, ასევე საკუთარი საარტილერიო ცეცხლის კორექტირებისას, კომპლექსი არაეფექტური აღმოჩნდა. დუშმანები ნაღმსატყორცებსა და რეაქტიულ ჭურვებს იშვიათად იყენებდნენ და ამიტომ „ფოცხერის“ მუდმივი საბრძოლო მორიგეობა აზრს კარგავდა. მთავარი სირთულე სიმაღლეების სხვაობაში მდგომარეობდა. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სამიზნე, საკუთარი საარტილერიო გათვლები და თავად კომპლექსს სხვადასხვა სიმაღლეზე იყო.

თანამედროვე საარტილერიო რადიოლოკაციურ კომპლექსებს მაღალი სიზუსტით როგორც რეაქტიული არტილერიის ასევე ტანკური სარაკეტო კომპლექსების მოზიციების აღმოჩენა შეუძლიათ

თანამედროვე ციფრულმა ტექნოლოგიებმა სადგურის შესაძლებლობები გაზარდა. სახმელეთო საშიხნეების (ტანკი) 35-მდე, 152 მმ-იანი საარტილერიო ქურვის აფეთქების აღმოჩენის დისტანცია კი 15 კმ-მდე გაიზარდა. ვიზუალურად „ლეოპარდისა“ და „პანტერის“ ერთმანეთისგან გარჩევა ლოკატორის ანტიენით შეიძლება. „პანტერაზე“ ის ორჯერ პატარა და თითქმის კვადრატული ფორმისაა.

სახმელეთო-საარტილერიო დაზვერვის სადგურებზე ამერიკელებიც მუშაობდნენ. 1959 წელს აშშ-ის არმიამ შეიარაღებაში AN/TPS-25-ის ტიპის სადგური მიიღო. საბაზო ვარიანტში, დანიშნულების ადგილას სატივითო მანქანით გადატანის შემდეგ, მის ასანაყობად და მუშა მდგომარეობაში მოსაყვანად 5-6-კაციან გათვლას 10-15 თო სჭირდებოდა.

ამ სექციის ნაკლს ამერიკელები მალე მიხვდნენ და რამდენიმე წელიწადში AN/TPS-25-ის მობილური ვარიანტი დაამზადეს. ლოკატორი გასაშლელ ტელესკოპურ ძელზე დაამონტაჟეს და მასის სახით M113-ის ტიპის ჯავშანტრანსპორტიორი გამოიყენეს.

AN/TPS-25 მალე მოძველდა და ის ახალი AN/TPS-58-ით ჩაანაცვლეს. აზომეტრის მიხედვით ის 30-140°-იან სექტორში სამიზნის აღმოჩენასა და მის ავტომატურ გაცილებას 20 კმ-მდე დისტანციაზე უზრუნველყოფს. სამიზნის გაცილებისას მისი ადვილმდებარეობა და ვადეადგილების მიმართულება რუკაზე (მასშტაბი 1:50000) გამოიხაზებოდა, რაც საარტილერიო ცეცხლის უწყვეტ რეჟიმში წარმოების საშუალებას იძლეოდა.

სახმელეთო-საარტილერიო დაზვერვის სადგურების ეფექტურობაში ამერიკელები მალევე დარწმუნდნენ და მძლავრი სისტემების შექმნასთან ერთად შედარებით სუსტ, თუმცა კომპაქტურ ვარიანტებზეც მუშაობდნენ.

1967 წელს ქვეითი ბატალიონების სადაზვერვო დანაყოფებში ახალი AN/PPS-5 გამოჩნდა. ვიეტნამის ომში საარტილერიო ცეცხლის კორექტირებისა და მონინაღმდევის აღმოსაჩენად ამერიკელები მას ფართოდ იყენებდნენ.

ბრძოლის ველზე საარტილერიო დაზვერვის სადგურების გამოჩენამ არტილერიისტებს მუშაობა გაუადვილა. თუმცა ეფექტური კონტრსაარტილერიო ბრძოლის წარმოებისთვის ეს არ კმაროდა. საჭირო იყო

კონტრსაარტილერიო ბრძოლის სფეროში ამერიკელთა უკანასკნელი ქმნილება — კომპლექსი EQ-36

ისეთი საშუალება, რომელიც არტილერიის ტიპის მონინალმდევგის ქვეშეხების ადგილმდებარეობის დადგენასა და სწრაფი საპასუხო ცეცხლის გახსნაში დაეხმარებოდა.

ამ ფუნქციებს საარტილერიო რადიოლოკაციური კომპლექსები ასრულებენ. მათ მონინალმდევგის ქვეშეხების, ნალმსატყორცნებისა და რეაქტიული არტილერიის პოზიციების აღმოჩენისა და საკუთარი საარტილერიო ცეცხლის კორექციისთვის იყენებენ. კომპლექსების დაფიქსირების მთავარი ობიექტი პაერში მფრენი ტურეი ან ნალშია. ფრენის ტრაექტორიიდან გამომდინარე, ლოკატორი როგორც ტურეის გასროლის, ასევე მისი დაცემის კოორდინატებს განსაზღვრავს.

პირველი ასეთი კომპლექსი ამერიკელების შეიარაღებაში 60-იან წლებში გამოჩნდა. AN/MPQ-4-ის სამოქმედო რადიუსი 10 კმ იყო და მონინალმდევგის პოზიციების აღმოსაჩენად მფრინავი ტურეის ტრაექტორიის ორ ნერტილში დაფიქსირების შეუთოდ იყენებდა. პაერში ტურეის პოენიდან მისი გასროლის კოორდინატების დადგენას 4-5 ნთ სჭირდებოდა და ცდომილება 50 მ-ს არ აღემატებოდა.

დღეს ამერიკელი არტილერიისტიების განკარგულებაში გაცილებით თანამედროვე და სრულყოფილი რადიოლოკაციური კომპლექსებია. 2012 წელს აშშ-ის თავდაცვის უწყებამ კომპანია Lockheed Martin-ისგან 50 ერთეული AN/TPQ-53-ის ტიპის კომპლექსის შესაძენად 881 მლნ დოლარი გამოყო.

წლევანდელ MAK-2013-ზე რუსებმა ახალი 3ოიარკ-1M წარმოადგინეს. მუხლუხა შანიზე განთავსებული კომპლექსის მახასიათებლები ცნობილი არ არის. არსებული ცნობით, ამჟამად ის გამოცდას გადის

კომპლექსის „გული“ აქტიური ფაზირებულცხაურიანი ლოკატორია, რომელიც ორ რეჟიმში მუშაობს. 360°-იანი სექტორის სკანირებისას ყველა ტიპის საბრძოლო მასალის შემთხვევაში, მათი დაფიქსირების დისტანცია 20 კმ-ს შეადგენს. 90°-იანი სექტორის სკანირებისას ნალმსატყორცნების, ნალმების, საარტილერიო ტურეებისა და რეაქტიული არტილერიის რაკეტების აღმოჩენის მანძილი, შესაბამისად, 20, 40 და 60 კმ-ია.

EQ-36 (კომპლექსის მეორე ნიშნული), რომელსაც მხოლოდ ოთხკაციანი ვათელა ემსახურება, მაღალი გამავლობის ორ ავტომობილზეა განთავსებული: ერთზე თავად ლოკატორი, მეორეზე — ინფორმაციის დამუშავების, გადაცემისა და კავშირის საშუალებები.

80-იანი წლების ბოლოს საბჭოთა კონსტრუქტორები საარტილერიო რადიოლოკაციური კომპლექსის ორ ვარიანტზე — 3ოიარკ-1-სა და 3ოიარკ-2-ზე მუშაობას შეუდგნენ.

MT-ЛБу-ს შასიზე განთავსებული პირველი კომპლექსის ექსპლუატაცია 90-იანი წლების პირველ ნახევარში დაიწყო, ხოლო ბრძოლის ველზე 1999 წლის დეკემბერში გროზნოს შემოგარენში გამოიყენეს.

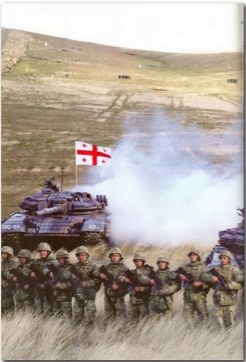
თანამედროვე სისტემების წყალობით 3ოიარკ-1 ტაქტიკური რაკეტების გაშვების ნერტილების დაფიქსირებას 45 კმ-ის რადიუსში ახერხებს.

3ოიარკ-2-ის შექმნაზე მომუშავე უკრაინულმა ფირმამ პროექტი მოგვიანებით დაასრულა და 2003 წელს უკრაინის არმიამ შეიარაღებაში მიიღო.

არსებული მონაცემებით, 2008 წლის აგვისტოს რუსეთ-საქართველოს ომისას ქართული საარტილერიო პოზიციების დაზეერვისა და მისი აღმოჩენისთვის რუსები 3ოიარკ-1-ს იყენებდნენ.

ალექსანდრა აშაძიძე

რაკეტული ტანკები

ჯგუშანტყეჩიკისა და მათ შორის ტანკების საცეცხლე ძალის ამპლუების ერთ-ერთი მიმართულება დამატებით მართავდა ან უმართავი რაკეტებით შეიარაღებას უკავშირდება.

იდეა საბჭოთა კავშირში გაჩნდა, სადაც ვასილი სალუუნის 20-იანი წლების მეორე ნახევარში სხვადასხვა დანიშნულებისა თუ კალიბრის რეაქტიული ქურევების შექმნისთვის დიდი მუშაობა დაიწყო.

1931 წელს დასრულდა ტანკის დამატებით შესაიარაღებელი 250 კგ-იანი ტორპედოს (ТТ) პროექტირება. მაშინდელი სამხედროების მოსაზრებით, სატანკო ტორპედოს გამოყენებით გაადვილდებოდა მონინალმდევის მძიმე ტანკებთან ბრძოლა, გამაგრებული პოზიციების გარღვევა, ძლიერად დაცული ნინალმდევობის კვანძებისა თუ საცეცხლე ნერტილების განადგურება.

სახმელეთო გამშვები დანადგარიდან ტორპედოს გამოცდის კარგმა შედეგმა იდეის ავტორებს მეტი ოპტიმიზმი შესძინა და ეს რაკეტული ტანკის პროექტირების საფუძველი გახდა.

სამი თვე საკმარისი აღმოჩნდა ბორბლებიან-მუხლუხა ტანკის БТ-5-ის ბაზაზე პირველი რაკეტული ტანკის РБТ-5-ის ნახაზების შესაქმნელად და 1933 წლის ბოლოს სარაკეტო დანადგარის დასამზადებელი დოკუმენტაცია მიუსკვის ერთ-ერთ ქარხანას გადაეცა, ხოლო მისი მონტაჟი БТ-5-ზე ხარკო-

ვის ორთქლმავალმშენებელმა ქარხანამ შეასრულა.

ორმა სატანკო ტორპედომ თავიანთი გამშვები დანადგარით ადგილი ტანკის კომპურის გვერდებზე დაიკავა და კომპურასთან ერთად წრიულად ბრუნავდა, ხოლო ანევის კუთხეს ნულიდან 48 გრადუსამდე ეკიპაჟი სპეციალური მექანიზმით ტანკის შიგნიდან არეგულირებდა.

გამიზნისთვის ეკიპაჟი ჯერ БТ-5-ის სამტატო 45 მმ-იან ქვემეხს იყენებდა და შემდეგ ტორპედოებით სროლაზე გადადიოდა, რომლის 130 კგ-იანი საბრძოლო ნაწილის ფრენის მაქსიმუმი 1,5 კმ-ს აღწევდა.

გამოცდისას რაკეტული ტანკის ხარვეზები გამოვლინდა — კომპურაზე გარედან დაკიდებული სარაკეტო შეიარაღება ტყეებისა და ტურვების ნაშხერეგებისად დაუცველი იყო, ხოლო თვით ტორპედოს ფრენის პატარა მანძილი და მიზანში მოხვედრის მცირე ალბათობა უჭონდა, რაც დანუწების მიზეზი გახდა.

მარცხის მიუხედავად, კონსტრუქტორებმა ამ სქემაზე უარი არ თქვეს და რამდენიმე ახალი პროექტიც მოამზადეს. ერთ-ერთი БТ-5-ზე რეაქტიული ქურევების გასამშვები სპეციალური ოთხკუთხა კომპურის დადგმას ითვალისწინებდა, სადაც 132 მმ-იანი 18 რეაქტიული ქურვი და მართვის მექანიზმი იქნებოდა მოთავსებული. დამატებითი შეიარაღების დანიშნულებას კი 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრქვევი ДТ შეასრულებდა.

მაგრამ არც იმ პროექტის სერიულ წარმოებამდე მიყვანა არ მოხერხდა, მაშინდელ უმართავ რეაქტიულ ჭურვებს ეფექტურობა აკლდა.

ნაყოფი გამოიღო ტანკების შასიზე მსუბუქი ზალპური ცეცხლის რეაქტიულ სისტემა Катюша-ს სხვადასხვა მოდელის დაყენებამ. მსგავსი საბრძოლო მანქანები სერიულადაც მზადდებოდა.

მსუბუქ ტანკებს — T-40-ებსა და T-60-ებს — უსხინდნენ კომპურას და მის ადგილს 82 მმ-იანი რეაქტიული სისტემა BM-8-24 იკავებდა. 12 მიმმართველში ჩალაგებული M-8 ტიპის 24 რეაქტიული ჭურვი კი მიზნებს 3,5 კმ-ის რადიუსში ანადგურებდა.

1942-43 წლებში ასეთი დანადგარები ნითელმა არმიამ მრავალ ოპერაციასა თუ ბრძოლაში გამოიყენა და სამხედროების შეფასებით ბორბლებიან „კატაშებთან“ შედარებით უკეთესი გამავლობა ჰქონდა, თანაც ჯაგმანი მომსახურე პერსონალსაც უფრო საიმედოდ იცავდა.

1943 წელს ამერიკელებმა საშუალო ტანკის M4A1/A3 Sherman-ის საფუძველზე მსგავსი სისტემა T34 Calliope დაამზადეს. ამერიკულ „კატაშაში“ ტანკს კომპურა ქვემეხიანად შეუნარჩუნდა, მის თავზე დაყენებული პაკეტი 60 მიმმართველისგან შედგებოდა და 114 მმ-იან M8 ტიპის რაკეტებს ცალცალკე ან ზალპად ისროდა.

პაკეტი კომპურასთან ერთად წრიულად ბრუნავდა, ზოლო ვერტიკალურ სიბრტყეში დანევა-ანევას ქვემეხის ლულის მექანიზმი უზრუნველყოფდა. რადგან პაკეტის მართვა ქვემეხის სანევებთან იყო მიერთებული, ამიტომ რაკეტებისა და ქვემეხის სროლა ერთდროულად შეუძლებელი იყო, ვიდრე ორი ქვედა 12-მიმმართველიანი სექცია პაკეტს არ მოსცილდებოდა.

სროლას ეკიპაჟი ტანკიდან მართავდა და პაკეტის სრულად დაცლის შემდეგ საბრძოლო მარჯვის შესავსებად პოზიციიდან ზურგში მიდიოდა. „შერმანს“ დაჯაგმნა-შეიარაღება სრულად მრეაქტიული ნარჩუნდა და საბრძოლო მოქმედებათა რაიონში მის გამოყენებას ხელს აღარაფერი უშლიდა. რაკეტული „შერმანები“ ამერიკულმა მე-2 ჯაგმანსატანკო დივიზიამ პირველად 1944 წლის აგვისტოში საფრანგეთში გამოიყენა.

Calliope-ს მომდევნო მოდიფიკაცია T34E1-ში ეს ნაკლი გამოსწორდა და რაკეტებთან ერთად ქვემეხიდან სროლაც შეეძლო და საცეცხლე ძალაც მოემატა — ქვედა რიგის ორ სექციაში მიმმართველები 14-მდე გაიზარდა და საერთო რაოდენობამ 64-ს მიაღწია.

ამერიკელმა კონსტრუქტორებმა ომის ბოლოს „შერმანის“ ბაზაზე მიმე ზალპური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა T40(M17) WhizBang-ი დაამზადეს, რომელიც 183 მმ-იანი რაკეტების გასაშვები 20 მიმმართველით იყო აღჭურვილი.

ტანკებისთვის უმართავი რაკეტული ჭურვების გამოყენება დანადგარის იდეა დაინიშნებას არ მიეცა და ხელშეორედ შეესხა ხორცი 80-იანი წლების დასაწყისში ავღანეთის ომში.

საბჭოთა არმიის სატრანსპორტო კოლონებს მთებში ჩასაფრებული ავღანელები გამოდმებით ეს-ხმოდნენ თავს და მათთან საბრძოლველად ტანკებს (T-55-სა და T-62-ის) კომპურების სახურავზე საავიაციო ბლოკებს YB-32-ებს უყენებდნენ.

57 მმ-იანი უმართავი რაკეტების C-5-ების ზალპი ტანკისტებს საშუალებას აძლევდა მთებში ისეთი ადგილები დაეფარათ, რომლის გასანადგურებლადაც სატანკო ქვემეხის გამოყენება შეუძლებელი იყო.

თ-60-ზე დაყენებული 82 მმ-იანი ზალპური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა BM-8-24

ამერიკული ტანკს Sherman-ის საფუძველზე დამზადებული 114 მმ-იანი ზალბური ცეცხლის რაქტული სისტემა T34 Callipe

უმართავი რაქეტებით აღჭურვილი ტანკი იგივე თვითმავალი საარტილერიო დანადგარია, ხოლო კომპურაზე დაყენებული გამშვები დანადგარები საბრძოლო მანქანას უფრო შესამჩნევს ხდის და მწყობრიდან გამოყვანაც იოლდება. ამიტომაც ეს სქემა აღარ განვითარდა. 1955 წელს საფრანგეთის არმიის შეიარაღებაში პირველი ტანკსანიანალმდეგო მართვადი სარაკეტო კომპლექსი SS-10-ის შესვლით რაქტული ტანკების იდეა განვითარების ახალ ეტაპზე გადავიდა, სადაც პიონერები ისევ ფრანგები აღმოჩნდნენ და ტანკსანიანალმდეგო რაქეტებით AMX-13-ის ტიპის მსუბუქი ტანკები აღჭურვეს. განიხილებოდა ტანკის შეიარაღების ორი ვარი-

ანტი: ერთ შემთხვევაში რაქეტების გამშვები ორი კონტინერი კომპურის სახურავზე, ხოლო მეორეში კი კომპურის წინა მხარეს ოთხი გამშვები დანადგარით იყო დაყენებული. არჩევანი მეორე სქემის სასარგებლოდ გაკეთდა.

1959-60 წლებში აშშ-მა საფრანგეთისგან რამდენიმე ათასი ტანკსანიანალმდეგო მართვადი რაქეტა SS-10/SS-11 იყიდა და M-48/M-60 ტიპის ტანკებზე გამოყენების შესაძლებლობა მოსინჯა, მაგრამ მუშაობა სავცდელ ნიმუშებს არ გასცდა და ამას მიზეზიც ჰქონდა:

- პირველი თაობის ტანკსანიანალმდეგო რაქეტები ხელით იმართებოდა და ოპერატორი ჯოისტიკით რაქეტას ბრძანებებს გადასცემდა;
- დამიზნების დაბალი სიზუსტისა და რაქეტის ფრენის დიდი დროის გამო ტანკის სელისას სროლა შეუძლებელი იყო;
- ტანკზე გარედან დაყენებული გამშვები დანადგარები მონინალმდეგის ცეცხლქვეშ ახალი რაქეტების დაყენებას გამოირიცხავდა;
- ბრძოლის დროს გარედან დაკიდებული რაქეტები ტყვიებისა და ჭურვების ნამსხვრევებისგან დაუცველი იყო.

მიუხედავად ამისა, ფრანგებმა რაქტული ტანკები ინდოჩინეთის ომებში კარგად გამოიყენეს, თუმცა ისიც გასათვალისწინებელია, რომ მონინალმდეგის ტანკსანიანალმდეგო შესაძლებლობები შეზღუდული იყო.

დაახლოებით იმავე პერიოდში საბჭოთა საკონსტრუქტორო ბიუროებმა სატანკო აქტიურ-რაქტულ ჭურვებზე მუშაობა დაიწყეს და ტანკიდან რაქეტებით სროლისთვის სხვადასხვა სქემა დაამუშავეს. ერთ შემთხვევაში რაქეტის გამშვები დანადგარის დანიშნულებას სატანკო ქვეშები ასრულებდა, მეორეში — კომპურიდან გამოსანევი გამშვები დანადგარი.

ტანკსანიანალმდეგო რაქეტებით აღჭურვილი ფრანგული AMX-13-ის ტიპის ტანკი

პერუს არმიის
T-55 Leont-ის
ტიპის ტანკები
და „მალუტკას“
ტიპის რაკეტები

გარი, მესამეში კომპურის ადგილას რაკეტების გამ-
შეები დანადგარი იყო დაყენებული და ა.შ..

ერთ-ერთ პროექტით (ობიექტი „287“) ტანკ T-
64-ის შასიზე კომპურის ადგილი ძირითადი და და-
მატებითი შეიარაღებით აღჭურვილმა მზრუნავმა
პლაცფორმამ დაიკავა.

ძირითადი შეიარაღება მართვადი რაკეტული შე-
იარაღების კომპლექს „ტაიფუნია“ და რაკეტების
გამშვები ნახევრად ავტომატური დანადგარით იყო
ნარმოდგენილი, ხოლო დამატებითის დანიშნულე-
ბას კი ორი 73 მმ-იანი ქვემეხი ასრულებდა.

„ტაიფუნი“ მართვადი რაკეტებით სროლას რო-
გორც ადგილიდან, ასევე მოძრაობის დროს უზრუნ-
ველყოფდა და მიზანს დილისით 0,3-3,0 კმ-ის, ხოლო
ღამით კი 1,5 კმ-მდე მანძილზე ანადგურებდა.

მაგრამ პირველი თაობის ტანკსანიშნაობა მდგომ
რაკეტებს არაერთი ტექნიკური ხარვეზი ჰქონდა,
რაც ობიექტი „287“-ის გამოცდის დროსაც გამოჩ-
ნდა — გამოყენებული 45 რაკეტიდან მიზანს მხო-
ლოდ 16 მოხვდა.

60-იანი წლების დასაწყისში ყველა საბჭოთა სე-
რიულ თუ ექსპერიმენტულ ტანკს დამატებითი შე-
იარაღების სახით ტანკსანიშნაობა მდგომ მართვადი
რაკეტა 9M14 Малютка დაემატა და მისი დანიშნუ-
ლება მონიშნაობა მდგომი ჯავშანტექნიკის 2-3 კმ-ზე
განადგურება იყო, სადაც ქვემეხის ჭურვი ეფექტს
არ იძლეოდა.

საშუალო და მძიმე ტანკებს კომპურების კიოზზე
„მალუტკას“ 3, ხოლო მცურავ პТ-76-ს კი 2 მიმ-
მართველი გაუკეთდა.

კომპლექსის სალაშქროდან საბრძოლო მდგომარ-
ეობაში გადაყვანას 11-24 წამი სჭირდებოდა. და-
მიზნებისთვის ეკიპაჟი სატანკო ოპტიკური სამიზ-
ნით სარგებლობდა და რაკეტას ბრძანებებს ხელით
სამართავი პულტით გადასცემდა. ადგილიდან მოძ-
რავე ან უძრავი მიზნის გასანადგურებლად 1-2 რა-
კეტა იყო საჭირო.

ასეთი სტეპა ახლა მოძველებულია და მიუხედა-

ვად ამისა, პერუს არმიის საბჭოთა ნარმოების T-55
Leont-ს ტიპის ტანკები კომპურის გვერდებზე თი-
თო-თითო ტანკსანიშნაობა მდგომ მართვად რაკეტა
„მალუტკას“ ისევ ატარებენ.

ერთ დროს პოლონეთი T-55A-ის ბაზაზე საინჟინ-
რო ტანკებს ამზადებდა და მათ აღჭურვილობაში
ტანკის კიოში მოთავსებული იყო PW-LWD ტიპის
ორი განმარტველი რაკეტა.

ხანგრძლივი მუშაობის შემდეგ, 1968 წელს, საბ-
ჭოთა არმიის შეიარაღებაში შევიდა T-62B-ს ბაზა-
ზე აწყობილი და მართვადი შეიარაღების კომპლექსი
Дракон-ით აღჭურვილი რაკეტული ტანკი ИТ-1
(ტანკების გამანადგურებელი).

ტანკის კომპურაში ტანკსანიშნაობა მდგომ მართ-
ვადი რაკეტების გამოსანევი გამშვები დანადგარი
და სათადარიგო რაკეტების (საბრძოლო მარაგი 15
მართვად რაკეტა 3M7 Дракон-ს ითვლიდა) ავტო-
მატური მიმწოდებელი მექანიზმი იყო მოთავსებუ-
ლი.

ტანკიდან „დრაკონები“ რადიოხაზით იმართებო-
და და უკუკავშირის რაკეტაზე დაყენებული დენთის
ტრასერის სინათლის შუქი უზრუნველყოფდა.

ИТ-1-ები საბჭოთა არმიის შეიარაღებაში 1968
წელს შევიდა და ორი სატანკო ბატალიონიც აღი-
ჭურვა. ექსპლუატაციის პერიოდში ამ ტანკებს იმ-
დენი ნაკლი აღმოაჩნდა (კონსტრუქციის იდეი მა-
საგაბარიტები, მოძველებული ელემენტარული ბა-
ზა, ქვემეხის უქონლობა და სხვ.), რომ 1970 წელს
შეიარაღებიდან მოიხსნა.

1958-59 წლებში აშშ-ში მსუბუქი ტანკის შესარ-
ჩევი კონკურსი ჩატარდა. ახალი ტანკი საბჭოთა
ტანკებთან ბრძოლის ერთ-ერთ საშუალებად განი-
ხილებოდა და მას მოეთხოვებოდა ცურვის უნარი,
არანაკლებ საშუალო ტანკების ტოლფასი შეიარა-
ღება და მასაგაბარიტებით ავიატრანსპორტირების
შესაძლებლობა.

კონკურსში მსუბუქი ტანკებისთვის უჩვეულოდ
დიდი კალიბრის 152 მმ-იანი ქვემეხით აღჭურვილმა

General Motors-ის XM551-მა გაიმარჯვა. ასეთი კალიბრი შემთხვევით არ შეურყვიათ — მასში ქვემეხისა და ტანკსანიანალმდეგო მართვადი რაკეტების გამშვები დანადგარის ფუნქციები იყო შერწყმული. ხანგრძლივი გამოცდის შემდეგ მსუბუქი ტანკი **M551 Sheridan-ი** სერიულ წარმოებაში წავიდა.

ვერობაში საბჭოთა ტანკებთან საბრძოლველად გამზადებული „შერიდანის“ საბრძოლო მარაგი სხვადასხვა პროპორციით 30 ჭურვსა და ტანკსანიანალმდეგო **MGM-51 Shillelagh-ის** ტიპის რაკეტას ითვლიდა. ეკიპაჟი რაკეტის მიზანზე გასაყვანად ქვემეხის ლულაზე დაყენებულ ინფრანითელ ტრასერს იყენებდა.

„შერიდანის“ შესაძლებლობები ამერიკელებმა ვიეტნამში მოსინჯეს, სადაც სამხედროებისგან არაერთგვაროვანი შეფასება დაიმსახურა, 70-იანი წლების მეორე ნახევრიდან კი მისი წარმოება შეწყდა.

60-იანი წლების მეორე ნახევარში ამერიკელებმა დასავლეთ გერმანელებთან ერთობლივად ძირითადი საბრძოლო ტანკის შესაქმნელი პროექტი **MBT-70** წამოიწყეს.

ტანკის ამერიკულ ვერსიაში გამოყენებული 152 მმ-იანი ქვემეხი **XM150** ჭურვების სროლასთან ერთად რაკეტების გამშვები დანადგარის დანიშნულებასაც ასრულებდა.

ძირითადი იარაღი მართვადი რაკეტა „შილილა“ იყო, რომელიც 3 კმ-მდე მანძილზე ჯაემანტექნიკასთან ბრძოლის მთავარ საშუალებად განიხილებოდა.

ფრენის დროს რაკეტის მართვასა და მიზანზე

გაყვანას ოპერატორი მართვის პულტისა და კომპიუტრის გარეშად დაყენებული ინფრანითელ რაკეტებს ეხმარებოდა და მართვადი რაკეტის დახმარებით ახდენდა.

უფრო რაციონალურ გზას დაადგინა საბჭოთა სპეციალისტები, რომლებმაც სატანკო ქვემეხის კალიბრის ზრდის საგიგრად ჩვეულებრივი კუმულაციური ან მსხერვედა-ფუგასური ჭურვების იდენტური სატანკო რაკეტები შექმნეს.

1976 წელს საბჭოთა არმიის შეიარაღებაში შევიდა 125 მმ-იანი ქვემეხით აღჭურვილი ტანკი **T-64B**. სატანკო ქვემეხი იმავე კალიბრის ტანკსანიანალმდეგო რაკეტა **Кобра-ს** ისროდა.

ტანკის სამიზნეს გაძლიერებული ვიზორაცია ჰქონდა, რაც მოძრაობის დროს სროლას ხელს უშლიდა, დატენის მექანიზმიც არასაიმედოდ მუშაობდა და სპეციალისტებმა გამოცდაზე ეს ნაკლად ჩათვალეს. თუმცა ხარვეზები თანდათან გამოსწორდა და მართვადი რაკეტული ჭურვები ყველა საბჭოთა — რუსული ტანკის საბრძოლო მარაგში შევიდა.

რუსული წარმოების ბოლო ტანკი **T-90** აღჭურვილია ტანკსანიანალმდეგო მართვადი შეიარაღების კომპლექსი **Рефлекс-М**, რომლის შემადგენლობაში შედის 125 მმ-იანი რაკეტა **9М119 Инвар-ი**.

რაკეტა ნახევრად ავტომატურ რეჟიმში ლაზერული სხივით იმართება და 70 კმ/სთ-ში სიჩქარით მოძრავ მიზანს 0,1 კმ-დან 5 კმ-მდე დიაპაზონში მაღალი ალბათობით ანადგურებს.

თამარ ჩაჩანიძე

ამერიკული მსუბუქი ტანკი M551 Sheridan-ი

პაპანაშვილის საუფლო

(დასასრული, დასაწყისი იხ.
„არსენალი“ N15, 2013)

წყალი

ერთ გამოქვეყნებაში ფრანგები უნესრიგოდ მიმოფანტულ წყლის ტურქულს ნაანყდენ, რაც იმაზე მეტყველებდა, რომ მსგავს გამაგრებულ ადგილებში მიმალულ სულებს გაუსადისი წყურვილი ანამებდა.

ყველა ვერ უძლებდა ტანჯვას და ნ მარტს მეგაფონით დანებებისკენ მონოდების შემდეგ ლეგიონერებს ტყვედ ჩაპბარდა ბოევიკების ჯგუფი.

რა უნდა ექნათ? სიკვდილი ძნელია. დაჭრა მთლად უარესი. გაპარვაც რომ მოახერხო, გადარჩენის შანსი პრაქტიკულად არა გაქვს, ამიტომ... ლეგიონერები ყოველ ფეხის ნაბიჯზე აწყდებოდნენ წყურვილისაგან მკვდარ ბოევიკებს. ერთ-ერთის გადარჩენას, ეტყობა, ვულთი ცდილობდნენ, გარდაცვლილის ვენაში წვეთოვანის ნემსი იყო ჩარჩენილი.

თავის დროზე, ეს ადგილი იმიტომ შეარჩიეს, რომ იქვე ახლოს წყაროა, რომელიც მთელი წლის განმავლობაში არ შრება. წყარო კი არის, მაგრამ წყალგაყვანილობა ყველა პოზიციამდე არ მიუყვანიათ, ხოლო წყაროზე ჩარჩენის საშუალებას ბუნებრივად არაფერი მისცემდა.

გამოსავალი არ არსებობს

თუ დანებება არ გინდა, უნდა გააღწიო. ზოგიერთ საფარში ფრანგები საბრძოლველად გამზადებულ

იარაღს პოულობდნენ. ბოევიკები იარაღს ტოვებდნენ და სამშვიდობოს მშვიდობიან მოქალაქეთა ნიღბით გაღწევას ცდილობდნენ, მაგრამ ამის შანსი მიზეზური იყო.

ფრანგული მფრინავი „ტიგრები“ მონინალმდეც ცერემონიებს არ უმართავდნენ. 3 მარტს 14 ბოევიკი ოპერაციის რაიონს სატვირთო მანქანით გაცლას შეეცადა, მაგრამ შეეუღმფრენა ამის საშუალება არ მისცა და ყველა მათგანი დახვრიტა.

ბოევიკებმა იძულებით სამხრეთისკენ დაიხიეს და არა მრდილოეთით, ალერიისკენ, სამხრეთში კი რელიეფი ბევრად რთულია და იქ სამშვიდობოს ქვეითად თუ გააღწევ.

ასე აღმოჩნდა შეეუღმფრენის დარტყმის არეალში ტიგარგარის სამხრეთ ფერდობიდან გამოშავალი მოზრდილი ჯგუფი. უწყლოდ შორს მაინც ვერ ნავიდოდნენ, წყაროსთან კი მათ არავინ მოუშვებდა. მოუხედავად ამისა, ზოგი მათგანი მაინც დააღწევდა თავის ალყას. მით უმეტეს, რომ კარგად იცნობდნენ ადგილმდებარეობას. თითო-ოროლას ადგილობრივი ტომების წარმომადგენლები დაეხმარებოდნენ და გადარჩებოდნენ, ხოლო ისინი, უისაც სიკვდილამდე ბრძოლა უნდოდათ, დარჩებოდნენ და დარჩენენ კიდევ.

დაზვერვის მონაცემებით, ამტეტეაის ველს დაახლოებით 400 ბოევიკი იცავდა და დიდი ნაწილი, დაახლოებით 250 კაცი, განადგურდა. ისინიც, ძირითადად, უცხოელები იყვნენ. მცირე ჯგუფებად მთელ ველზე გაფანტულებს ციტადელის შუაგული უნდა დაეც-

საფრანგეთის პრეზიდენტის დანიელსა ოლანდისა და მალის პრეზიდენტის დიუკუნდუ ტრაორის შეხვედრა ოპერაციის მონაწილე ფრანგ სამხედროებთან

ვათ, სადაც მომარაგების ბაზები, საბრძოლო იარაღის საწყობები და სანერტული ბანაკი იყო.

მოკლული ბევრი იყო, დატყვევებული ცოტა. ფანატკოსთა უმრავლესობა საიქიოს ფრანგი ლეგიონერის ან მედენანტის ნაყოლიებას ცდილობდა. ეს კარგად იცოდნენ ფრანგებმა და მაქსიმალური სიფრთხილით ჩხრეკენენ დამმრალი მდინარის კალაპოტსა თუ შიშის ფერდობებს, სადაც ნებისმიერ დროს შეიძლება მინიდან ბოვეკი ამომხტარყო და რამდენიმე მეტრიდან ცეცხლი გაეხსნა.

საინტერესო შემთხვევა მოხდა იქ მარტის დასაწყისში. ფრანგების მცირე ჯგუფი ღამის გასათევად მოეწყო. იქვე, ათი მეტრის მოშორებით, ბოვეკის გვამი ეგლო. გათენებისას გვამი ოდნე შეირხა და მოკლულის ქვეშოდან ცოცხალი ბოვეკი გამოიძრა. მან მთელი ღამე გვამის ქვეშ გაატარა იმ მიზნით, რომ ხელსაყრელ მომენტში თავისი ავტომატის მჭიდი ფრანგებზე დაეცადა, მაგრამ შეცდა, ხელსაყრელი დრო ვერ შეარჩია. იგი ნამოდგომისთანავე მოკლეს. პროფესიონალები ხომ ყოველგვარი მოულოდნელობისთვის მზად არიან.

სახლვარ ეპითეპი

დასავლეთიდან ხეობის სიმაგრეს მე-3 GTIA უტყედა. 1-ლი პოლკის სახლვარ ქვეითები მოინევენდნენ AMX10RC ტიპის ბორბლებიანი ტანკებით, რომლებსაც ბოვეკებმა დიდი ნინაღმდეგობა გაუნიეს და მათაც შესაბამისი პატივი მიავეს.

მოგვიანებით სახლვარ ქვეითებმა ღირსეულად შეაფასეს მონინაღმდეგვის გააზრებული მოქმედებები. „მათ არ ეშინოდათ... ჩვენი ტანკების ნინაღმდეგ ავტომატებით მოდიოდნენ იერიშზე. ჩვენი მეტეკის დანეყებინად ერთი საათი იყო გასული და იტარგარის ველის ჩამკეტი „კარი“ ვერ კიდევ არ იყო შემტეველი. იქ თავდაცვა კარგად იყო ორგანიზებული — კლდეების თავზე 14,5 მმ-იანი სახეხიტო დანადგარები დაუყებინათ, მონეობილი ჰქონდათ მინიბუნკერები და სურსათით, წყლითა თუ საბრძოლო მასალით კარგად იყვნენ უზრუნველყოფილი.“

ბოვეკები ბრძოლაში „აელანური“ სტემით მოქმედებდნენ, რისთვისაც თვითნაკეთ ასაფეთქებელ მონეობილობებსა და ნაღმებს იყენებდნენ.

ბრძოლის დასაწყისში ნალმზე აფეთქდა ჯავშანტრანსპორტორი VAB, რასაც ჯოჯობეთური ცეცხლი მოჰყვა ყოველი მხრიდან და მანვერი, რომლითაც „ცეცხლის ტომარაში“ სახლვარ ქვეითთა მომწყვედვას შეეცადნენ.

ბრძოლისას ერთ სახლვარ ქვეითს ტყვია მუზარადში მოხვდა და სიკვდილს სასწაულგებრივად გადაურჩა. მაგრამ უკვე 16 მარტს იმავე რაიონში ერთ ქვეითს არ გაუმართლა. საბრძოლო რეიდისას ნალმზე აფეთქდა „ტანიკი“ AMX10RC და სახლვარ ქვეითთა 1-ლი პოლკის კაპრალი ვან დორენი დაიღუპა, ხოლო ეკიპაჟის სამი წევრი დაიჭრა.

დაჯგუფების შტაბის ოფიციალური ნარმომადგენლის, პოლკოვნიკ ბერპარდის აზრით, „ბოვეკები შეუპოვრად იცავდნენ პოზიციებს და უკან დახევას არ ფიქრობდნენ. თავდაცვითი ზღუდეები სანგრებით კარგად ჰქონდათ გამაგრებული და შეიარაღებულიც იყვნენ“.

თუმცა რეგულარული არმიისთვის მსგავსი თავდაცვის გარღვევა რამდენიმე საათის საქმეა. სახლვარ ქვეითებმა კარგად იცოდნენ, რომ ამტეტების ველის სამხრეთ კარიბჭის მაინც გააღებდნენ. და ასეც მოხდა. რას აკეთებდნენ ამ დროს ავი სულელები? ისინი ფრანგების საფლავში ნაყოლიებას ცდილობდნენ.

ოშის ბავშვები

ოპერაციის დანეყებინად პირველივე ღამეს გაკვირვებულმა ჯარისკაცებმა მთვარის მუქზე დაინახეს მათკენ მიმავალი ბოტი. როგორც კი გამაფრთხილებული გასროლის ხმა გაისმა, ბოტი შედგა, პერანგი არინა, რათა დაინახებინა, რომ „თვითმკვლელის სარტყელი“ არ ეკეთა და შემდეგ ხელები ასწია.

მისი მოქმედება ზუსტად დავამთხვა საფრანგეთის არმიამი მიღებული უსაფრთხოების მოთხოვნებს. საიდან უნდა სცოდნოდა მას ამის შესახებ?

გასაკვირი არაფერია, აქაური ბავშვები საკმაოდ „განათლებულნი“ არიან — იციან სროლა, ჩასაფრება და ასაფეთქებელ მონეობილობათა გამოყენება. ადრე ამ ბავშვებს ბოვეკები ინფორმაციების შესაგროვებლად იყენებდნენ.

ერთ-ერთი ლეგიონერი იხსენებდა: „ადაგომდება-

რეობის ჩხრეკისას კლდის ნაპრალებთან ოთხი ჩისაფრებული ბოვეიკი შევნიშნეთ. დაგვიანებეს თუ არა, ერთმა ავტომობილმა ჩვენს მხარეს მოაბრუნა, ეს მოძრაობა მისთვის უკანასკნელი აღმოჩნდა. დანარჩენები დაგვინებდნენ. ჩვეუნიდან გასაკვირად ორი მათგანი მოზარდი აღმოჩნდა. ისინი მაშინვე გადავზავნეს შტაბში. გაუნიეს სამედიცინო დახმარება და მოვლიანებით ნითელი ჯვრის ორგანიზაციას გადასცეს. მოზარდები ჯიპადისტებმა ძალით მორეკეს აქ. შეაიარაღეს, ტვინი გამოურეცხეს და „სალეთო ომისთვის“ მოაშვადეს.

პირველი ეტაპის შედეგები

7 მარტს შედგა ოპერაციის პირველი ეტაპის დამთავრებისადმი მიძღვნილი შეკრება. დალლილი, შხისგან აღმურმოდებული სახეები, ხორშაკისაგან დახეთქილი ტურები, თვალეზში კი უსაზღვრო სიამაყე.

თავდაცვის მინისტრის წინაშე საომარი ნადავლია გამოვლინა: ათასობით რაკეტა და ტურეი, 60 ათასზე მეტი ვაზნა, 1500 ნალიმი, 20 საარტილერიო დანადგარი — ზალაური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა **БМ-21 Grad**-ი, სამი **122-მმ-იანი პაუზიცა Д-30**, ერთი **100 მმ-იანი ქვემეხი**; **82 მმ-იანი** და **60 მმ-იანი ნაღმსატყორცები**, ათასობით დეტონატორი და თვითნაკეთი ასაფეთქებელი მოწყობილობებისთვის საჭირო მასალა. იარაღთან ერთად ფრანგ მეტროპოლეს დარჩათ დიდძალი სურსათი: ბრინჯი, შაქარი, კონსერვები, ზეთი, რძის ფხვნილი და ჩინური მწვანე ჩაი.

განადგურდა მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრქვევებითა და სახენიტო ავტომატებით აღჭურვილი ორი ათეული პიკაპი. რაც შეეხება ტყვეებს, მათი რაოდენობით ვერაინი დაიტრიალებდა. ათი ტყვედ აყვანილისგან ყველასათვის მოულოდნელად, ერთი, საფრანგეთის მოქალაქე გამოდგა, გრენობლში დაბადებული 38 წლის ალჟირელი.

მაგრამ ყველაფერი ამით არ დამთავრდა. 18-21 მარტს ოპერაცია გაგრძელდა ამეტატადან სამხრე-

თით, ტერცის ზეგანზე. 20 მარტს იქ ერთმანეთს შეკედნენ **GTIA 3** და ჩადელები.

შესანგრეებმა იქ აფეთქეს ჭურვებით და დაზარალებული სატვირთო ავტომობილი; საკოლონალიზაციო საცავში მიაგნეს 14,5 მმ-იანი ტყვიამფრქვევს, ტანკსანიონალმდეგო დაზგურ ყუმბარსატყორც **СПГ-9**-ს, ჩინური ნარმოების 107 მმ-იანი რეაქტიული ჭურვების გამშვებ დანადგარს და სხვ.

21-25 მარტის საომარმა მოქმედებებმა ცხადყო, რომ ბოვეიკებს წინააღმდეგობის განევის ძალა უკვე აღარ შესწევდათ. მათთვის ბრძოლის შედეგები დამალუბელი გამადაა. — დაახლოებით 300 მეომარი გამოაკლდათ და მონინალმდეგეს წლობით ნაგროვები დიდძალი იარაღი და სურსათი დარჩა. განადგურდა მათი „მყუდრო“ სამყოფელი. ტვიარგარის ბრძოლამ კიდევ ერთხელ დაამტკიცა, რომ რეველარული არმიების წინააღმდეგ პარტიზანების საფრონტო, თუნდაც თავდაცვითი ბრძოლები ყოველთვის ნამგებინაია.

ვილცამ გაპარვა მოახერხა, თავი დააღწია ალყას? არა უშეცხ. სამაგიეროდ, მას და მისთანებს არასდროს ექნებათ ამეტეტაის ველზე მყუდრო ნესაყუდეელი: სანვრთენელი ცენტრები, იარაღისა და სურსათის სანყოფები, პოსპიტლები, საფრონტო სახელოსნოები...

ბრძოლა ბოვეიკებს არ გამოუვიდათ და რაღა დარჩენოდათ, „ბრძოლის“ თავიანთ ძველ მეოედებს დაუბრუნდნენ. 25 მარტს საფრანგეთის ჯარების მალიში შეყვანის საპასუხოდ მათ სიკედლით დასაჯეს ჯერ კიდევ 2011 წელს დატყვევებული საფრანგეთის მოქალაქე.

პ.ს. ოპერაციის წარმატება განაპირობა ერთმა უმნიშვნელოვანესმა ფაქტორმაც: საფრანგეთის ყოფილი კოლონიები: მალი, ჩადი, ნიგერი, ტოგო, კოტ-დ'ივუარი, ბურკინა-ფასო, სენეგალი და ბენინი ფრანგულად ლაპარაკობენ. ამან ხელი შეუნყო ადგილობრივ მოსახლეობასთან კომუნიკაციას და სწორი სადაზგერეო მონაცემების შეგროვებას.

მალიში ჩატარებული ოპერაციის დროს დაღუპული ფრანგი სამხედროს დაკრძალვის პროცესი

თვითმფრინავები „ატომური ბულით“

ატომური ბომბი შექმნის მის ხელშეკრულებას ჩამტვივრე ნავთობ-დრეკილი-ბომბების შექმნაზე. როგორ დაეწინაურა ატომური ბომბი და სახმელეთო პოლიტიკა და მხედრი სამხედრო ცენტრები.

ჟორჯ მარტინი იმის შესავლელ ვარაუდს სწორედ პიტერ დევიდსონთან ერთად შეასრულა სამხედრო კვლევების მუშაობის ხანაში. მარტინს დაეძინა, მაგრამ დევიდსონი არც დიდი ხან — შირი მარტინის სერაქველი დევიდსონი, ზალეცის 50-იან წლებში მომავლის შესახებ მოკლევადიან კვლევებს დაიწყო, სადა მოხდა ატომური ბომბის გამოგონება ერთ-ერთი ახლოვანი ატომური მასალის საფუძვლებით.

დევიდსონს იდეა ჰქონდა ატომური ბომბის მომზადება. 1946 წელს ამის მიზნით სახმელეთო ნაწილი შეიქმნა **WPA**, მისთვის ავთონომია მოემდგო, მაგრამ მისთვის გამოქვეყნდა თვითმფრინავი ნაწილები შენობისთვის. ატომური ბომბის შექმნის მიზნით ატომური ბომბის მომზადების მიზნით, შევსებული და სახმელეთო ავთონომიების მომზადება დაიწყო.

მომავალი ატომური თვითმფრინავის პროექტი შეიქმნა ტიტონის მიზნით. ემანუელ ბოტივიჩი კი 20-ე წელს დაიწყო ავთონომია, რომ თავის დროს და მისი განხილვის დროს სახელდას

სახმელეთო დეტონაცია მიზნობაში დაეხვეა ნომინალური პროექტი, იგი ციხის სახეობა დაეცა და რეგულაციის განხილვის მიზნით რეგულაციის შემსრულებელი მუშაობა დაიწყო.

1950-იან წლებში სამხედრო მომსახურე და 19 წლის დოქტორ დევიდსონი ზალეცის პროექტი **WPA** წინა შედეგ რეგულაციის ტიტონის სექციონისთვის იმის რადეო — მარტინი „ეი“, ხშირი კ „დევიდსონ“ ტიტონის რეგულაციის შემსრულებელი იყო რეგულაციის წინა ნაწილისთვის. შირი მარტინის რეგულაციის კვლევის და შედეგის განხილვის ხელშეწყობის მიზნით, იგი ტიტონის სახელით რეგულაციის განხილვის მიზნით რეგულაციის კვლევის ნაწილს გაეცა. მარტინი კი შირი მარტინის რეგულაციის დახმარებით რეგულაციის მომზადების მიზნით რეგულაციის უზრუნველყო.

1947 წელს ამის მიზნით ემანუელ ბოტივიჩი კი **ANP**-ის მხარდებით სახმელეთო რეგულაციის დაეწინაურა. ატომური პროექტი სრულდება ატომური ბომბის თვითმფრინავის შექმნის მიზნით.

არქივი იმის კონკრეტული სახელი „ატომური ბული“ მის მიზნობაში მისი რეგულაციის მიზნით სახელი რეგულაციის განხილვის მიზნით რეგულაციის შემსრულებელი მუშაობა დაიწყო.

1946 წელს ამის მიზნით სახმელეთო ნაწილი შეიქმნა **WPA**, მისთვის ავთონომია მოემდგო, მაგრამ მისთვის გამოქვეყნდა თვითმფრინავი ნაწილები შენობისთვის. ატომური ბომბის შექმნის მიზნით ატომური ბომბის მომზადების მიზნით, შევსებული და სახმელეთო ავთონომიების მომზადება დაიწყო.

მომავალი ატომური თვითმფრინავის პროექტი შეიქმნა ტიტონის მიზნით. ემანუელ ბოტივიჩი კი 20-ე წელს დაიწყო ავთონომია, რომ თავის დროს და მისი განხილვის დროს სახელდას

სახმელეთო დეტონაცია მიზნობაში დაეხვეა ნომინალური პროექტი, იგი ციხის სახეობა დაეცა და რეგულაციის განხილვის მიზნით რეგულაციის შემსრულებელი მუშაობა დაიწყო.

1950-იან წლებში სამხედრო მომსახურე და 19 წლის დოქტორ დევიდსონი ზალეცის პროექტი **WPA** წინა შედეგ რეგულაციის ტიტონის სექციონისთვის იმის რადეო — მარტინი „ეი“, ხშირი კ „დევიდსონ“ ტიტონის რეგულაციის შემსრულებელი იყო რეგულაციის წინა ნაწილისთვის. შირი მარტინის რეგულაციის კვლევის და შედეგის განხილვის ხელშეწყობის მიზნით, იგი ტიტონის სახელით რეგულაციის განხილვის მიზნით რეგულაციის კვლევის ნაწილს გაეცა.

1947 წელს ამის მიზნით ემანუელ ბოტივიჩი კი **ANP**-ის მხარდებით სახმელეთო რეგულაციის დაეწინაურა. ატომური პროექტი სრულდება ატომური ბომბის თვითმფრინავის შექმნის მიზნით.

„ატომურგულიანი“ თვითმფრინავის პროექტირება განსხვავებულ მიდგომას საჭიროებდა. სხვა ბომბ-დამმენებისგან განსხვავებით M-60-ის ეკიპაჟი მოათავსეს პერმეტულ მრავალფენიან კაფსულაში, რომლის კედლებიც მეტწილად ტყვიისგან იყო დამზადებული. საჭირო სისტემებთან ერთად კაფსულა თითქმის 60 ტ იყო და ტრადიციული კაბინისგან განსხვავებით პილოტებს რადიაციისგან იცავდა.

M-60-ის სახმელეთო მომსახურებაც არანაკლებ რთული გამოდგა. ძლიერი რადიაციული ფონის გამო თითქმის ყველა პროცესმა: სანავიეთი განყოფილება, შეიარაღებით აღჭურვა, ეკიპაჟის მოთავსებამ — ავტომატიზირება მოითხოვა.

ატომური ძრავები სპეციალურად დაცულ საცავებში ინახებოდა და თვითმფრინავზე უშუალოდ გაფრენის წინ ამონტაჟდებდნენ. პრობლემას ქმნიდა ძლიერი რადიაციული გამოსხივება, რომელიც თავად თვითმფრინავებსაც აბინძურებდა. ნარჩენი გამოსხივებაც იმდენად ძლიერი იყო, რომ ფრენისა და ატომური ძრავების მოხსნის შემდეგ, სპეციალური დამცავი საშუალებების გარეშე თვითმფრინავთან მისვლა 23 თვე ჯანმრთელობისთვის საშიში იყო. ამიტომაც აეროდრომებზე სპეციალური სადგომების შექმნა იგეგმებოდა.

ატომური ბომბდამმენების გიგანტური მასა სპეციალურ აეროდრომებსა და უნიკალურ სამომსახურებო კომპლექსს საჭიროებდა. ეს ყოველივე დიდი ფინანსურ დანახარჯებსა და რთული ტექნიკური საკითხების გადაწყვეტას მოითხოვდა.

ერთხანს ალტერნატივად M-60-ის აშფობია ვარიანტს განიხილავდნენ. ნულიდან აფრენა-დაფრენის შესაძლებლობა კილომეტრებანი ბეტონირებული ასაფრენი ზოლის საჭიროებას სპობდა და სახმელეთო ინფრასტრუქტურასაც აპარტივებდა. 80-100 კმ-ის სანაპირო ზოლზე 4-5 თვითმფრინავის განლაგება იგეგმებოდა, მაგრამ ბაზრების ადგილის რადიაციული დაბინძურების დიდმა ალბათობამ და ტექნიკურმა სირთულეებმა პროექტი ჩიხში შეიყვანა.

მაშინ თვითმფრინავთმშენებლებმა დასახმარებლად წყალქვეშა ფლოტს მიმართეს. 1957 წელს სს-

რკ-ში წყალში ჩაუშვეს ატომური წყალქვეშა ნავი K-3, რომლის რეაქტორიც „დაბურული“ სქემით მუშაობდა.

მაისშივეი ახალ პროექტში M-30-ის ატომური „დაბურული“ ტიპის ძალური დანადგარს განიხილეს. მას აპირებდა. პარალელურად ტუპოლევი მფრინავ ლაბორატორიაზე მუშაობდა. საავიაციო ატომური რეაქტორის შექმნაში მას კურჩატოვი ეხმარებოდა. საბაზო ვარიანტად სტრატეგიული Ty-95 შეარჩიეს. მომავალი Ty-95/IAI-ის საავიაციო რეაქტივზე რადიაციული გამოსხივების მოქმედების შესასწავლად, ეკიპაჟის დაცვის მეთოდების შესაბამისებლად და „ატომურგულიანი“ თვითმფრინავის ექსპლუატაციისთვის თავისებურებათა დასაფიქრად უნდა გამოეყენებინათ.

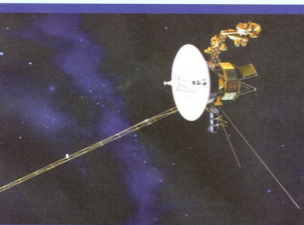
ეკიპაჟის დასაცავად კაბინას უკან 20 სმ-ის სისქის ტყვიისა და პოლიეთილენის ეკრანი დაუყვეს. თვითმფრინავზე განლაგებული დეტექტორების ფრენის სხვადასხვა რეჟიმზე რადიაციული გამოსხივება უნდა გაეზომა. რეაქტორი ფიუნელაჟის შუა ნაწილში მოთავსდა და გარედან ტყვიის სქელი ფურცლებით დაიფარა. თვითმფრინავის ოთხ მრავასთან მას კავშირი არ ჰქონდა.

1961 წლის მაისიდან ავვისტომდე გამორთული და ჩართული რეაქტორით Ty-95/IAI-მა 34 საცდელი ფრენა შეასრულა. ეკიპაჟი საიმედოდ დაცული და რეაქტორის გამოსხივების დონეც მინიმალური იყო.

ტუპოლევის ფირმა მომავალშიც აპირებდა „ატომურგულიანი“ თვითმფრინავების შექმნაზე მუშაობას. განიხილებოდა ზებგერითი და ბგერამდელი თვითმფრინავების ათეულბობით პროექტი. ატომური ენერჯია ავიაციას დიდ პერსპექტივებს უხსნიდა, თუმცა პრაქტიკაში ყველაფერი სულ სხვანაირი აღმოჩნდა. მთავარ საფრთხეს თვითმფრინავის შესაძლო კატასტროფა წარმოადგენდა. არავინ იცოდა, რა შედეგი მოჰყვებოდა ატომურგულიანი“ თვითმფრინავის ჩამოყვარებას.

60-იანი წლების დასაწყისში წყალქვეშა სტრატეგიულმა რაკეტმზიდებმა და საკონტინენტთაშორისო ბალისტიკურმა რაკეტებმა ატომური ბომბდამმენების იდეას ნერტილი დაუსვა.

აღმასწავლებელი ალექსანდრე ავაიძე

აღმასწავლებელი ატომური ენერჯია კოსმოსურ თანამგზავრებზე გამოიყენა, — 1965 წელს ორბიტაზე ატომურგულიანი“ ექსპერიმენტული თანამგზავრი SNAP-10A პირველად ამერიკელებმა გაუშვეს.

60-იანი წლებში სსრკ-მა UC-A/VC-PI-ის სერიის საზღვაო კოსმოსური დაზვერვისა და პასიური რადიოტექნიკური დაზვერვის თანამგზავრების შექმნა დაიწყო. ყველა მათგანზე ენერჯიას კომპაქტური ატომური რეაქტორი გამოიმუშავებდა.

კოსმოსში ატომური ენერჯია არა მხოლოდ სამხედრო მიზნით გამოიყენება. ატომური გული“ აქვს მარსზე მყოფ მარსშავალ Curiosity-სა და „ვოიაჯერის“ სერიის კლდეით თანამგზავრებს.

რიონით კორდ ქუთაისში?

რიონის კალაპოტი ქუთაისში

საქართველო მდინარია მდინარეებით, მაგრამ სა-
ნაოსნოდ ახლა არც ერთი არ გამოდგება. სულ სხვა
მდგომარეობა იყო საუკუნეების წინ და განსაკუთრე-
ბით დასავლეთ საქართველოში, სადაც ტერიტორიის
დიდი ნაწილი ტყეებს ეკავა და წყალუხვობით გამო-
ჩეულ რიონს მტერი თუ მოყვარე ქვეყანაში შემოდ-
ვისთვის იყენებდა.

რიონზე მითური არგონავტების შემდეგ 1046 წელს
ვიკინგებმა გამოცურეს და მდინარეს დინების სანინა-
აღმდეგოდ თავიანთი დრაკარებითა თუ შნეკებით სო-
ფელ ბაშაშდე (სამტრედიის რაიონი) ამოჰყენენ. ირან-
ოსმალეთის მეორე ომის დროს კი ოსმალებმა რიონით
აღმოსავლეთ საქართველოში დამატებითი ძალების
გადაყვანა სცადეს და მდინარეში თავიანთი ხომალ-
დები შემოიყვანეს.

იტალიელი მისიონერი არქანჯელო ლამბერტი
(1631-49 წლებში საქართველოში ცხოვრობდა) წერდა:
„თურქებს სურდათ ფაზისით ჩქარა და ნაკლები ზარა-
ლით გაეგზავნათ თავისი ჯარები ირანისკენ. ამ განზ-
რახვით გაგზავნეს თავისი გალერები ფაზისში. ხოლო,
როგორც კი გალერები მოუახლოვდნენ ქუთაისს, მათ
დახვდათ თოფებით შეიარაღებული ჯარი ქართველე-
ბისა, რომელიც ჩაესაფრა სადაც უფრო ვიწრო იყო
მდინარე და ისე ძლიერად დაუწყო თურქებს თოფის
სროლა ორსავე ნაპირიდან, რომ აიძულა ისინი მაშინ-
ვე თავი დაეხებებინათ თავისი განზრახვის შესრულე-
ბისთვის“.

ოსმალებმა ვიკინგებისგან განსხვავებით რიონზე
აღმა ცურვისას ჯარით დატვირთული ხომალდების
გამნვე ძალად ცხენები გამოიყენეს, რისთვისაც ფლო-
ტი ყოველმხრივ მოშადებული იყო.

არგონავტების „გალერა“

კახაბების „ჩაიკა“

„რედუტ-კალუში კომენდანტის ჩამოსვლა“
— გრიგოლ გაგარინის ნახატი

საქართველო
საქართველო

გამწვეი ცხენების ტრანსპორტირებისთვის ოსმალ მეზღვაურებს რამდენიმე ათეული სპეციალური სატვირთო გემი — at gemisi (იგივე პალანდარია) მყავდათ.

მდინარეზე ცურვის თავისებურებათა გათვალისწინებით კი ფლოტის შემადგენლობაში დიდძალი სხვადასხვა ზომის საზღვაო-სამდინარო მცურავი საშუალება შედიოდა, რომლებიც ნაპირთან ახლოს ირიბი იალქნის გამოყენებით დაცურავდნენ, ხოლო მდინარეში შესვლისას ანმა იხსნებოდა და ცურვას ნიჩბები ან ცხენების ძალა უზრუნველყოფდა.

XV საუკუნის ბოლოდან შავ და აზოვის ზღვებში თურქულ ქალაქებსა თუ ციხეებზე უშიშროება თავდასხმებით კახაკებმა სახელი გაითქვეს. XVI საუკუნის მეორე ნახევრიდან ზაპოროჟიელი და დონელი კახაკების ლაშქრობებმა თითქმის ყოველწლიური ხასიათი მიიღო და კავკასიის სანაპიროსთან ცურვისას ზოგჯერ საქართველოშიც შემოდიოდნენ.

1610-იან წლებში ერთ-ერთი ლაშქრობის შემდეგ დაახლოებით 2 ათასი კახაკი ოდიშის სანაპიროს მოადგა და იმერეთის მეფესთან შესახებედნენ 40 კახაკი თავიანთი „ჩაკით“ მდინარე რიონს აუყვა.

XIX საუკუნის დასაწყისში საქართველოში რუსების ჯარების შემოსვლით რიონის სანდინარო-სატრანსპორტო მნიშვნელობამ ბევრად მოიმატა. იმ დროს, როცა ფოთი თურქების ხელში რჩებოდა, რუსებს კავკასიაში დამხმარე ძალების, საბრძოლო საშუალებებისა და პროვიანტის შემოსატანად პორტი სჭირდებოდათ.

1804 წელს რუსებმა მდინარე ხობის შესართავთან

ახლანდელი ყულევის ადგილზე მინის რედუტი მოაწყვეს და დასახლებამ რედუტ-კალეს სახელი მიიღო. რედუტ-კალე პორტი არ იყო და რიეიდის დანიშნულებას ასრულებდა, სადაც ყირიმიდან შემოსული სატრანსპორტო გემები ნაპირიდან დაახლოებით 6,5-9 მ-ის დაშორებით ლუზას უშვებდნენ და ნაპირზე გადასაზიდვით ნაგებს გადასცემდნენ. შემდეგ იწყებოდა სახმელეთო გზა. ურმებს ტვირთი რედუტ-კალედან 13 კმ-ით დამორებულ და რიონის მარჯვენა ნაპირზე მდებარე სოფელ ნაბადაში აგებულ სიმაგრე რიონსკამდე გადაჰქონდათ. რიონსკამდე ტვირთი ადგილობრივ მცხოვრებთა ბრტყელონა ნაგებზე გადაჰქონდათ და სოფელ ბაშამდე ან ვარციხემდე (ბაღდათის რაიონი) ეზიდებოდნენ. ეს საქმე რიონისპირა მოსახლეობის შემოსავლის წყაროდ იქცა. ნიკო ნიკოლაძის მონაცემებით რუსების სახმელეთო ტვირთის გადაზიდვით არანაკლებ 200 ნაეი იყო დაკავებული. ნაგები სიგრძეში 17 მ-ს აღწევდა და სრული დატვირთვისას წყალზედომი 1 მ-ს არ აღემატებოდა, ხოლო ტვირთამწეობა 800-დან 1500 კგ-მდე მერყებოდა.

1805 წელს ცხენისწყალის რიონთან შეერთების ადგილზე სოფელ მარანთან (ახაშის რაიონი) რუსებმა ახალი სიმაგრე ააგეს და იქ საგუშაგოსთან ერთად სურსათის საწყობი განათავსეს. დინების საწინააღმდეგოდ რიონსკამდე მარანამდე ცურვას ნაგები ტვირთი 5-6 დღეს ანდომებდნენ, ხოლო უკან დაბრუნებას 2 დღე სჭირდებოდა. ცურვას სირთულეები არ აკლდა — დინების სიქარი, ყორომები, კალაპოტის ცვილილება, აგრეთვე წლის ნამოღებული ხეები, მინა თუ ქვები, მენავეებს ბევრ დაბრკოლებას უქმნიდა.

წყალბოლ ადგილებში, სადაც ცურვა შეუძლებელი იყო, ნაევებს ტვირთიანად ხელით მიათრევდნენ. მდინარეზე აღმა ცურვისას გამწვევი ძაღვის მოვალეობას მეტწილად მენავეები ითავსებდნენ. ეს ძველი და პრობმატურად საქმე იყო, როსთვისაც მენავე ნაპირიდან გადმობრლი ხეების ტოტებს იშველიებდა, ხოლო იქ, სადაც ამის საშუალება არ იყო, დატვირთულ ნაეს ქაზინო მიათრევდა. ასე კი ერთ სთ-ში 1 კმ-ზე ცოტა მეტის ვაფლა ძლივს ხერხდობოდა.

საკმაოდ რთული სატრანსპორტო პროცესის ვასამარტყევილად საქართველოს მთავარმმართველ ჰაელ ციციანიის ბრძანებით ფოთის გვერდის ავლით გაიჭრა პატარა არხი, რომლითაც რედუტ-კალე ხობის-ფლითა და ციკით სოფელ ქალაქიდითან რიონს დაუკავშირდა. თურქების ზურგში მოქცეულმა ქალაქიდიმ სტრატეგიული მნიშვნელობა შეიძინა და მის დასაცავად რუსებმა იქ 350-კაციანი გარნიზონი ჩააყენეს.

რიონზე ნაოსნობის დაწყებამ ნავმშენებლობაც გამოაცოცხლა. სოფელ ვარციხესთან დონდელმა კაზაკებმა ნავსაშენი გამართეს, სადაც იალქნიან 12-ნიშბიან (პატარა) და 20-ნიშბიან (დიდი) ნაევს ავებდნენ. პატარა ნაევი 3-გვირვანქანი (65 მმ-იანი), ხოლო დიდები კი 6-გვირვანქანი ფლაკონტებით (90 მმ-იანი) იყო აღჭურვილი. ნაევი ზღვაში იალქნებით და მდინარეში კი ნიშბების დახმარებით დაცურავდნენ.

ყირიმის ომის (1854-55 წლები) დაწყების წინ კაზაკებმა ვარციხეში 16 ნაეი ჰყავდათ, მაგრამ 9 მათგანი დაკარგეს. დარჩენილი 2 დიდი და 5 პატარა ნაევით სოფელ ქალაქიდიდან კაზაკებმა რიონის ფლოტილია ჩამოაყალიბეს. ფლოტილის დანიშნულება ბათუმსა და რედუტ-კალეს შორის თურქულ სიმაგრეებზე საეკვიპისა და დამხმარე ძალების მისოდების მოშლა და პატარა-პატარა სადესანტო რაზმების გადასხმა იყო. მცირერიცხოვნობის მიუხედავად, რიონის ფლოტილიამ ეფექტური მოქმედებებით თურქებს მძიმე დარტყმები მიაყენა და სანაპირო ზოლში, ფაქტობრივად, ნაოსნობა მოშალა. თურქული საფოსტო თუ სატვირთო გემები ცურვას მხოლოდ ორთქლმავალ გემებზე ბუქსირით ჩაბმულები ბედავდნენ.

ზღვაზე დაკვირვებისა და კავშირის კარგი სისტემით კაზაკები საფრთხიდან თავის დახსნას ყოველთვის ახერხებდნენ.

უგზობა დასაღვლეთ საქართველოში დიდ სირთულეებს ქმნიდა და მისი გაუმჯობესებით უპირველესად სამხედროები იყვნენ დაინტერესებული.

რიონზე არსებული მდგომარეობის შესასწავლად მეფისნაცვალ ალექსანდრ ბარიატინსკის განკარგულებით 1857 წელს შეიქმნა კომისია, რომელსაც სათავეში ქუთაისის ყოფილი სამხედრო გუბერნატორი, პოლკოვნიკი ნიკოლაი ივანოვი ჩაუდგა. კომისიის მუშაობაში ასევე მონაწილეობდა კავკასიის არმიის მთავარი შტაბი.

კომისიის მონაცემებით რიონში გუბინსკის ჩადენების ადგილდანი (სოფელი ბაში) ზღვაში მიერთების ადგილამდე 102 ვერსზე (დაახლოებით 110 კმ) ყველაზე მცირე წყლის დროსაც კი ფარვატერის სიგანე 10-15 საფეი (21-32 მ) და სიღრმე 4-26 ფუტი (1,2-8 მ) იყო. ასევე აღნიშნული იყო ის ადგილები, სადაც ფარვატერი 10-17 მ-მდე და წყლის სიღრმე 1,0 მ-მდე მცირედავდა.

კომისიამ რიონზე ნაოსნობის ვასახსნულად 1856 წელს ოდესაში დაარსებული კერძო სანაოსნო კომპანია „როსიისკოე ობშჩესტვო პაროხოდსტვორსკი ტოტმალ გოვლ“ მოიწვია. საზოგადოების დირექტორს მსკინსკი ლაი ნოვოსელსკი დეტალეს გაეცნო და თავის პირობები წამოაყენა. ის ჰპირდებოდა რიონის გაყოლებას ჯეყვლან მაღაზიების გახსნას, ხოლო ფოთში, სამტრედიასა და სუციქკაში (აბაშის რაიონი სოფელი სუჯუნა) ნავსადგურების მოწყობას. ამ ორ უკანასკნელში ღია ტომის მუნებების აგება იყო ჩაფიქრებული. ნიკოლაი ნოვოსელსკის ბრძანებით 1857 წელს დაიწყო რიონის სოლოლტის გასუფთავება, რათა მასზე მოცურავე გემებს საფრთხე არ შექმნოდათ.

1858 წლის მაისში ოდესურმა საზოგადოებამ რიონზე ნაოსნობის თანხმობა მიიღო და ფოთსა და სოფელ ორპირს (სამტრედიის რაიონის სოფელი საჯავახო) შორის ცურვას 110 ტ წყალწყეის სანიჩზე, ბორბლებიანი, საბუქსირო ორთქლმავალი გემი „აკერმანი“ შეუდგა. საზღვაო გემებისგან განსხვავებით სამდინარო გემს განიერი, ბრტყელი ფსკერი და პატარა წყალჯდომი აქვს. 33,5 მ სიგრძის „აკერმანის“ წყალჯდომი 1 მ-ს არ აღემატებოდა და მაქსიმალური სიქსარე 7 კვანძი ჰქონდა, თუმცა რიონზე ცურვისას, ალბათ, 4-4,5 კვანძზე მეტ სიქსარეს ვერ ახერხებდა.

1863 წელს რიონში ახალი გემი — სევასტოპოლში აგებული, ორგემბანიანი, სანიჩზე, ბორბლებიანი, სამგზავრო-საბუქსირო ორთქლმავალი „კინაზ ბარიატინსკი“ გამოჩნდა. სიგრძეში „აკერმანზე“ თითქმის 10 მ-ით მეტ „ბარიატინსკის“ 9 კვანძის ჩვენება შეეძლო,

ვიკინგების დრაკარი

მაგრამ რიონის ფარვატერის სირთულის გამო ასეთ სიჭარბეს ვერ განავითარებდა.

1860 წელს ნოვოსელსკიმ ფოთსა და ორპირს შორის სამგზავრო-საფოსტო მიმოსვლაზე დამატებით ვადღებულელები იკისრა, რისთვისაც ორი წლით სესხვად 140 ათასი რუბლი აიღო. სესხის ფრული დაფარვა არ მოხერხდა, მაგრამ ნოვოსელსკიმ იმდენი მაინც შეძლო, რომ 1864 წელს რიონზე ნაოსნობის უფლება თავისი ვალებით ოდესელ მეორე გილდიის ვაჭარს, სუფორცოვს გადაულოცა. მასობის საზღვაოდობის ახალი მფლობელი მდგომარეობის გამოსწორებას შეეცადა და რიონის ფლოტს 1868 წელს 15 ტ წყალწყის სამგზავრო ორთქლმავალი კატარა „ნადევდა“ შემატა.

1869 წლისთვის რიონზე გემების მიმოსვლის განრიგი ახტ გამოიყურებოდა: ფოთიდან გასვლა სამშაბათს, სუთშაბათს, პარასკევსა და შაბათს დღის 7 სთ-ზე, ხოლო ორპირიდან კი — ოთხშაბათს, პარასკევს, შაბათსა და კვირას დღის 8 სთ-ზე. დილით დანყებულ რეისები ჩვეულებრივ შუადღისას მთავრდებოდა.

საბმელით გზასთან შედარებით რიონზე მგზავრობა ბევრად მოსახერხებელი იყო, მაგრამ მოსახლეობაში მაინცდამაინც დიდი პოპულარობით არ სარგებლობდა. მიზეზი, ალბათ, სიღარიბე და მგზავრობის მაღალი ღირებულება იყო. ფოთიდან ორპირამდე მგზავრობა I კლასის კაუტით — 4 რუბლი, III კლასით კი I რუბლი და 75 კაპიკი ღირდა. პირიქით, ორპირიდან ფოთამდე მგზავრობა I კლასი — 3 რუბლი და III კლასი კი I რუბლი უფლებოდა. მოსახლეობისთვის ეს დიდი თანხა იყო, როცა პური 5 კაპიკი, ხოლო ვირვანჯი ხარისხიანი ფქვილი (დაახლოებით 0,5 კგ) 6 კაპიკი ღირდა.

1873 წელს ფოთამდე რკინიგზის გასასრით რიონმა სანაოსნო ღირებულება დაკარგა და მასზე გემების მიმოსვლა შეჩერდა, თუმცა გამოიციხული არ არის, რომ მიზეზი დაბალი შემოსავლებიც იყო. მართალია, მდინარეზე ნაოსნობა შეწყდა, ფარვატერიც არ იმშინებოდა, მაგრამ გემების ცურვა ერთხანს კიდევ შესაძლებელი იყო. 1877 წელს თურქეთთან ომის წინ ფოთიდან ორპირამდე საბუქსიერ გემმა ორი ბარგი აიყვანა.

1918 წელს რიონზე ნაოსნობის აღდგენასა და სამხედრო ფლოტის შექმნის საქითხს დამოუკიდებელი საქართველოს რესპუბლიკა დაუბრუნდა. ეს პოლიტიკურმა ვითარებამ განაპირობა, მაგრამ მთავ-

რობა ამის დამტკიცებას ეკონომიკური მოსაზრებებით ცდილობდა და არგუმენტად რიონში კიდევ რვაოდენობით დარჩენილ კატარებსა და მარტებს ასაყენებდა. ნაოსნობის აღდგენის წინა პირობად კი მდინარის ფარვატერების შესწავლა, სიღრმეების გაზომვა და საჭირო ადგილების გაღრმავების აუცილებლობა დადგა. მასათვის აუცილებელი ტექნიკური საშუალებები კი ფოთის პორტს შეჭრდა, მაგრამ რუსული ოკუპაციის გამო მაშინ ამ ინიციატივის ბოლომდე მიყვანა არ მოხერხდა.

20-იანი წლების პირველ ნახევარში რიონზე სამგზავრო-სატვირთო ცურვის აღდგენა გადაწყდა, კეთდებოდა მისი ტექნიკურ-ეკონომიკური და მოსალოდნელი ეფექტურობის გათვლები. საკითხით საქართველოს იმდროინდელი კომუნისტური ხელისუფლებაც დაინტერესდა და 1926 წლის იანვარში რიონზე ნაოსნობის აღდგენის საქითხს შესასწავლად საგანგებო კომისია შექმნა. კომისიის გაანგარიშებით მდინარეზე მარტები სახის 22 ნავსადგურის აგება იქნებოდა საჭირო, რასაც სჭირდებოდა ფული, რომელიც სოფლებსა და ქალაქებს მტვირთვით უნდა გაეკლათ.

სამგზავრო-სატვირთო გადაზიდვებისთვის 350 მგზავროსა და 6 ათასი ფუთი (დაახლოებით 100 ტ-მდე) ტვირთის ტევადობის 2 გემის გამოყენება იყო დაგეგმილი. კომისია მარგანეცის გამოკლებით წლიურად 26 მლნ ტ-ის გადაზიდვას ვარაუდობდა, რისთვისაც საბუქსიერ გემებისა და 4 სატვირთო ბარგის (ტვირთამშენობა დაახლოებით 200 ტ) შექმნა საკმარისად ჩათვალა.

იმ წლებში საქალაქთაშორისო სამგზავრო ავტოტრანსპორტი ჯერ კიდევ არ იყო და ამის მოუხდევად სამდინარო ტრანსპორტი მგზავრობის სიმრავლით არ გამოირჩეოდა. მაგალითად, 1931 წლის 10 თვეში სულ 7 ათასი მგზავრი გადაიყვანეს — ეს ძალიან დაბალი მაჩვენებელია და სამგზავრო გადაზიდვებს თავიდანვე ნამგებთან მდგომარეობაში ჩააყენებდა.

30-იანი წლების დასაწყისში რიონზე ფოთიდან სოფელ კოდრამდე (აბაშის რაიონი) ჯერ კიდევ დაცურავდნენ ძველი გემები „შალვა ელიავა“ და „პირმშო“.

მომდევნო წლებში რიონზე აგებულმა ჰიდროტექნიკურმა ნაგებობებმა მისი, როგორც სამდინარო-სატრანსპორტო მაგისტრალის მნიშვნელობა მეტად შეამცირა და ნაოსნობაც შეწყდა.

თეზურ ჩანაწერი

გერმანული მხატვრის თეოდორ ვეზერის გრაჟურა ფოთის პორტი 1878 წ.

ბიოლოგიური იარაღი: XXI საუკუნის მთავარი საფრთხე

(დასასრული, დასაწყისი იხ.
„არსენალი“ N15, 2013)

ნანალი მეორე

ბიოლოგიური იარაღის ნარმოება აშშ-ში

ორი სუპერსაბელმნიფო – საბჭოთა კავშირი და ამერიკა ბიოლოგიური იარაღის შექმნაში ერთმანეთს არ ჩამორჩებოდნენ. აშშ-ში სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელი-სანარმოო სამუშაოები განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ გააქტიურდა. ამის მიზეზად ამერიკის ხელისუფლებაც, საბჭოთა პოლიტიკოსი არ იყოს, „ციე ომს“ ასახელებდა.

1975 წელს აშშ-ის პრეზიდენტმა ჯერალდ ფორდმა ცენტრალური სადაზვერუო სააგენტოს (ცსს) საქმიანობის შემსწავლელი რამდენიმე კომისია შექმნა. ერთ-ერთ კომისიას სენატორი ჩერჩი ხელმძღვანელობდა. საიდუმლო დოკუმენტების შესწავლის შემდეგ სენატორების გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა.

ერთი განსაკუთრებით საიდუმლო ოპერაცია ბაქტერიოლოგიური იარაღის გამოყენებისთვის მზადყოფნას ეხებოდა. გაირკვა, რომ ცსს გეგმავდა კონგოს (ამჟამად ზაირის) ერთ-ერთი პოლიტიკური პარტიის

ხელმძღვანელის, პატრის ლუმუმბას ლიკვიდაციას ბაქტერიების გამოყენებით. ამ ოპერაციას, რომლის ჩატარების სიტყვიერი ბრძანება უშუალოდ აშშ-ის პრეზიდენტმა დუაიტ ეიზენჰაუერმა გასცა, საერთო ხელმძღვანელობას ცსს-ს დირექტორი ალენ დალესი უწევდა. ლიკვიდაციის გეგმა ითვალისწინებდა ისეთი მეთოდების გამოყენებას, რომ ამერიკის სპეცსამსახურების კვალი არ დარჩენილიყო. მომზადებული საშუალებები ლუმუმბას საქმელში იყვნენ ჩაყვარათ ან მის კბილის პასტაში მოეთავსებინათ.

ცსს-ს ოპერატიული სამართველოს უფროსს, რიჩარდ ბისელის მრჩეველს სამეცნიერო საკითხებში, განათლებით ბიოქიმიკოს ჯოზეფ შეიდერს, დაავალეს, გამოედებნა შესაბამისი ბაქტერიოლოგიური საშუალებები. ამგვარი სასიკვდილო ბაქტერიები (ტულერამიის, ბრუცელაოზის, ტუბერკულოზის, ციმბირის წყლულის და სხვ.) მრავლად იყო შენახული აშშ-ის სახმელეთო ჯარების ერთ-ერთ ქიმიურ ლაბორატორიაში. შრეიდერმა ერთი შეარჩია და 1960 წლის სექტემბერში თავად ჩაიტანა კონგოში.

პატრის ლუმუმბას უსაფრთხოებას გავროს ცისფერჩაფხუტჩანები იცავდნენ და მის გარემოცვაში შეღწევა ცსს-ს აგენტებმა ვერ შეძლეს. ამასობაში სინჯარაში მოთავსებულ მომავლედებულ ბაქტერი-

ოლოგოურ ნაერთს მოქმედების ვადა გაუვიდა და ამიტომაც შეიდეგმა 5 ოქტომბერს კონგო დატოვა. 1975 წელს მან ჩერჩის კომისიას განუცხადა, რომ გამოუყენებელია ვადაგასული ბიოიარაღი მდინარეში გადავადო. ამგვარად დასრულდა ეს გახმაურებული ოპერაცია და ბაქტერიების გამოყენება პოლიტიკური მკვლევებისთვის არ შეედა.

ექვევარება, რომ ამერიკელები ამის შემდეგაც აგრძელებდნენ ამ მიზნით მუშაობას, საინფორმაციო-კვლევითი და სანარმოო საქმიანობას. თუმცა ერთმა შემთხვევამ ნერტილი დაუსვა (ყოველ შემთხვევაში, ოფიციალური ინფორმაციით) აშშ-ში ბიოიარაღის შექმნის სამუშაოს.

1969 წელს აშშ-ის ერთ-ერთი სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიიდან შემთხვევით გამოტანილმა ბაქტერიებმა ახლო მცხოვრები ფერმერის ცხერის ფარა ერთიანად ამოწყვიტა. ამ ფაქტის გახმაურების შემდეგ აშშ-ის კონგრესმა ოფიციალურად აკრძალა ბიოლოგიური იარაღის წარმოებაზე მუშაობა. თუმცა რუსეთის მასშტაბით დღესაც თავგამოდებით იმეორებს კა-გა-ბემი თითქმის ოცდაერთი წლის წინ შექმნილ ერთ დეზინფორმაციას.

საბჭოთა-რუსული პროპაგანდის მტკიცებით, 1980 წელს აშშ-მა კუბის წინააღმდეგ ბიოლოგიური იარაღი გამოიყენა, რასაც დიდი მატერიალური ზარალი მოჰყვა. ამ ვერსიის თანახმად, ამერიკის დაზვერვას შეუსწავლია კუბის ეკონომიკა, დაუდგენია, რომ ძირითად საექსპორტო შემოსავლებს ფიდელ კასტროს რეჟიმში შაქრის ლერწმისა და ღორის ხორცის ექსპორტით იღებდა. ამიტომაც აშშ-ის ცენტრალურ სადაზვერვო სააგენტოს კუბაზე ფართულად გაუერთიანებელი ღონისძიება და შაქრის ლერწმის ინფექციური დაავადების გამოწვევი ბაქტერიები. კა-გე-ბესა და კუბის სპეცსამსახურის მტკიცებით, ამერიკელებმა მომაკვინებელი ბაქტერიებით დაავადებული კილოები ჰავანის აერო-პორტში გაუშვეს. ამის შედეგად, როგორც ამ ვერსიის აქტიური მხარდამჭერები აცხადებენ, კუბაში ღორები სულ განკვეტილან, ხოლო შაქრის ლერწმის მოსავლის 80% განადგურებულია.

გაუცხვავა ამერიკაში

გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში ამერიკაში ბაქტერია საბჭოთა საზღვრო-ბიოლოგიური კვლევების ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, ინსტიტუტ „ბიოპრეპარატის“ დირექტორის მოადგილე, ყაზახი პროფესორი კენატან ალიბეკოვი. მან კუნძულ კოზროფენის და სტეპნოვოგორსკის საიდუმლო სამეცნიერო-სანარმოო პროგრამებში ამერიკის ხელისუფლებას გაუჩილა.

მთირა ღონისძიება: კენატან ალიბეკოვი, დაიბადა 1950 წელს ყაზახეთში. 1975 წელს დაამთავრა ტომსკის სამედიცინო ინსტიტუტის სამხედრო ფაკულტეტი ეპიდემიოლოგია და ინფექციურ დაავადებათა საეციალოში. სახელმწიფო განაწილებით მუშაობა დაიწყო სსრკ-ის მინისტრ-

თა საბჭოსთან არსებულ მთავარ სამმართველო „ბიოპრეპარატში“, რომელიც საბჭოთა ბაქტერიოლოგიური იარაღის შექმნისა და მისგან განსხვავების საიდუმლო პროგრამებს ხელმძღვანელობდა. ალიბეკოვს თავბრუდამხვევი კარიერა ჰქონდა: 31 წლისა გახდა ამ სისტემაში შემავალი ერთ-ერთი ინსტიტუტის დირექტორი, ხოლო 36 წლისა მთავარი სამმართველოს მთელი სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების ხელმძღვანელი იყო. 1988-1992 წლებში უკვე უფროსის პირველი მოადგილის პოსტი ეკავა (ამ დროს „ბიოპრეპარატის“ წლიური ბიუჯეტი 200 მლნ მანეთი და რამდენიმე ათეული მლნ დოლარი იყო). სამხედრო წოდება – პოლკოვნიკი.

ალიბეკოვმა ისარგებლა მამინდელი ქალისით და 1992 წელს ლეგალირად, ვითომდა სამეცნიერო მიუღონებით გაემგზავრა აშშ-ში, სადაც სამუდამოდ დარჩა. თუმცა ეს უფრო გაქცევა იყო, რადგანაც მას უცხოეთში არავინ გაუშვებდა და არც პოსტსაბჭოთა სივრცეში დატოვებდა ცოცხალს.

იქ შეიცვალა გვარი და კენ ალიბეკი გახდა. დანამდეილებით შეიძლება ითქვას, რომ მისი გამგზავრება ამერიკის დაზვერვის ორგანიზებულს იყო.

ხოლო დრომდე იყო ვიწრო მეცნიის უნივერსიტეტთან არსებული აშშ-ის ბიოლოგიური უსაფრთხოების ეროვნული ცენტრის დირექტორი და ამავე უნივერსიტეტის პროფესორი. 1994 წელს აშშ-ის კონგრესმა „მსოფლიოში მშვიდობისათვის ბრძოლაში შეტანილი უდიდესი წვლილისთვის“ საეციალური მედლით დააჯილდოვა. „ბაქტერიოლოგიური ტერორისთვის საფრთხის“ თემაზე ლექციებს კითხულობს ვესტ-პოინტის სამხედრო აკადემიაში, ჰარვარდის და პრინსტონის უნივერსიტეტებში. არის რამდენიმე წიგნის ავტორი.

2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტების შემდეგ, როცა მიელი ამერიკა „ბიოლოგიურ შეტევას“ ელოდა, კენ ალიბეკი აშშ-ის კონგრესის წინაშე მოხსენებით გამოვიდა. მისი განცხადებით, დღეისთვის 70-ზე მეტი სასიკვდილო ვირუსი შეიძლება გამოიყენონ როგორც ბიოლოგიური იარაღი.

კენ ალიბეკი წლებია ხელმძღვანელობს ამერიკულ კომპანია „მაქსელ ბიფარმას“ და აგრძელებს სამეცნიერო-კვლევით მუშაობას.

2007 წლის გაზაფხულზე მან უკრაინის ქალაქ ბორისპოლში (ალიბეკოვის განცხადებით, ერთ-ერთი

„ლიბა“

სამკურნალო გაერთიანება

სმსოკათლოგია

- ერექციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გახანგრძლივება
- ექვლა ხახის ხეშუაფური დარღვევის მკურნალობა
- ხეშუაფური წარმარებლობის მოლოდინის შიშის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე

მის: თაბუკაშვილის №19ა ☎ 890 32-21-21; 32-21-21, 72-59-39

www.league.ge

კანდიდატურა საქართველოც იყო, თუმცა რამ შეუძლებელი ხელი, უცნობია) დაიწყო 61 მლნ დოლარის მოცულობის ინვესტიციის განხორციელება, კერძოდ, კარდიოლოგიურ და ონკოლოგიურ სამეცნიერო-კვლევით ცენტრს აშენებს. დაჯილდოვდა შორეულ და არასტაბილურ 1992 წელს.

ამ-მ-ში ჩასვლისთანავე ალიბეგოვმა ამერიკელებს გაუშლია ყველა ის საიდუმლო პროგრამა, რომელზეც თავად მუშაობდა ან ინფორმაცია ჰქონდა. სხვათა შორის, ალიბეგოვი იმასაც ამტკიცებდა, რომ საბჭოთა სამხედროებმა ავღანეთის ომის დროს ბაქტერიოლოგიური იარაღი გამოიყენეს.

ამერიკელების ზენოლის შემდეგ რუსეთის პრეზიდენტი ბორის ელცინი იძულებული გახდა 1992 წლის აპრილში სპეციალური განკარგულებისთვის მოენერა ხელი, რომლის მიხედვითაც რუსეთს უნდა შეენეცვია თავდასხმითი ბიოლოგიური იარაღის წარმოება. თუმცა ბიოიარაღის სამეცნიერო კვლევები და სანარმოო პროგრამები ფარულად კვლავ გრძელდებოდა.

ამჟამად რუსული ბაქტერიოლოგიური იარაღის შექმნაზე ისევ მუშაობენ ზაგორსკში, ეკატერინბურგსა (ყოფილი სვერდლოვსკი) და კიროვში განლაგებული სამეცნიერო-სანარმოო ლაბორატორიები.

ამერიკელები (ცდილობენ ის საფრთხე მაინც აიცილონ თავიდან, რაც ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში შემკვიდრებით დარჩენილი ბიოიარაღის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრებიდან და პოლიგონებიდან მოდის.

2002 წლისთვის ამ-მ-მა კუნძულ ვოზროფენიუს უზბეკეთის ნაწილზე დაასრულა სამუშაოები (რაც 6 მლნ დოლარზე მეტი დავადა) და მოახერხა ამ საფრთხის განეიტრალება. ამჟამად ყაზახეთიც ცდილობს ამგვარი ღონისძიებების გატარებას, რადგანაც არაღის ზღვაში ნავთობის დიდი მარაგი ევლდება. ამ-მ-ყაზახეთის პრეზიდენტების მოლაპარაკების შედეგად მიადნის შეთანხმებას სტეპნოვოროსკის სამხედრო-ბიოლოგიური კვლევების ცენტრის დახურვის შესახებ.

ბაქტერიოლოგიის მკვლევარი

პროფესორ ლევ ფიოდოროვის ინფორმაციით, რუსეთში, ვლადიმირის ოლქის ერთ-ერთ ქალაქში, დღესაც მოქმედებს საიდუმლო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, რომელიც მონინალმდეგის პირუტყვის (ძირითადად, ძროხების და ღორების) დაავადების გამომწვევ ბიოიარაღის შექმნაზე მუშაობს. რუსი მეცნიერები ცდილობენ ისე „გამოზარდონ“ ბაქტერიები, რომ აცრის მოუხედავად, ნებისმიერ ორგანიზმში შეიჭრნენ და იმუნური სისტემა დაარღვიონ.

ამ მიმართულებით სამეცნიერო კვლევების სპექტრი ძალზე გაფართოვდა. მონინალმდეგის ცოცხალი ძალის, ნათესებისა და პირუტყვის განადგურების „პროზაული“ მიზნების მიღწევის შემდეგ, რუსმა სამხედროებმა მეცნიერებს უფრო რთული ამოცანები დაუსახეს. ამჟამად რუსეთში განსაკუთრებით ვასაიდუმლოებულია კვლევები, რომლებიც მონინალმდეგის საბრძოლო ტექნიკის ან სანავის „შემშლელი“ ბაქტერიების და ვირუსების გამოყენებას ისახავს მიზნად.

წარმოიდგინეთ, უხილავი „დამშლელი“ ბაქტერიები ნთქავენ ტანკის ელექტრონიკულა ციას და მოკლე ჩართვას მომენტალურად მწყობრიდან გამოჰყავს

ერთ დროს ბიოლოგიური იარაღზე მომუშავე სამუშაო ლაბორატორიებიდან ზოგიერთი დღისთვის სამომხანად აკრძალული

საბრძოლო მანქანის მთელი ელექტრობა და ჩნდება ხანძარი. ან კიდევ, ავიზი, რომელიც საწვავი იყო, უცხად წყლით აღმოჩნდება სასვე. ნუ გაგიკვირდებათ, შეიძლება ესეც ბაქტერიების დამახსურება იყოს.

ეს სტაინსლავ ლემის ან აიზეკ აზიმოვის ფანტასტიკური ნოველიდან ნახესხები სოუფეტი არ გვერთოთ, ამ მიმართულებით სხვადასხვა ქვეყანაში ძვირად ღირებულ საიდუმლო სამეცნიერო კვლევები დღესაც მიმდინარეობს.

რა უნდათ ამერიკელებს თბილისში?

ეს კითხვა კვლავ აქტუალურია. „რიჩარდ ლუგარის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის კვლევის ცენტრში“ მოსალოდნელი სამივე პროცესი: ამერიკელები ბაქტერიოლოგიური იარაღის წარმოებას აპირებენ თუ ერთობლივი ზოგადი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაო ჩატარდება, ან მხოლოდ ბაქტერიოლოგიური იარაღისგან თავდაცვის საშუალებებს დაამზადებენ, საფრთხის შემცველობის თვალსაზრისით (თანაც საკმაოდ არასტაბილურ სამხრეთ კავკასიის რეგიონში) დიდად არ განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ამიტომაც ამერიკელების გადაწყვეტილება საყვარელი ლაბორატორია — სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე ამგვარი ლაბორატორიის თუ ინსტიტუტის აშენებით საკუთარ მოსახლეობას აცილებენ შესაძლო საფრთხეს. ჩვენ?

ბასიკ ალადაშვილი

ექსპერტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, უშიშროების ვადამდგარი პოლიკონიკი

ომის სამხუხარო ბალანსი

ამ სათაურით პოლონურმა ჟურნალმა HISTORIA-მ 2013 წლის 5 მაისის ნომერში დაბეჭდა ჟურნალისტისა და ისტორიკოსის მაცეი ვოიტჩინსკის წერილი, სადაც გაანალიზებულია ის საეკონომიკური შედეგები, რომლითაც პოლონელი ხალხისათვის მეორე მსოფლიო ომი დასრულდა.

1945 წლის 7 მაისს გენერალმა ალფრედ იოდლმა გენერალ დუაიტ ეიზენჰაუერის შტაბში გერმანიის უპირობო კაპიტულაციის მოანერგა ხელი. მეორე დღეს, გვიან საღამოს, მარშალ გიორგი ჟუკოვის შტაბში მსგავს დოკუმენტს ხელი მოაწერა ფელდმარშალმა ვილჰელმ კეიტელმა. ეს განმეორებითი ცერემონიალი სტალინის კატეგორიული მოთხოვნით გაიმართა, მას სურდა, მთელ მსოფლიოს დაეანება საბჭოთა კავშირის დიდი როლი პიტლერული გერმანიის დამარცხებაში. ამ დროს მოსკოვში უკვე 9 მაისი იდგა. ამიტომ იყო, რომ ომის შემდგომი რამდენიმე ათეული წელი ომის დასრულების სახეიმო თარიღს მოსკოვის დროის შესაბამისად მორჩილად 9 მაისს აღვნიშნავდით.

ისე, კაცმა რომ თქვას, საზეიმოდ გვემართა საქმე?! გვექონდა: საბჭოელებმა აქედან გაყარეს გერმანელები, რომლებიც ებრაელებს იმისთვის ხოცავდნენ, რომ თავადაც ებრაელები იყვნენ და მათი პაპა-ბებიებიც. გერმანელები პოლონელებს იმიტომ ხოცავდნენ, რომ პოლონელები იყვნენ, თუმცა ზოგიერთ მათგანს სიცოცხლეს უნარჩუნებდნენ, რომ თვინიერი მუშახელი მყოლოდათ. უნდა გვეხეიმა, უპირველეს ყოვლისა იმიტომ, რომ Herrenvolk — „ბატონთა რასა“ დამარცხდა.

მაგრამ თუ ნიშნავდა ეს იმას, რომ პოლონეთმა ომი მოიგო?
არა.

1939 წელს, როცა ომი დაიწყო, ქვეყნის ფართობი 389 ათასი კვ.მ იყო, სადაც 35 მლნ კაცი ცხოვრობდა. ომის დასრულების შემდეგ ჩვენმა ტერიტორიამ 312 ათასი კვ.მ შეადგინა, ხოლო მოსახლეობამ კი 23 მლნ 900 ათასი კაცი.

ომი დაიწყო ჩვენი ტერიტორიული მთლიანობისა და ტერიტორიის დამოუკიდებლობის დასაცავად, თუმცა ვერც ერთ ამ მიზანთავანს ვერ მივაღწიეთ. ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, რომ ომი კი არ მოვიგეთ, ნაგავით. მაგრამ ჩვენი, გამარჯვებული, მხარეს ყოვნა არაფერს ნიშნავდა? პრიტანელებმა მადლობა გადაგიხადეს სამოკავშირეო ერთგულებისათვის და ასევე იმისათვის, რომ პოლონელებმა დიდი პრიტანეთის დასაცავად სისხლი გაიღეს. მათ გამარჯვების დღესასწაულზე ბრანილიელებიც კი დაპატიჟეს, ხოლო პოლონური არმიისათვის ადგილი არ მოიძებნა.

გენერალ მაჩეკს მათთან როგორც ბარმენს, ისე უნდა ემუშავა... საბჭოელებმა კი „გაგვიყვეს“ დამარცხებული გერმანელებისთვის ნართმეული სამხედრო რეპარაცია (ვითომ პოლონელთა პრეტენზია მათი ნილიდან უნდა დაეკავოფილებულიყო). ოღონდ მათ მანამდე საგულდაგულოდ „გაასუფთავეს“ გერმანიის ტერიტორია, რომელიც ომის შემდგომ პოლონეთს უნდა რგებოდა. ნახევარი ომამდელი ტერიტორიისა დაეკარგეთ იმ ქალაქებით, რომლებიც ისტორიულად

პოლონეთი მე-2 მსოფლიო ომის შემდეგ

ახალი საზღვრის მონყობა

პოლონეთის იყო — ლვოვის, ვილნიუსისა და გროდნოს მეთაურობით.

ახლა დემოგრაფიული დანაკარგების შესახებ. დიდი ხანია, რაც დაღუპულ პოლონელთა რიცხვი — 6 მლნ 28 ათასს საკამათია. ამ ციფრის მიღების მეთოდი ბულალტროლია, მაგრამ ეს მაჩვენებელი არ გულისხმობს უკრაინელ პოლონელებს ან ბელიორუს პოლონელებს, რომელთაც საბჭოური პასპორტები დაურიცგვ და ომში ნაიყვანეს.

სინამდვილეში დემოგრაფიული დანაკარგი გაცილებით მეტი იყო, რაზეც მეტყველებს ზემოთ მოყვანილი ციფრები. განსხვავება ომამდელსა და ომის შემდგომ მდგომარეობას შორის არა 6, არამედ 11 მლნ კაცს შეადგენს. ლაპარაკია არა მხოლოდ დახოცილებზე, არამედ ყველაზე, რომლებიც „გადაცვეთა საზღვარში“. თუმცა, მართალია, მათი ნაწილი პოლონეთში დაბრუნდა დასაღვლეითიდან, ნაწილი აღმოსაღვლეითიდან, თავიანთი სახლებიდან გამოიქცა, მაგრამ ეს მაინც 6 მლნ-ზე გაცილებით მეტია. ამ ომიდან ჩვენ გამოვედით ტერიტორიაჩამოჭრილები, დამცირებულნი და დამონებული

მაგრამ ყველაზე უარესი რამ პირველ წლებში მოხდა — ეს იყო გერმანელებისა და საბჭოელების დაგეგმილი პოლონური ელიტის მიზანიმართული განადგურება კატინში, პალმირში, პიასნიცში, მაუტკაუზენსა და კოლიმაში. დახოცილებს არ შეეძლოთ სამშობლოსთვის სარგებლობის მოტანა, ვერ ისწავლიდნენ მომავალი თაობისათვის, ვერ იმუშავებდნენ ღირსეულად. ამის შედეგს დღემდე ვიძკით, რამეთუ ომის შემდეგ სიცრუის, არამზადობისა და დანაშაულების შემცველი კომუნისტური სინამდვილის ნაწილი გავხდით.

ამიტომ ნამდვილად გასაკვირია, რომ მოუხედავად ასეთი შეტაკომებისა და ასეთი დანაკარგის, რომელიც მკორე მსოფლიო ომმა გამოიწვია ჩვენი ცხოვრების ყველა სფეროში, მაინც როგორღაც ვახერხებთ ფუნქციონირებას.

მაგრამ მე არ შემიძლია ვიზიემო ისეთი გამარჯვება, რომელიც სინამდვილეში დამარცხებაა.

შოაშადა შამბროსი პრიშკიაჰვილა

ფაშიზმზე გამარჯვებამი პოლონეთის არმიაში დიდძალი სისხლი გაიღო

წითელი ღრუბელი 1822-1909

„წითელი ღრუბელი“, ლაკოტის ტომის დიდი ბელადი, ერთადერთი ინდიელი იყო, რომელიც წინ აღუდგა ამერიკის მთავრობის სურვილს, მომხანის ტერიტორიაზე ახალად-მოჩენილი ოპიუმის საბადოებისა და მთავარი გზები გაეშავებინა.

დაიბადა 1822 წელს, მდინარე პლატონა, ახლანდელი ნებრასკაში. ახალშობილს მამა და ლუბა დაარქვეს. ტომით ლაკოტელი ოგალა ტომის იყო. დედამ ოგალა კავდა, მამა კი (ისიც „წითელი ღრუბელი“, რომელიც ადრე გარდაიცვალა) — გრიული.

„წითელი ღრუბელი“ ყოველგვარი სამხმკვიდრეო წოდების გარეშე აღიზარდა დედის ძის ოჯახში, გელად „კავამთან“.

ლაკოტების ბელადი

სიყრმის წლები ომში გაატარა, სხვა ოგალაებს — პაუნიას და კროუს ტომებს ებრძოდა. უკვე მოზრდილმა თავი გამოიჩინა ბრძოლებში. 1841 წელს ზიდაზისის უმთავრესი მეტოქე, კოია ოგალას ბელადი „დათვის ხარი“ მოკლა. ამან ოგალა მიუღი ორმოცდაათი წლით გაყო, მაგრამ „წითელი ღრუბელი“ თანდათან ლაკოტის ტომის ბელადად იქცა ტერიტორიულ ომებში პაუნებთან, შოშონებთან, კროვესა და უტებთან.

1865 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების არმიამ დაიწყო ე. წ. ბოზმენის გზის გაყვანა, რომელსაც ლაკოტის ხალხის ტერიტორიის შუაგულში უნდა გაეყოფოდა ფორტ-ლარამიდან (დღევანდელი უაიომინგი) მონტანის ოქროს საბადოებამდე. „წითელმა ღრუბელმა“ სიუები და შაიენები აიყოლია და გზის მშენებლები დაატყვევა, მათი მცველი ჯარისკაცები კი გაყარა. ამერიკელთა არმიის გარნიზონებს ინდიელთა თავდასხმის შუშვივი შიში გაუწნდათ.

„წითელი ღრუბლისგან“ მიყენებული ზარალი იმხელა იყო, რომ ამერიკის მთავრობამ ფორტებიც მიატოვა და გზის მშენებლობაც მოაწესრიგა. მოაწესრიგა და ფორტებიც ცეცხლს მისცეს, 1868 წლის 29 აპრილს „წითელმა ღრუბელმა“ ფორტ-ლარამის მეორე ზღვს მოანერგა ხელი. ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობამ პირობა დადო, რომ ბოზმენის გზის მშენებლობას შეწყვეტდა, ლაკოტებს კი მათივე მიწის — დღევანდელი სამხრეთი დაკოტის დასავლეთ ნახევრის — ხელშეუხებლობის გარანტიას აძლევდა, მათ შორის ბლექ-ჰილზის მონტანისა და უაიომინგის უმეტეს ნაწილზე.

ამის მიმდევარა „წითელმა ღრუბელმა“ იარაღი დაყარა. 1870 წელს საგაქრო შეთანხმების გასაფორმებლად ეამინგტონში ჩაიდა, შემდეგ კი უაით-რივერზე თავისივე

ერონოლოგია

- * 1822 დაიბადა მდინარე პლატონის ახლოს, თანამედროვე ნებრასკის ტერიტორიაზე.
- * 1841 მოკლა კოია ოგალას ბელადი „დათვის ხარი“.
- * 1842 თეთრკანიანებთან ომს ჩაუდგა სათავეში; ცოლად შეირთო „მშენიერი ბუ“.
- * 1866 ფორტ-ჟორნიანთან ამერიკელთა ოთხმოცკაციანი რაზმი გაანადგურა.
- * 1867 ინდიელები დამარცხდნენ ე. წ. ფურგონების ბრძოლაში.
- * 1868 ფორტ-ლარამში ხელი მოაწერა მეორე ზავს.
- * 1870 ჩაიდა ვაშინგტონში.
- * 1873 დასახლდა ნებრასკაში, თეთრკანიანთა მიერ დაარსებულ თავისივე სახელობის რეზერვაციაში.
- * 1876 ლითლ-ბიგჰორნის ბრძოლაში ლაკოტას, შაიენისა და არაპახოს მიერ პოლკოვნიკ კასტროს რაზმის დამარცხების შემდეგ დააპატიმრეს.
- * 1878 თავის ხალხთან ერთად პაინ-რიჯის რეზერვაციაში გადავიდა.
- * 1890 უუნდელ-ნისთან ბრძოლაში 150 ლაკოტა მოკლეს.
- * 1909 გარდაიცვალა 10 დეკემბერს პაინ-რიჯში, სამხრეთ დაკოტაში.

სახელობის რეზერვაციამ დასახლდა, ნებრასკაში. მშვიდობა დიდხანს არ გაგრძელდებოდა. „წითელი ღრუბლის“ ვაჟსა და მის თანამოაზრეებს თეთრებთან დადებული ხელშეკრულებები სძაგდათ, ამიტომაც ბრძოლის გასაგრძელებლად რეზერვაციიდან გაიქცნენ.

ლითლ-ბიგჰორნის შემდეგ

გენერალ ჯორჯ არმსტრონგ კასტრის ბლეკ-ჰილზის ექსპედიციამ 1874 წელს წრიულიეთის პლატოებზე ისევ ომი გამოიწვია. მართალია, „წითელი ღრუბელი“ „შმაგ ცხენს“, „მუდომარე ხარსა“ და სხვა სამხედრო ბელადებს არ შეერთებია 1876-77 წლებში, მაგრამ მაინც საპატიმროში ამოყო თავი, რაკი კასტრი და მისი ჯარისკაცები ლითლ-ბიგჰორნის ბრძოლაში დაეცნენ.

ლაკოტის ხალხის საბოლოო დამარცხების შემდეგ „წითელმა ღრუბელმა“ თავისი ტომი საშრეთ დაკოტაში, პაინ-რიჯის რეზერვაციამ დაასახლა, მაგრამ თავისი ხალხისთვის ბრძოლა არ შეუწყვეტია. 80-იან წლებში მან პაინ-რიჯის რეზერვაციამ ინდიელი აგენტის გადაყენება მოითხოვა სახელმწიფოს მიერ მონოდებული საკვებისა და საყოფაცხოვრებო ნივთების უსამართლოდ განაწილებისა და ინდიელთა საპოლიციო ძალების კონტროლის გამო, რაც აგენტის გადაყენებით დასრულდა.

რეზერვაციამ მყოფი ამერიკელთა არმიის რაზმების შიშით „წითელი ღრუბელი“ „სულუბის ცეკვის“ მოძრაობას არასოდეს შეერთებია, მაგრამ ვუნდედ-ნისთან 150 ლაკოტას სიკვდილს შეესწრო.

„წითელი ღრუბელი“ 1909 წლის 10 დეკემბერს გარდაიცვალა პაინ-რიჯის რეზერვაციაში. მართალია, მთელი სიცოცხლე მკვიდრი ამერიკელების წეს-ჩვეულებათა და მინების შესანარჩუნებლად იბრძოდა, მაგრამ სიკვდილამდე რამდენიმე წლით ადრე ის და მისი მუვლელ ქრისტიანებამ მოინათლენ და სახელებად ჯონი და მერი დაირქვეს.

ამერიკის არმიაში შეძლო და კორნის ვეჯუტი დრავუნთა მუების რაიონში მოიმწყვდია

წიგნი
გენერალის
გენერალის

მედვიანი კამპანია

● „წითელი ღრუბლის“ სამხედრო კამპანია ბოზმენის ვზის გაცეანის ჩასაძლეულად ყველაზე მედეგად იყო ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობასთან ინდიელთა ბრძოლის ისტორიამ. როგორც ლაკოტის მიწებზე ოქროსმადიებელთა და ახალმოსახლეთა ქარაგნები გამოჩნდა, „წითელმა ღრუბელმა“ მათზე თავდასხმა გააბშირა და გზის მმენებლები დაატყვევა. 1866 წლის დეკემბერში მან ვიცე-პოლკოვნიკი უილიამ ფეტერმანი და მისი ოთხმოცკაციანი რაზმი გაანადგურა ფორტ-ქირნთან, უაიომინგში.

გოაზებად ლეჰან ინსარჩიშ

შურნალი "ისტორიანი" ნარობიღანთ!

სიახლი

გრიგოლ აბაგიძის ისტორიული ტრილოგია

6 ტომიანი

ნოეზრის ნოეზრთან ერთად

"დიდი ლაე"

ნომი N 1

ნომის ფასი: 3ლ
330პაიზის ტომარ ღირ

272

სამელოპოლის დასაცავად სამურის კლდეს ციხესიმაგრეს აგებდნენ. ზოგჯერ ვაკე ამოწმდნენ. უსტყვისის კო მდენი. ციხესიმაგრეს საცნობო აფეთქების — ხაფხის, მდინარეს, ვეხისა და უფლ ტბალების დასაცავად ამოწმდნენ.

• ციხე კომპოზიციური კვ დელი კბენი. შვი ქოცის სამხ ჩაყვანდნენ. ავი მინიალინი შიგორ დიკის კარაღები

273

200-თან წლებში ციხე სიმაგრეები კარგი იყო დიკელი ციხეში, ციხეაღმა, მალე და დიდხელე შენობა, დამო (არ დილი) ციხეობდა. თუ შიშველებს ვარაუდობდნენ ციხის აფეთქების გრე ხარე, შიშ პარისბარ კვლების მიჯლი რიგი აღმშენებელი კარაბეჭილი, რომლებიც ექონო ვიდიდა. ამ თო-ლიდ შეპოვებოდა შიშველებზე შეტევა

ბახანაძე:

- 1 ციხეაღმა
- (სიდიდე დამო ციხეობდა)
- 2 ახრალი
- 3 კარე კვლი
- 4 შიდი კვლი
- 5 კარაბეჭი

დაუპირებელია!

ტორის ციხესიმაგრის ილია 200 დეე ვერ-ტელია. მეკობრეებს ველოდები სიკვდილ და ხაფხისს, მკვდარი ციხეხისა და, სეკ-რადელი, კომანდო-ის ტიპის უწყველი

274

ვერსიე შიშველები იდეალი დამოს სი ციხეებელი იყო. ვარშვი მისი ხელაღმართებელი წესები წყების სიხელე იყო. რაც უფრო ველოდები იყო, ვიცი-ბი. შიშ ახლის ციხეობდა წინამძღოლის სიმაგრეებში. ციხესი-მაგრის ვარშვი შეწყვიტა. ირველი შედეგად იმ-პევილი სიხელე, რაი ველოდის შიშველები დიხეებენი

275

მეკობრის ციხესიმაგრე ერთ-თი დიდხელე ხაფხისია. ამ 200-თან წლების შიშველებს ამოწმებ ციხეებელი ახრალიში. შიშველებს იდეალი ახრალი რომ არ ველოდო, შიშველებს ვარშ ველოდები სიმაგრეებში. შიშველებს ციხესიმაგრეს 3.5 კილომეტრის ვარშ ველოდო. შიშველებელი ერთადერთი ვარშ ველოდო და ამ ვარშველებელი იმი კარაბეჭი იყო.

276

ციხესიმაგრის აფეთქების იდეალი არ იყო. ვარი იქმნედი იმ-ტელია იდეალი. ვარშ ველოდო. შიშველებს არ დიდხელეობდნენ. რიხელი 200 წლის ტიპის ციხესიმაგრე იდეალი შიშველებს, შიშველებს შიშველებს კვლი-ტი შედეგად იდეალი დიდხელეობდნენ. სიმაგრე არ ველოდო, ტიპ ვარშვი, ციხე წყების და შიშვილი შიშვილი დიდხელეობდნენ. დამოწმებელი შიშველებს ტიპის ხაფხი შედეგი და იდეალი შიშველები (ხაფხი)

აირჩიე შესაფარისი იარაღი. ისროდე გუსტად
გააუმჯობესე შენი შაშხანის სიზუსტე
ინწავედე თოფისთვის საფანტის შერჩევას

სიახლე!

ფასი
29.⁹⁵ ლარი

335 მნიშვნელოვანი რჩევა ნაღირობის შესახებ

შეიძინეთ წიგნის მალაჩიები

წიგნები საბიძი მიზანით ფანტაზიის ბარებზე შტ: 0(32) 238 26 73, 0(32) 238 26 74 www.elva.ge

ლაკოტა

საქართველოში
შეხვედრის
მთაწარი

მას მერე, რაც კოსოვოში დამოუკიდებლობის დეკლარაცია გამოაცხადა, ჩრდილოამერიკელ ინდიელებს საკუთარი სახელმწიფოს შექმნის შანსი გაუჩნდათ.

2007 წლის დეკემბერში ლაკოტას ტომის ინდიელებმა გამოაცხადეს დამოუკიდებლობა აშშ-ისგან, უარი თქვეს 150 წლის წინ ვაშინგტონთან დადებულ ყველა ხელშეკრულებასა და აშშ-ის მოქალაქეობაზეც.

ხელშეკრულებებმა, რომლებზეც ხელი მოაწერეს 1851 წლიდან 1868 წლის ჩათვლით, ინდიელთა ომებს ბოლო მოუღეს. ისინი, კერძოდ, ითვალისწინებდნენ დამარცხებული ტომების უფლებების დაცვას აშშ-ის სუვერენიტეტის აღიარების სანაცვლოდ.

დამოუკიდებლობის დეკლარაციაში ლაკოტას ტომის წარმომადგენლები საკუთარ გადაწყვეტილებას სსნიან იმით, რომ ფედერალური მთავრობა სისტემატურად არღვევს 150 წლის წინ დადებულ ხელშეკრულებებს, რამაც გამოიწვია ამ ხალხის ფიზიკური, სულიერი თუ კულტურული განადგურება, მათი მიწებისა და რესურსების დაკარგვა.

ლაკოტას ქვეყნის შექმნის ოურიდიულ არგუმენტად მოყვანილია აშშ-ის კონსტიტუციის მე-9 სტატია, სადაც ლაპარაკია მიწაზე მფლობელობის თაობაზე დადებული ხელშეკრულებების უზენაესობა, აგრეთვე 1980 წლის ვენის კონვენცია საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და 2007 წლის სექტემბერში გაეროს მიერ მიღებული რეზოლუცია ადგილობრივი მოსახლეობის უფლებებზე. ამ რეზოლუციას ყველაზე აქტიურად აშშ-ის პრეზიდენტის, ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაცია ეწინააღმდეგებოდა.

თანამედროვე ინდიელების წინაპრები ამერიკაში ჩრდილო-აღმოსავლეთ აზიიდან 14 ათასი წლის წინ გადამოსახლდნენ. არაერთი ათასწლეული გრძელდებოდა ინდიელთა დასახლება ორივე კონტინენტზე და მათ მიერ ახალი მიწების ათვისება. ევროპულმა კოლონიზაციამ მათი ბუნებრივი განვითარება შეწყვიტა, ხოლო მათი დიდი რაოდენობა ფიზიკურად გაანადგურა, ზოგიერთი ტომი კი ტრადიციული ადგილებიდან გასახლებული და აშშ-ისა თუ კანადის რეზერვაციებში აღმოჩნდა.

აშშ-ის კონგრესის მიერ „ინდიელების გადასახლების შესახებ“ მიღებული კანონის თანახმად, 1830 წელს ისინი ატლანტის სანაპიროდან ოკლაჰომის შტატში დეპორტირებული იყვნენ, სადაც მათი ძირითადი ნაწილი შიმშილისა და ეპიდემიებისაგან დაიღუპა.

ოფიციალური ამერიკული მონაცემებით, ინდიელთა ომებში 1775-1890 წლებში 45 ათასი ადგილობრივი

მოსახლე დაიღუპა და ინდიელების საერთო რიცხვი კი 2-4 მილიონიდან XX საუკუნის დასაწყისისთვის 200 ათასამდე შემცირდა.

ლაკოტას ტომი სოუს ტომების ჯგუფში შედის. საცხოვრებელი ტერიტორია მოიცავს ჩრდილო და სამხრეთ კაროლინას, ნებრასკის შტატის დასავლეთ რაიონებს და ვრძელდება შტატ ვაიომინგის და მონტანის აღმოსავლეთ საზღვრებამდე.

ამერიკის მკვიდრი მოსახლეობა ყოველთვის დაკნინებული იყო. წინა საუკუნის 50-იან წლებში ინდიელები მათი რეზერვაციებიდან ქალაქებში გადასახლების წინააღმდეგ გამოდიოდნენ.

1960-70-იან წლებში კი წამოიწიეს უფრო მკაცრი ბრძოლა მათი კანონიერი უფლებების შეზღუდვის მცდელობებთან. იზრდებოდა იმ შტატთა რიცხვი, სადაც პაროტესტანტები ხელისუფლების მიერ მიწების გამოყენების თაობაზე არსებულ დარღვევებს. 1967 წელს ინდიელებმა პირველი გამარჯვება მოიპოვეს მინაზე და წყლის რესურსებზე უფლებების შესახებ საკითხის გადანეცილებლაში.

60-იანი წლების ბოლოსა და 70-იანი წლების დასაწყისში ინდიელთა და ხელისუფლებას შორის რამდენიმე შეტაკება მოხდა. 1969 წელს სან-ფრანცისკოს ყურეში კუნძულ ალაკატრასზე 78 ინდიელი დაუკითხავად დასახლდა და იქ 1971 წლამდე დარჩა, სანამ ძალით არ გამოყარეს.

1973 წლის 27 თებერვლს სანადირო თოვლებით შეიარაღებულმა „ამერიკელ ინდიელთა მოძრაობის“ 200-მდე წევრმა სამხრეთ დაკოტაში დასახლება Wounded-ში (ითარგმნება, როგორც დაჭრილი მუხლი) დაიკავა, სადაც XIX საუკუნის ბოლოს აშშ-ის არმიამ მათი წინაპრები — ტომი სოუს ინდიელები დახოცა.

აჯანყებულებმა სენატისგან მოითხოვეს ინდიელთა საქმეების ბიუროს მხრიდან ჩადენილ ბოროტმოქმედებათა გამოძიება და ასევე ინდიელთა ტომებთან

დადებული და აშშ-ის მთავრობის მხრიდან დარღვეული 371 ხელშეკრულების გადახდა.

კონფლიქტის რაიონში განლაგდნენ პრეტორიული რაზმები, ეროვნული გვარდიის და ფედერალური გამოძიების ბიუროს ქვედანაყოფები ჯაგმანტენიკასთან ერთად.

დასახლების ალყა 2 თვე გაგრძელდა და ამ ხნის მანძილზე 1 ინდიელი დაიღუპა, 3 დაიჭრა. ამ მოვლენების შესახებ მიელმა მსოფლიომ გაიგო, ხოლო ინდიელებმა ჩათვალეს, რომ მათი ამოცანა შესრულდა და 1973 წლის 8 მაისს იარაღი დაყარეს. მით უმეტეს, რომ შტატის ხელისუფლებამ პირობა მისცა, გადაეხედა ლაკოტასთან დადებული შეთანხმების პირობებისათვის, მაგრამ ეს დაპირება დღემდე არ შესრულებულა.

XXI საუკუნეში ლაკოტამ დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლა უფრო მშვიდობიანი გზით გადაწყვიტა, რაც დეკლარაციის მიღებით დადასტურდა.

ახლახან ტომის ბელადებმა გამოაცხადეს, რომ ლაკოტას მოქალაქეებს ექნებათ საკუთარი პასპორტები და მძღოლის მონმობა. ასევე გათავისუფლებული იქნებიან ყველა სახელმწიფო გადასახადისგან. ბელადები ასევე ამზადებენ სარჩლებს ყველა კომიტეტურ ორგანიზაციის „ნედლეულის უკანონო მოპოვების“, „მიწების დაუთმარებელი ძარცვისა“ და „ხალხის ცხოვრების უმძიმესი პირობების“ შესახებ.

ამ ჩანაფიქრის სერიოზულობის დამადასტურებლად ბელადებმა მიმართეს რიგი ქვეყნების საელჩოებს (ვენესუელა, ბოლივია, ჩილი, სამხრეთ აფრიკის კავშირი), რომ ინდიელთა სახელმწიფოს დამოუკიდებლობა აღიარონ.

ინდიელთა ოფიციალურმა წარმომადგენლებმა გადასცეს დამოუკიდებლობის დეკლარაცია აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტს.

მოამზადა მიძტორია ვახაბაშვილმა

XXI საუკუნეში ინდიელებმა დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლაში უარი თქვეს ძალადობრივ საშუალებებზე და უპირატესობა მშვიდობიან გზებს მიანიჭეს

კოსმოსური ნაბავსაყრელი

დაახლოებით ასე
გამოიყურება
დედამიწის
გარშემო ძველი
თანამგზავრებისგან
ნარმოქმნილი
ნავგაყვარული

ადამიანი განვითარებისკენ მიისწრაფვის, — იგონებს ახალ მანქანა-დანადგარებს, რომლებიც ყოფის გამარტივებასთან ერთად, სიახლის აღმოჩენასა და პროგრესის განვითარებაში ეხმარებიან. დედამიწისთვის ადამიანის საქმიანობა უკვალოდ არ რჩება, განსაკუთრებით გარემოს დაბინძურება კაცობრიობას დიდ პრობლემებს უქმნის. პარადოქსულია, მაგრამ ადამიანმა კოსმოსის დაბინძურებაც მოახერხა, სადაც აბსოლუტური ვაკუუმისა და ციური სხეულების გარდა სხვა არაფერია.

1957 წლის 4 ოქტომბერს სსრკ-მა კოსმოსში პირველი ხელოვნური თანამგზავრი გაუშვა. მას შემდეგ 5 წლის განმავლობაში ორბიტაზე უამრავი სამეცნიერო აპარატი, რაკეტა და კლევითი სადგური გავიდა. ყველაფერმა ამან დედამიწის გარშემო კოსმოსური სივრცე დააბინძურა.

2006 წლის 29 მარტს ახალი რუსული კავშირგაბმულობის თანამგზავრ **Экспресс-AM11**-ის მწყობრიდან უეცარმა გამოსვლამ ქვეყანას პრობლემები შეუქმნა, — რუსეთის დასავლეთ ნაწილში შეწყდა ტელემუხწყებლობა. ხარვეზებით მუშაობდა ინტერნეტი. კომისიის შეფასებით, ავარიის მიზეზი კოსმოსურ ნავგათან შეჯახება იყო.

კოსმოსის მასშტაბურ დაბინძურებაზე მეცნიერები პირველად ვასული საუკუნის 80-იან წლებში ალაპარაკდნენ. დედამიწის ორბიტაზე ნავგის კონცენტრაციის ზრდასთან ერთად, კოსმოსურ ხომალდებსა და ორბიტულ სადგურებს საფრთხე შეექმნა. 28-30 ათასი კმ/სთ-ში სიჩქარით მოძრავ რამდენიმე სანტიმეტრიან ლითონის ნაჭერთან შეჯახება შე-

საძლოა ნებისმიერი კოსმოსური აპარატისთვის სავალალოდ დასრულდეს.

1983 წელს ორბიტაზე ყოფნისას ამერიკული შატლ **Challenger**-ის ეკიპაჟმა ხომალდის საქარე მიწაზე უცხო სხეულთან დაჯახების კვალი იპოვა. 2,5 მმ-იანმა ღრმულმა ამერიკელი სპეციალისტები შეამოთა. დედამიწაზე დაბრუნების შემდეგ ჩატარებულმა დეტალურმა ანალიზმა აჩვენა, რომ მიწაზე ღრმულის ნარმოქმნის მიზეზი რამდენიმე მილიმეტრიან ობიექტთან (კოსმოსურ ნავგათან) შეჯახებამ გამოიწვია.

ხელოვნური ნარმოშობის ობიექტებთან კონტაქტის გამო რამდენჯერმე საბჭოური ორბიტული სადგური **Салют-7**-იც დაზარალდა. მსგავსი ინციდენტების თავიდან ასაცილებლად **Мир**-ზე და მისი შემცველი საერთაშორისო ორბიტული სადგურის საცხოვრებელ მოდულებს სპეციალური დამცავი ეკრანები აქვს. თუმცა ისინი მხოლოდ წერილი კოსმოსური ნავგისგან იცავენ.

1999 წლის ივნისში ჯერ კიდევ ეკიპაჟის გარეშე მყოფი საერთაშორისო სადგური ორბიტაზე რაკეტის ამაჩქარებელ ბლოკთან შეჯახებას შემთხვევით გადაურჩა. ორი წლის შემდეგ 7 კგ-იან მონყობილობასთან შეჯახების თავიდან ასაცილებლად, რომელიც ამერიკელმა ასტრონავტებმა ღია კოსმოსში ყოფნისას დაკარგეს, სპეციალისტებს სადგურის ტრანექტორიის შეცვლამ მოუწია. ორივე შემთხვევაში, კოსმოსური სივრცის კონტროლის საშუალებებმა საფრთხე დროულად აღმოაჩინეს, მაგრამ ძალიან დიდი სივრცის გამო, დედამიწის ორბიტის

მცირე ზომის კოსმოსური ნავაგთან შეფუთვითი წარმოქმნილი 12-14 მმ-ის დიამეტრის ნახვრეტი შატლ Endeavour-ის პანელში

მუდმივად გაკონტროლებს შეუძლებელია. შესაბამისად, საავიაციო შედეგის აცილება ყოველთვის ვერ ხერხდება.

1996 წლის ივლისში, დედამიწიდან დაახლოებით 660 კმ სიმაღლეზე, ფრანგული თანამგზავრი ერთი წლით ადრე გამგებულ რაკეტა Ariane-ის ერთ-ერთ საფეხურს დაეჯახა. დაჯახებისას ორივე ობიექტის ჯაჭურმა სიჩქარემ დაახლოებით 50 ათასი კმ/სთ შეადგინა. მაშინ საერთაშორისო სენადალამდე საქმე არ მისულა, ორივე ობიექტი ერთ სახელმწიფოს ეკუთვნოდა და ყველაფერი ფრანგულ კოსმოსურ სააგენტოს დაუდევრობას დაჰპარადა.

უკანასკნელი ინციდენტი 2009 წლის 10 თებერვალს დაფიქსირდა. მაშინ საქმე საპროტესტო ნოტების გაცვლამდეც მივიდა. 790 კმ სიმაღლეზე ერთმანეთს კოორდინირებული ამერიკული თანამგზავრი Iridium 33 და კავშირის რუსული Kosmos-2251 დაეჯახნენ. ეს უკანასკნელი რუსებმა კოსმოსში 1993 წელს გაუშვეს და ექსპლუატაციიდან 2 წლის შემდეგ გამოიყვანეს.

კოსმოსური ნავაგი საფრთხეს არა მხოლოდ ორბიტაზე მყოფ ობიექტებს უქმნის. 1979 წელს ცენტრალურ ავსტრალიაში, პირველი და უკანასკნელი ამერიკული ორბიტული სადგური Skylab-1 ჩამოვარდა. ჩამოვარდნის ადგილი დაუსახლებელი იყო და არავინ დაშავებულა, მაგრამ ეკოლოგიური ზიანის გამო, აშშ-ს სოლიდური კომპენსაციის გადახდამ მოუწია.

NASA-ს ინფორმაციით, 2011 წლის ზაფხულში დედამიწის გარშემო 16 094 ხელოვნური წარმოშობის ობიექტი დაფრინავდა. მათგან 3 396 მოქმედი ან მწყობრიდან გამოსული თანამგზავრია, დარჩენილი კი კოსმოსური ნავაგი: რაკეტების საფეხურები, ამარქარებელი ბლოკები და მათი ფრაგმენტები. ორბიტაზე ყველაზე მრავალრიცხოვანი ხელოვნური წარმოშობის ობიექტების პატრონი რუსეთია — 6 057 ცალი (როგორც ჩანს, სსრკ-ის პერიოდში კოს-

მოსის აქტიურ ათვისებას უკვალოდ არ ჩაუტოვია) აქედან 4 667 ერთეული კოსმოსური ნავაგია.

ყველაზე სახიფათო ბირთვულსადბთიერება საქმე ხერძო თანამგზავრები არიან. ექსპლუატაციისას უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით, კოსმოსური თანამგზავრები სპეციალურ „სამარბ“ ორბიტაზე გაჰყავთ (სიმაღლე დედამიწიდან 650-1000 კმ), მაგრამ უბედური შემთხვევისგან დაზღვევით არავინაა. 1964 წელს ბირთვულსადბთიერება ამერიკული სანავიგაციო თანამგზავრის მარცხიანი სტარტის გამო ინდოეთის ოკეანის თავზე ბირთვული მასალები გაიბნა.

1978 წელს კანადის ჩრდილო ნაწილში საზღვაო კოსმოსური დაზვერვის ბირთვულსადბთიერება რუსული თანამგზავრი Kosmos-954 ჩამოვარდა. NATO-ს წევრ ქვეყნის ტერიტორიაზე ბირთვულრეაქტორიანი ჯაშუშური საბჭოური თანამგზავრის ჩამოვარდნამ დიდი აფიოტაეი გამოიწვია. ბირთვული ნივთიერებით ტერიტორიის დაბინძურების გამო, სსრკ-ს ოფიციალური ბოდიშის მოხდა და 5 მლნ დოლარი კომპენსაციის გადახდამ მოუწია.

მეტეორთა აზრით, ბოლო დროს თანამგზავრების მწყობრიდან გამოსვლის გახშირება სწორედ კოსმოსურმა ნავაგმა განაპირობა. ყოველწლიურად მისი მოცულობა საშუალოდ 4%-ით იზრდება. „წვლილი“ ამ საქმეში რაკეტების ამარქარებელი ბლოკსაც შეაქვთ, ომარქავის შესრულების შემდეგ მათ ავზებში 5-10% სანავიგაციო რჩება, უსონობაში დროთა განმავლობაში ორთქლად ქცეული თხევადი სანავიგაციო ბლოკებს აფეთქებს. ბოლო წლებში დედამიწის ახლოს 182 „ფეირფერკი“ დაფიქსირდა.

კოსმოსური ნავების რაოდენობის ზრდას სამხედროებზე უწყობდა ხელს. 2007 წლის 11 იანვარს ჩინეთმა მიწიდან გაშვებული რაკეტით 865 კმ სიმაღლეზე ვედაგასული თანამგზავრი გაანადგურა. მსოფლიოსთვის თანამგზავრისაწინააღმდეგე იარაღის დემონსტრირებამ ორბიტაზე ვითარება გააუარესა. თანამგზავრის აფეთქებით წარმოქმნილმა 2 ათასზე მეტმა ფრაგმენტმა კოსმოსის დაბინძურება 22%-ით გაზარდა.

ჩინელებისგან შორს არც ამერიკელები არიან, რომლებმაც 2008 წლის 20 თებერვალს ხომალდიდან გაშვებული რაკეტით საკუთარი ჯაშუშური თანამგზავრი აფეთქეს. მწყობრიდან გამოსული თანამგზავრის ავზებში 400 კმ-მდე მაღალტოქსიკური სანავიგაციო იყო დარჩენილი.

კოსმოსური სივრცის მონიტორინგის (რადარები, ოპტიკური სადგურები) თანამედროვე საშუალებების გამოყენებით სპეციალისტები დიდ კოსმოსურ ნავაგს მუდმივად აკვირდებიან. თუმცა წერილ ობიექტებთან საქმე გაცილებით რთულადაა. სპეციალისტთა შეფასებით, დედამიწის გარშემო 1-2 სმ-იანი 60-100 ათასი ობიექტი დაფრინავს. სიმრავლესთან ერთად მცირე ზომის გამო მათ აღმოჩენას მხოლოდ 10% ექვემდებარება.

დედამიწისათვის შეფარებით ახლოს (300-350 კმ-მდე) მფრენი კოსმოსური ნავაგი მიზიდულობის მოქმედებით თანდათან მუზრუჭდება და პლანეტის ატმოსფეროს ზედა ფენებში იწვის, მაგრამ უფრო დიდ სიმაღლეებზე მყოფ ობიექტებს ორბიტაზე უსასრულოდ დიდხანს შეუძლიათ ყოფნა.

ალექსანდრა ავაშიძე

პოლიტიკოსები აფხაზეთის დაბრუნების სხვადასხვა გზას განიხილავენ, წარმოაჩენენ და ამ მიმართულებით აქტიურადაც მუშაობენ, თუმიცა... ომის მონაწილეები კი იხსენებენ იმ დღეებს, თუ როგორ და რატომ დაეკარგეთ აფხაზეთი... სოხუმის დაცემამდე რამდენიმე საათით ადრე დატოვა რადიოტექნიკური პოსტი მისმა პირადმა შემადგენლობამ. პოსტის მოსამსახურეები ერთი — ანატოლი ფორცხალავა, სოხუმის დაბომბვის დროს დაიღუპა. დანარჩენები კი სამშვიდობოს გამოვიდნენ.

27 სექტემბერს, აფხაზეთიდან დევნილები გმირთა მოედანზე კიდევ ერთხელ შეიკრიბნენ და სოხუმის დაცემის უკანასკნელი დღეები მოიგონეს.

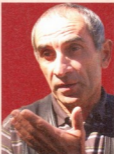
„ხელმძღვანელობამ გაბვნირა... აფხაზმა შეორეობამ დაგვინდეს“

რადიოტექნიკური პოსტი სოხუმის დასვენამდე...

გურამ დანელია,
რადიოტექნიკური პოსტის რადიომეტრისტი:
— ბოლო დღე ძალიან მძიმე იყო, ყველამ მიგვატოვა და მონინა აღმდეგის პირისპირ რვა კაცი დავრჩით. ადგილი, სადაც ზღვაზე რადიოტექნიკური დაკვირვების

ჩვენი პოსტი იყო განთავსებული, ისეთი მდებარეობა ჰქონდა, რომ ქალაქში რა ხდებოდა, არ ვიცოდით, საომარ მოქმედებებს არ ვეულისხმობ, რადგან ჩვენგან ყველაფერი ხელისაგულითი ჩანდა. არაფერი ვიცოდით ქალაქში არსებულ ვითარებაზე, ვინმე დარჩენილი იყო თუ არა... უბრალოდ, მაშინ ვერც კი წარმოვიდგენდით ამას, თორემ ისეთი ლაფსუსები ხდებოდა, ძნელი მისახვედრი არ იყო, ყველაფერი წინასწარ იყო დაგეგმილი. მაგალითად, საბრძოლო მასალების მოსატანად ის ადამიანი მიდიოდა, ვისაც საკუთარი მანქანა ჰყავდა, სხვანაირად ტყეა-ნამალი ჩვენამდე ვერ მოაღწევდა. მანქანაში სანვაგსაც ჩვენ ვასხამდით.

ვაჰან სიჩინავა:

— იქ, სადაც ვიდექით, მაშინვე მოვიდა და გვითხრა, ყველა წაივინდა, მთელი ქალაქი დაცლილია და თქვენ რას ელოდებითო. ჩვენ კი ამ დროს რადიოტექნიკურ პოსტზე სამსახურს ვაგრძელებდით და საზღვაო აკვატორიას ვაკონტროლებდით.

— შტაბთან კავშირი არ გქონდათ?

— კი, როგორ არა, მაგრამ როდესაც შტაბში ვრეკავდით, გვეუბნებოდნენ, გამაგრდით, დახმარება მოდისო... 26 სექტემბერს ღამე შტაბიდან ბრძანების მიღების შემდეგ, ვინც ახლოს ცხოვრობდა, ოჯახებში დაბრუნდა. ცოლ-შვილი ჩვენ გველოდებოდა, ან ჩვენ გარეშე სად წაივინოდნენ... როგორც კი ქუჩაში გამოვედით, მაშინვე გასაგები გახდა, რაშიც იყო საქმე. ქალაქი დაცლილი იყო. გზაში აფხაზები გხვდებოდნენ, მაგრამ თავს გვარიდებდნენ. ქუჩაში დახოცილებიც ვყარდნენ. კიდევ საუკუნე რომ ვიცხოვრო, ის ღამე გონებიდან არასდროს წამეშლება.

— ოჯახის წევრებზე იცოდით რამე?

— არა, მივედოდი და ფეხები უკან მიწიწობდა, მაგრამ მაღლობა ღმერთის, მწველობით დაშვდნენ...

სოსო ზიჯალაშვილი:

— მაშინ, როდესაც ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმება დაიდრევა, ნაალაფარი იარაღის იმდენი ვიყავით, ჩვენი იარაღი ხელმძღვანელობამ წაიღო. მთელი ნაალაფარი კი მხოლოდ ავტომატი იყო და 16 დღე ამით ვიციდით თავს... ჩვენი დარდი არავის შკონდა. ბოლოს, ისევე ჩვენი თანამებრძოლის

მამა მოვიდა და გვითხრა, მთელი ქალაქი ცარიელია, თქვენ რაღას ელოდებითო...

სანამ სახლამდე მივედი, ვინ იცის, გზაში რამდენჯერ მივეცი... რას არ ვეფიქრობდი, მაგრამ ყველანი მშვიდობით დაშვდნენ. ამ დროს მონინალამდევებს ზემო და ქვემო იაბთხვა, შუქურა, მთის ზონა აღებული შკონდა... ქუჩაში რომ გამოვიდით, უკვე შეიარაღებული აფხაზები დადიოდნენ, მაგრამ ჩვენ არ გვეჩქოდნენ. ის კი არა, ბავშვები მოწყაედა და რომ არ შემინებოდათ, იარაღი მობარდეს...

დაბა, ომი იყო, ჩვენ ერთმანეთს ვესროდით, მაგრამ არ ვიცი, ქალაქმა თუ უბრალოდ, შემორჩენილმა ადამიანებმა, ამ ანდენი სისხლის ყურებამ დაღალა და მშვიდობიანად გაგვავადნეს... თვალებს არ ვუფერებოდა, მაგრამ ასე იყო.

მასხოვს, რამდენიმე მეზობლის — რუსებისა და სომხების გალიმებული სახეები. მათ ადრევე იცოდნენ, რომ ყველაფერი ასე უნდადებოდა და ხარბოდნენ. ამას ახლა ვხედავდი, მაშინ კი მივიკრდა, რატომ იღიმებოდნენ. აფხაზებს არ შკონდათ ისეთი ბედნიერი სახე, როგორც მათ. ოჯახის წევრებიც თან მახლდნენ და ამის გაკეთება თვითმკვლელობის ტოლფასი იყო, თორემ მართო რომ ვყოფილიყავი, ღირდა, მათთვის ცეცხლი გამეხსნა, თუნდაც იქვე ჩავეცხროლე...

მაშინ გვეგონა, კელასურთან შექირდებით და შემდეგ ისევ შეტევაზე გადავიდოდით, თორემ საშუალოდ რომ მოვიგინედა იქაურობის დატოვება, ამაზე წუთითაც არ გვიფიქრია.

გურამ დანელია:

— ექვცი რომ გვეჭონდა, აფხაზეთის ჩაბარება დაგვეგმილი იყო, მაშინ ხელმძღვანელობის ქმედებებსა და მათ მუშაობაზე მიხვებდებით, რომ ცუდად იყო ჩვენი საქმე და ბოლომდე იქ ყოფნას აზრი არ შკონდა, მაგრამ ასეთ რამეს, ალბათ, ვერც ვიფიქრებდით. ქალაქში პანიკა არ შეიშინებოდა, მაგრამ უდისციპლინობა მართლაც რომ თვალში საცემი იყო...

პური ქალაქი არ იშოვებოდა. პურის აცხობდნენ და პირველად სამხედროებს ამარაგებდნენ. რაც მორჩებოდა, შემდეგ მოსახლეობას ურიგებდნენ. მალაზიებში პური არ იყო. ხალხი ღამის 24 საათი იდგა რიგში, იქნებ ჩვენც შეგებდეს...

ასეთ რიგში იდგა მამაჩემიც თურმე, იქნებ ჩვენც შეგებდესო...

ამ დროს ვილაც სამხედრო მოსულა და მუქარა და-

უნყია, ყველას გაგყრილი. ხალხს თუქვამს, ვიცი, რომ ჯერ თქვენ უნდა წაიღოთ და ორმავე დაშვებულ იმას ველოდებითო.

ეს კაცი ნასულა, მაგრამ სხვა მოსულად პირდაპირ იერიშზე გადასულა, თქვენ რაღას ელოდებითო. იმ პირველს ორი ვარსკვლავი შკონია სამხრეთზე და მამარქმე უფიქრია, უფროსიო და უთქვამს, აქ დგომის უფლება თქვენმა უფროსმა მოცემო. ის გაბრაზებულია, ვინ არის ჩემი უფროსი, ჩვენ ყველანი მძებნი ვართო... იუკადრისა, რომ ვილაც მის უფროსად მოიხსენიეს და თავს სამხედრო პირად კი არა, საამიოდ მიიჩნევდა. ეს დეტალია, მაგრამ ვისაც სამხედრო პირის ცხოვრება და წესი ესმის, მიხვდება, ეს რასაც ნიშნავს. ყველაფერი თუ არა, ბევრი რამ პირადი ურთიერთობით ნყდებოდა და ასე იმს რომ ჩვენთვის სასიკეთო შედეგი არ ეწებოდა. ამას სამხედრო ანალოგიკოსობა არ სჭირდება.

სოსო ზიჯალაშვილი:

— ცეცხლის დროებით შეწყვეტის შემდეგ, სოხუ მის მოსახლეობა ქალაქში ისევ დაბრუნდა და თითქოს სკოლებში სწავლაც უნდა დაწყებულიყო.

ხვებდობით, რომ რაღაცას აპირებდნენ. ინფორმაციას ვახვდით ამის შესახებ და თან ვაფრთხილებდით, ყურადღებით იყავით, მაგრამ ყურსაც არავინ იბერტყავდა. თურმე ახალი, შემოულითნა გზა გაავადდათ, რათა იქიდან უფრო ადვილად შემოსულიყვნენ...

ახლა, ომის დასრულებიდან 20 წლის შემდეგაც, უამრავი ურთიერთგამომიკვება ინფორმაცია ვრცელდება, მაგრამ ერთი რამ მინდა მკითხველს ვუთხრა, ეს ომი ჩვენს ჯარს არ წაუგია. ომი პოლიტიკოსებმა წაგვავებინეს. სოხის შიშველი ხელები, საკუთარი და ოჯახის წევრების ლიპოცლის ფასად ყველაფერი გავაყვით, მაგრამ რამდენიმე კაცის ძალისხმევა, რა თქმა უნდა, საკმარისი არ აღმოჩნდა. ომი პოლიტიკოსებმა წაგვავებინეს.

ტინტან დანელია:

— ჩემი თანამებრძოლების მონათხრობიდან კარგად ჩანს, რა ვითარებაში გვიწევდა დასახურე, ბევრი რამის გახსენება შეიძლება... ის, რომ მე ახლა ცოცხალადარ, რეზო ტყემორიძის დასახურება (ინსტიტუტ ატოლოდანი). ვფიქრობდი, ჩვენი ჯარების დაბრუნებამდე დავრჩები-მეთქი, მაგრამ არ დაბტოვა, რომ დავერჩეილიყავი, რა თქმა უნდა, დაშვრდებდნენ...

არსებობს ჟურნალი, რომელშიც ყველა ინფორმაცია დეტალურადაა შეტანილი.

— თქვენი თანამებრძოლი, ანატოლი ფირცხალავა რ ვითარებაში დაიღუპა?

— ანატოლის დავაგაფი, რადიოტექნიკურ საგუმაგოზე, თავისი მანქანით ზურგის სამსახურიდან ზეთი მოეტანა. სანამ იქ მივიდოდა, სოხუმის დაბომბვა დაიწყო. მანქანიდან გადმოსულა, ეტყობა, იფიქრა, ასე უფრო ვუშვები თავს. დაბომბვის დროს, ევკალიპტის დიდი ხე მოწყდა და მისი ნაშხვრევი მთავარ არტერიამში მოხვდა და დაიღუპა... ეს კადრები არსებობს...

ლალი პაპასპირი

ორჩახმახიანი და ორლულიანი
ფისტონიანი დამბაზა,
XVIII-XIX სს

თბილისური დამბაზა

დამბაზები

დამბაზა ანუ პისტოლეტი XVI საუკუნეში გამოჩნდა. მანამდე ვერ ხერხდებოდა თოფის ზომების ისე შემცირება, რომ გასროლა ერთი ხელით ყოფილიყო შესაძლებელი. XVI საუკუნეში გორგოლაჭიანი და კეიჯიანი ჩახმახების გამოგონებამ მდგომარეობა შეცვალა.

პისტოლეტი, ამ სიტყვის ფართო გაგებით, ეწოდება ისეთ ცეცხლსასროლ იარაღს, რომელიც ერთი ხელით უკავიათ. ეს განსაზღვრება არ ითვალისწინებს იარაღის კონსტრუქციულ თავისებურებებს, ამიტომ რევოლვერიც და დამბაზაც იგივე პისტოლეტია, მხოლოდ თავისებურად მონყობილი. ფორმალურად მის გამოგონებლად ითვლება იტალიელი ოსტატი კამილე ვეტელი, რომელიც ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ქალაქ პისტოიაში და, ალბათ, აქედან წარმოდგება სახელწოდება „პისტოლეტი“. შესაძლოა, ეს სიტყვა წარმოქმნილია ჩეხური Pistala-დან, რაც სალაშურის ნიშნავს.

კეიჯიანი დამბაზები XVI საუკუნიდან მოყოლებული თითქმის სამი საუკუნე წარმატებით გამოიყენებოდა საბრძოლო ხელეწიებაში. XVIII ს-ის ბოლოს მათ ამოწურეს განვითარების შესაძლებლობები და გზა დაუთმეს სრულიად ახალ გამოგონებას, რომელიც ქიმიური ტექნოლოგიების განვითარებამ განაპირობა. ეს გახლავთ ფისტონიანი დამბაზები.

იარაღის ოსტატები ყოველთვის ცდილობდნენ მიეღწიათ სწრაფსროლსათვის და კეიჯიანი დამბაზების ეპოქაში ხშირად გვხვდებოდა ორიგინალური სახის იარაღი: ორჩახმახიანი და ორლულიანი, ორჩახმახიანი და ოთხლულიანი, ერთჩახმახიანი და ორლულიანი, ერთჩახმახიანი და ოთხლულიანი.

რაც შეეხება ფისტონიან დამბაზებს, აქ ვხვდებით კონსტრუქციის ისეთ თავისებურებას, რომლის გამოგონებაც იმდენად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა, რომ დამოუკიდებელი სახელწოდების უფლება მოიპოვა. ეს გახლავთ რევოლვერი (ინგლისური Revolve — ბრუნვას ნიშნავს). მისი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ვაზნები მბრუნავ დოლურაშია მოთავსებული.

XIX საუკუნის დასაწყისში ფისტონიანმა ჩახმახებმა პისტოლეტისა და საერთოდ ცეცხლსასროლი იარაღის მკვლელობის განვითარება გამოიწვია (ფისტონიანი ჩახმახები 1807 წელს ინგლისელმა ფორსაიტმა დააპატენტა). ფისტონის დარტყმით აალებადი შემაღველნობის ვარდდა, პისტოლეტის განვითარების წინამძღვრად კუთვნილი ლულა და მბრუნავი დოლურა მოგვეყვინა.

1836 წელს გამოჩნდა ამერიკელი სამუელ კოლტის პირველი და საკმაოდ კარგი რევოლვერი, რომელსაც ავტორმა დამზადების ადგილის მიხედვით „პატერსონი“ უწოდა.

თავად კოლტი საქმოსან-მენარმე იყო და არა კონსტრუქტორი, ხოლო რევოლვერის შექმნა ჯონ პირსონის უკავშირდება. ამ გამოგონებამ პირსონს უზადრუკი ანაზღაურება მოუტანა, ხოლო კოლტს — უზარმაზარი მოგება და მსოფლიო სახელი.

„პატერსონის“ შემდეგ კოლტმა რევოლვერების უფრო სრულყოფილი ნიმუშების გამოშვება დაიწყო, მათ ფართო გავრცელება მოუტანა არა მარტო აშშ-ში, არამედ სხვა ქვეყნებშიც. კოლტის რევოლვერი წარმოადგენდა ახალ სწრაფსროლულ იარაღს, რომლის უპირატესობა სხვა პისტოლეტებთან შედარებით უდავოდ დიდი იყო.

დარტყმითი ფისტონების გამოჩენასთან ერთად შეიქმნა მრავალი ე. წ. „ბუნდერრევოლვერები“. იარაღი, რომლითაც სწრაფსროლა მიიღწეოდა ლულების კონის ბრუნვით, თუმცა ასეთი იარაღების წარმოება მხოლოდ ვარკვეული პერიოდი გაგრძელდა, რადგან რევოლვერებთან კონკურენციას ვერ გაუძლეა. მაღალი სწრაფსროლის მიუხედავად, მათთვის დამახასიათებელი იყო ლულიდან დასატენი იარაღის ყველა ნაკლებობა.

რევოლვერები მათთან შედარებით კომპაქტური იყო. ახასიათებდა მეტი სიზუსტე, სროლის სიმორე და დამანგრეველი ძალა. ჰქონდა დაკუთხული ლულა, ისროდა მოგრძო ტყვიებით და იტენებოდა ტყვიის ლულის არხში გაულის ვარემე, გასროლისას კი ტყვია მჭიდროდ იჭრებოდა ნაჭდევეში.

ერთ-ერთი სერიოზული გამოგონება, რომელიც რევოლვერების იწინა გამოყენებული, იყო უნიტარული ვაზნა, ანუ ვაზნა, სადაც ტყვია და აალებადი ფისტონი ერთ მასრად გაერთიანდა.

უნიტარული ვაზნა პირველად 1827 წელს გერმანელი მეიარაღე დრეიზერი წარმოადგინა, მაგრამ მიზეზთა გამო მისი ფართოდ გავრცელება ვერ მოხერხდა.

რევოლვერის ლითონისმასრიანი უნიტარული ვაზნების ფართოდ დანერგვა კი მე-19 საუკუნის 50-იან წლებში დაიწყო, მას შემდეგ, რაც ფრანგმა კაზიმიერ ლეფოშემ ე. წ. შილური ვაზნა გამოიგონა.

შპარსენებერის სეცხლისმფრევევილი ყუმბარსათყორსნი

ამერიკულმა ოთხლულიანმა ყუმბარსათყორსნმა M202A1 FLASH-მა სახელი ჰოლივუდის ბლოკბასტერებით უფრო გაითქვა, ვიდრე ბრძოლის ველზე გამოჩენილი ეფექტურობით

ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დროს, მშ-იანი სლენების მეორე ნახევარში, თბილისში ბევრი ცდილობდა როგორმე ეშოვა ვიდეოკასეტა ახალგამოსული ამერიკული მძაფრსიუჟეტისანი ფილმისა „კომანდო“, რომელშიც მთავარ როლს არნოლდ შვარცენეგერი თამაშობდა.

ვისაც მაშინ გაუმართლა და ამ ფილმის უსაჩინოდ კოპირებულ ვიდეოკასეტებზე რაიმე მაინც გააჩნია, ეზადებოდათ ერთი შეკითხვა: რა მონსტრ-იარაღს ისრაელი შვარცენეგერის გმირი ფილმში ისე, რომ მონინააღმდეგის მხარეს უსარმაზარი ძალის აფეთქებას იწვევდა.

აფეთქების მასშტაბის გაზრდა, რა თქმა უნდა, პოლიციუდის პიროტექნიკოსთა დამსახურება იყო, თუმცა შვარცენეგერის გმირი მართლაც უცნაურ და უნიკალურ იარაღს იყენებდა, რომლის მსგავსი საბჭოთა არმიის შეიარაღებაში არ არსებობდა.

არ არსებობდა არა იმიტომ, რომ იარაღის კოპირებით ცნობილმა საბჭოთა შეიარაღებმა ეს ვერ შეძლეს, უბრალოდ, ოთხლულიანი ყუმბარსათყორცვის შექმნა აზრად არაფის მოუვიდა მისი უსარგებლობის გამო.

„კომანდოში“ მონინააღმდეგეებს არნოლდ შვარ-

ცენეგერის გმირი სამიზნეს ანადგურებს ამერიკული ოთხლულიანი-ყუმბარსათყორცნ M202A1 FLASH-ით რეაქტული ჭურვების, იმავე რაკეტების, გასროლით, რომელიც საცდელი XM191-ის ბაზაზე შეიქმნა ამ უკანასკნელის ვიეტნამის ომში საბრძოლო გამოცდების შემდეგ.

70-იანი წლების დასაწყისში აშშ-ის სახმელეთო ჯარებმა შეიარაღებაში მიიღეს

M202A1 FLASH

პროსტამოლ[®] უნო

Extr. Serenoa repens

საერთაშორისო
რეგისტრირებული

პროსტამოლის კეთილთვისებიანი
ჰიპერპლაზიის სიმპტომების
სამკურნალო საშუალება

ბ13/45

ერთი კაფსულა
ერთხელ დღეში
მკურნალობის რეჟიმის დასრულება

გამოყენებისას გაეცანით ინსტრუქციას,
გვერდითი მოვლენების შესახებ დეტალური
ინფორმაციის მისაღებად მიმართეთ ექიმს.

M BERLIN-CHEMIE
MENARINI

www.berlin-chemie.ge

Pu-01-2013

თბილისი, 0160, ვაჟა-ფშაველას 19, ტელ: 224 13 70/71/72
ფაქსი: 224 12 10; ელ. ფოსტა: geobc@wanex.net